

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI
TERÖRİZM**

Yüksek Lisans Tezi

Salim AYDEMİR

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin EMİROĞLU

KIRIKKALE-2006

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, 1990 sonrası terörizmin evrimini anlamaya çalışmak ve uluslararası güvenlik için oluşturduğu tehdidi ortaya koymaktır. Yüzyıllardır toplumların güvenliği için tehdit oluşturan terörist eylemlerin iki kutuplu dönem sonrasında dünya gündemine taşınmasında terörün nitelik değiştirerek etki alanını genişletmesi ve tehdit boyutunu artırması etkili olmuştur. Bu çerçevede çalışmada, Soğuk Savaş sonrası uluslararası terörizm olgusunun yükselişi analiz edilmeye çalışılacaktır. Terörizm olgusunun dönüşümünü iyi kavrayabilmek için öncelikli olarak tarihsel süreç içerisindeki yerini, karakteristik özelliklerini ve diğer kavramlarla ilişkisinin irdelenmesi gerekmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde bu noktalar ele alınmıştır.

İkinci bölümde terörizmin, Soğuk Savaşın bitmesiyle beraber girmiş olduğu değişim süreci nedenleri ile birlikte ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılacaktır. 11 Eylül terör eylemi ile beraber terörizmin geldiği boyut üzerinde durulacaktır. Ayrıca terörizmin yaşattığı tüm felaketselere rağmen bazı devletler tarafından bir dış politika aracı olarak kullanıldığı vurgusu yapılacaktır.

Üçüncü bölümde uluslararası terörizmle mücadele konusu ele alınacaktır. Uçak kaçırma, gemi kaçırma, uluslararası alanda korunan kimselere karşı suçların önlenmesi ve cezalandırılması için çok taraflı sözleşmeler yapılmıştır. Ancak bunlar yeterli değildir. Terörizme karışan grupları uluslararası alanda denetleyecek, yargılayabilecek ve cezalandıracak düzenlemelerde yeterli seviyeye ulaşamamıştır. Uluslararası işbirliği olmadan terörle mücadelede başarı zor görünmektedir. Bundan dolayı Birleşmiş Milletler çerçevesinde tüm ülkelerin katılımı ile yeni uluslararası anlaşmalar yapılmalıdır. Çalışmanın sonuç kısmında genel bir değerlendirme yapılarak terörün önlenmesi için önemli kabul edilen hususlar vurgulanacaktır.

ABSTRACT

This study aims at analyzing the evolution of terrorism after 1990 and demonstrating the threat it poses for international security. Terrorists activities have become one of the most important issues in international agenda in the post-Cold War period, because terrorism has expanded its influence and has become a more dangerous threat for world security and peace. In this context, the study tries to analyze the rise of international terrorism in the post-Cold War period. In order to understand the transformation of terrorism, it is necessary to study its place in historical context, its characteristics and its relation with other concepts. In the first part of the thesis, these points are studied.

In the second part, the transformation process which terrorism went through at the end of the Cold War and its reasons are explained in detail. The point which terrorism has reached with the September 11 attacks is also considered in this part. It is emphasized that terrorism is used as a foreign policy despite the fact that it has caused great calamity.

In the part of the paper, counterterrorism (struggle against international terrorism) is studied. Multinational pacts have been made to prevent and respond to terrorist acts such as hijacking, and assault on diplomats and diplomatic facilities. But these steps are not sufficient. Arrangements which have been made to control and punish groups involved in terrorism, are not sufficient yet. Without international cooperation, it is difficult to fight against terrorism. Therefore, international agreements should be signed with the participation of all the states under the auspices of the the United Nations. In the conclusion part, some of the important measures to be taken to prevent terrorist attacks are pointed out besides a general evaluation.

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizm” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

12/12/2005

Salim AYDEMİR

ÖNSÖZ

Yeni teknolojik imkanlardan yararlanmak suretiyle terörizm konusunda yeteneklerini geliştiren terör örgütleri hem tehdit olma özelliklerini artırmış hem de eylem biçimlerini daha etkili ve sofistike hale getirmişlerdir. Terörist tehdidin ulaştığı boyut dünyanın değişik merkezlerinde ve İstanbul'da gerçekleştirilen bombalı intihar eylemiyle kamuoyuna yansımıştır. 21. Yüzyılda uluslararası terörizm en önemli güvenlik sorunlarından biri haline dönüşmüştür.

Bu kapsamda, yüksek lisans programına başladığım dönemden itibaren uluslararası terörizm konusuna ilgi duymaktaydım. Bu konu ile ilgili yayınları takip etmeye o dönemde başlamıştım. ABD'ye karşı gerçekleştirilen tarihin en kapsamlı terörist saldırısı, terörizmde iki kutuplu dönem sonrasında gerçekleşen dönüşümü irdelemeye karar vermeme sebep oldu. Ayrıca konu ile ilgili Türkçe çalışmaların sınırlı olması bu konuyu seçmemde etkili olan bir diğer faktördü.

Öncelikle bu çalışma konusunun belirlenmesindeki teşvikinden ve çalışmanın tamamlanmasındaki katkılardan dolayı tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Emiroğlu'na teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışma süresince fikir alışverişinde bulunduğum ve bu çalışmaya yönlendirmeleriyle ve düşünsel destekleriyle katkıda bulunan Doç. Dr. Nasuh Uslu, Doç. Dr. Erol Kurubaş, Yrd. Doç. Dr. Haluk Özdemir ve Dr. Faruk Çakır'a teşekkür ederim. Son olarak bu çalışmanın hazırlanmasında desteklerini her zaman yanımda hissettiğim aileme şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Salim AYDEMİR

Aralık 2005

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ŞEKİL VE ÇİZELGE DİZİNİ.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZMLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

I. TERÖRİZM KAVRAMI VE TARİHCESİ	5
A. TERÖR VE TERÖRİZMİN TANIM SORUNU.....	5
B. TERÖRİZMİ DİĞER EYLEMLERDEN AYIRAN ÖZELLİKLER.....	9
1. Terörizm ve Gerilla Savaşı.....	10
2. Terörizm ve Özgürlük Savaşı.....	11
3. Terörizm ve Adi Suç.....	13
4. Şiddet, Siyasal Şiddet ve Terörizm.....	15
C. TERÖRİZMİN TARİHİ GELİŞİMİ.....	18
II. TERÖRİZM TÜRLERİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER.....	23
A. DEVLET TERÖRÜ.....	23
B. ETNİK VE DİNCİ TERÖRİZM.....	24
C. NARKOTERÖRİZM	28
D. BİREYSEL TERÖRİZM.....	30
E. ULUSLARARASI TERÖRİZM.....	32
F. ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER VE TERÖRİZM.....	34

İKİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI TERÖRİZMİN DÖNÜŞÜMÜ

I. SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI SİSTEM.....	38
II. ULUSLARARASI TERÖRİZM OLGUSUNUN YÜKSELİŞİ.....	44
A. KİTLE İMHA SİLAHLARININ TERÖRİZM ARACI OLARAK KULLANILMA TEHLİKESİ.....	46
B. BİLGİ TEKNOLOJİLERİNİN GELİŞİMİ VE SİBER TERÖRİZM.....	51
C. TERÖRİZM VE MEDYA İLİŞKİSİ.....	54
D. 11 EYLÜL VE ULUSLARARASI TERÖRİZMİN YENİ YÜZÜ.....	62
1. Saldırının Gelişimi ve Etkileri.....	62
2. Uluslararası Terörizmin Yeni Boyutları.....	67
3. Terörizmin Dış Politika Aracı Olarak Kullanılması.....	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELE

I. ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI YAKLAŞIMLAR.....	77
A. ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ.....	77
B. ULUSLARARASI HUKUK YAKLAŞIMLARI.....	79
C. ULUSLARARASI ÖRGÜTLERDE TERÖR KONUSUNUN ELE ALINIŞI.....	84
1. Birleşmiş Milletler Çerçevesindeki Gelişmeler.....	84
2. Avrupa Konseyi.....	88
3. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü(NATO).....	90
II. TERÖRİZMLE MÜCADELEDE DEMOKRATİK ÜLKELERİN KARŞILAŞTIĞI GÜÇLÜKLER.....	93
SONUÇ.....	101
KAYNAKÇA.....	105

ŞEKİL VE ÇİZELGE DİZİNİ

Şekil 1. Dini Motivasyonlu Uluslararası Terörist Gruplar.....	27
Şekil 2. 1982-2003 Yılları Arası Toplam Uluslararası Terörist Saldırıları.....	45
Şekil 3. Yıllara Göre Kimyasal, Biyolojik, Nükleer ve Radyolojik Maddelerle İlişkili Olaylar.....	49
Şekil 4. 1998-2003, Coğrafi Bölgelere Göre Toplam Terör Saldırı Sayıları.....	76

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AEC	: Atom Enerjisi Komisyonu
AGİK	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHK	: Avrupa İnsan Hakları Komisyonu
ASALA	: Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
CIA	: Merkezi İstihbarat Ajansı
Der.	: Derleyen
DIA	: Savunma İstihbarat Ajansı
Ed.	: Editör
ETA	: Bask Kurtuluş Örgütü
FARC	: Kolombiya Devrimci Silahlı Kuvvetleri
FBI	: Federal İnceleme Bürosu
FIS	: İslami Selamet Cephesi
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
Haz.	: Hazırlayan
ICAO	: Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü
INR	: Dışişleri Bakanlığı İstihbarat ve Araştırma Bürosu
IRA	: İrlanda Kurtuluş Örgütü
KEİB	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NSA	: Milli Güvenlik Ajansı

NSC	: Milli Güvenlik Konseyi
ONİ	: Deniz Kuvvetleri İstihbarat Servisi
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
P.	: Paragraf
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
RAF	: Kızıl Ordu Fraksiyonu
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STASI	: Doğu Alman İstihbarat Servisi
Vol.	: Volume

GİRİŞ

Terörizm, günümüzde uluslararası ilişkilerin çözüm bekleyen öncelikli sorunu haline gelmiştir. Soğuk Savaş sonrasında terörün en önemli yanı, boyutunun giderek artması ile birlikte uluslararası nitelik kazanması ve terörist grupların birbirleriyle olan ilişkilerini oldukça geliştirmiş olmasıdır. Terörizm özellikle 11 Eylül olayı ile birlikte ülke sınırlarını aşarak küresel bir boyut kazanmış ve uluslararası güvenliği tehdit eden en büyük sorunlardan biri olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Artık teröristler 1990 öncesine göre daha fazla oranda ülke sınırlarını aşan eylemler düzenleyip, başka ülkelerdeki farklı gruplar ile bağlantılar kurabilmekte, karşılıklı destek ortamı bulmaktadırlar. Dolayısıyla teröristler, uluslararası bağlantılarını ve modern teknolojiyi de kullanmak suretiyle, uluslararası etki yapan eylemler düzenleyebilmektedirler. Kitle iletişim araçlarının terör olaylarına diğer haberlerle karşılaştırıldığında daha fazla ilgi göstermesi dolayısıyla teröristler yerel ve uluslararası kamuoyunda önemli etki sağlamaktadırlar.

Çalışmanın amacı, Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası terörizmin dönüşümünü kavramsal olarak incelemek, bunun yanında 11 Eylül saldırıları ve sonrasında terörün ulaştığı boyutu ele almaktır. Çünkü 11 Eylül 2001 tarihinde New York'ta tarihin en büyük terörist eylemi gerçekleştirildi. ABD terörün en korkuncu ile hiç beklemediği bir anda, hiç beklemediği bir yerde karşılaştı. Dünyanın en prestijli bölgesi sayılan Manhattan'da Dünya Ticaret Merkezinin ikiz binaları iki saat içinde yok edildi. ABD'nin askeri merkezi Pentagon yaralandı. ABD'nin askeri ve ekonomik gücünün güvenliğini sağlamakta yetersiz olduğu görüldü

Bu çalışmada, uluslararası bir sorun olarak kabul edilen, Soğuk Savaş döneminin bitmesiyle tehdit olma özelliğini giderek artıran ve 11 Eylülle beraber ne kadar tehlikeli bir boyuta ulaşabileceği görülen uluslararası terörizm olgusunun yükselişi analiz edilecektir. Uluslararası terörizm kavramsal açıdan bir incelemeye tabi tutularak, elde edilen yerli ve yabancı kaynaklardan istifadeyle konu ifade edilmeye çalışılacaktır. 21. yüzyılda uluslararası terörizmin ve onun istismarının uluslararası ilişkilere yön vermeye başladığı vurgusu yapılacaktır. Ayrıca büyük güçlerin kendi dış politika amaçlarına ulaşmak için uluslararası

terörizm tehdidini, düzenleyecekleri operasyonlar için harekete geçmelerini sağlayan temel çıkış noktası olarak görmekte oldukları belirtilecektir.

Bu çerçevede, Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemde meydana gelen gelişmelerin, uluslararası terörist faaliyetleri nasıl etkilediği ele alınacaktır. Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin uluslararası terörizmi ne şekilde dönüştürdüğü vurgulanacak; uluslararası terörizmin, Soğuk Savaş sonrasında ulaştığı yeni boyutun belirleyici özelliklerinin neler olduğu incelenecektir. Ayrıca terörizmin dış politika aracı olarak kullanılmasında ne gibi değişiklikler olduğu ve uluslararası terörizmle mücadelede neler yapılması gerektiği sorularına cevap aranmaya çalışılacaktır.

İki kutuplu sistemin sona ermesiyle siyasal ve askeri gücün yerini ekonomik güç almaya başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde ekonomik güç önemliydi, fakat ekonomik rekabet unsuru siyasal ve askeri mücadeleyle gölgelendiği için bugünkü kadar ön planda gözüküyordu. Ekonomik düzeyde gittikçe artan rekabet, bölgesel blokların yaratılma çabaları, dünya ekonomisinin bölgesel güçler arası rekabet temelinde örgütleneceğinin göstergesi olmaktadır. Avrupa Birliği, NAFTA, Güney Asya Birliği süreçleri bu duruma örnek gösterilmektedir. Söz konusu ekonomik rekabet kuzeyin gelişmiş devletleri ile güneyin az gelişmiş devletleri arasındaki uçurumun büyümesini beraberinde getirmektedir. Bu durum kitlelerde isyan ve başkaldırı ruhunu canlandırmakta, bir kısım insanların lüks içinde yaşarken diğerlerinin daha sınırlı imkanlarda yaşamak zorunda bırakılmasından hareket ederek bu adaletsiz bölüşüme karşı çıkmak amacıyla bazı insanlar protesto eylemlerine girişmektedirler. Ayrıca bu dönem ABD'nin savunduğu ekonomik ve siyasal modellerle bunların sosyal uzantılarının tüm dünyada etkili olmaya başladığı topyekün bir geçiş dönemi olmuştur. Bunlarla beraber Batı ekonomik sisteminin üstünlüğünü vurgulayan çalışmalar yayımlanmış ve bu çalışmalar çerçevesinde Batı'nın karşısına yeni bir düşman çıkarma arayışları artmıştır. Siyasal ve ekonomik alanda böyle bir geçiş süreci yaşanan dünyada bir yandan teknoloji sürekli ilerlemiş, bilgisayar ve iletişim teknolojilerinde büyük gelişmeler sağlanmıştır. Ayrıca internet tüm dünyada insanların birbirleriyle iletişimini kolaylaştırmıştır. İşte böyle bir dönüşümün yaşandığı dünyada terörizm de bir değişim süreci içerisine girmiştir.

Bilim ve teknoloji alanında meydana gelen gelişmeler terörizm üzerinde büyük bir dönüştürücü etki yapmıştır. Fizik, kimya ve biyoloji gibi bilimlerde meydana gelen ilerlemeler teröristlerin tahrip gücü daha yüksek silah yapmalarının yolunu açmıştır. 21.

yüzyıla girerken kitle imha silahlarının terörist örgütler tarafından kullanılabilir duruma gelmesi, terörist faaliyetlerin yöntem ve hedef konusundaki yaklaşımlarında değişikliğe yol açmıştır. Bu şekilde 1970'li yıllarda adam ya da uçak kaçırma, banka soygunları, bombalama gibi basit eylemlerin yerini, daha fazla yıkım yaratacak ve dolayısıyla daha fazla toplumsal reaksiyon doğuracak sofistike faaliyetler almıştır. Ayrıca hafif silahların gittikçe artan vuruş kapasitesi, tanksavar ve uçaksavar gibi silahların kolayca taşınabilir hale getirilmesi ve füze gönderme sistemlerinin terörist örgütlerce elde edilmesi sonucu, eylemlerin neden olabileceği kayıpların düzeyi son derece yükselmiştir. Bunlara ilave olarak internetin yaygınlaşması teröristlerin daha rahat bir şekilde örgütlenmelerine, bomba yapımı hakkında bilgi edinmelerine, eylem tasarımlarına, birbirleriyle iletişimlerine ve propaganda yapmalarına daha ileri düzeyde imkan vermektedir. Medya alanında meydana gelen gelişmeler terör olayları sonucunda duyulan korkunun daha da yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır. Böylece teröristler teknolojiyi kendi amaçları için kullanmak yoluyla yeni fırsatlar edinmişlerdir.

Terörizm bilinen ilk örneklerinden bu yana çok açık bir şekilde tanımlanamamış bir kavramdır. Bunun başlıca nedeni; biri için terörist olarak kabul edilen bir kişi ya da grup, bir diğeri için haklı bir dava uğruna savaşan kişi ya da kişiler olarak görülmesidir. Ayrıca terörizm tarih içerisinde farklı zamanlarda, farklı şekillerde uygulanan bir olgudur. Bu sebeple, üzerinde çalışılan kavramı yakından tanıyabilmek için terörizmin tarihsel sürecinin incelenmesi önemlidir. Bu çerçevede, çalışmanın birinci bölümünde, terörizmin tarihçesi ile terörizm kavramının içeriği ve diğer kavramlarla ilişkisi irdelenecektir.

Soğuk Savaşın sona ermesiyle beraber uluslararası terörizmin yapısında değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. Bu değişiklikler; terörizmin şiddet boyutunun artması, teröristler tarafından kitle imha silahlarının kullanılma tehlikesi, kitlesel insan kayıplarına yol açacak şekilde eylemlere girişilmesi ve teknolojideki gelişmeye paralel olarak siber terör olaylarının yaygınlaşmasıdır. Ayrıca teröristler yaptıkları eylemler sonrasında bu eylemleri sahiplenmemeye başlamışlardır. Bu bağlamda, ikinci bölümde 1990 sonrası uluslararası sistemdeki değişiklikler, kitle imha silahlarının terörizm aracı olarak kullanılma tehlikesi, bilgi teknolojilerinin gelişmesinin terörizm üzerindeki etkisi, terörizm ve medya etkileşimi konuları irdelenecektir. Bunlarla beraber, 11 Eylül olayı ve bu olayın ortaya çıkmasındaki nedenler incelenecek ve uluslararası terörizm olgusundaki değişiklikler üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın son bölümünde, uluslararası terörizmle mücadele konusu ele alınacaktır. İlk olarak uluslararası terörizmle mücadelede uluslararası yaklaşımlar incelenecek, terörizme karşı yapılan işbirliği çabaları vurgulanacaktır. Terörizmle mücadele çerçevesinde Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve NATO bünyesinde yapılan çalışmalar belirtilecektir. Son olarak demokratik ülkelerde terörizmle mücadele konusu üzerinde durulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZMLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

I. TERÖRİZM KAVRAMI VE TARİHCESİ

A. TERÖR VE TERÖRİZMİN TANIM SORUNU

Terör ve terörizm kavramları, ilk defa karşılaşılan olgular değildir. Bu kavramlar içinde sayılabilecek olayları ve gelişmeleri insanların toplu olarak yaşamaya başladıkları döneme kadar götürmek mümkündür. Böyle olmasına rağmen, terör ve terörizm kavramlarının, herkesin üzerinde anlaştığı, genel kabul görmüş bir tanımı bu güne kadar yapılamamıştır. Terörün ve terörizmin, insanlığın karşı karşıya bulunduğu en önemli ve en tehlikeli sorunlardan kabul edildiği dikkate alınırca, bu kavramların üzerinde uzlaşmış bir tanımının yapılmamış olmasını ciddi bir eksiklik olarak ifade etmek gerekir. Çünkü söz konusu kavramların tartışılabilmesi ve bu tartışma üzerinden sonuçlar elde edilmesi, temel kavramlar üzerinde mesafe alınmasına bağlıdır.¹

Terörizmin karakterine ve uygulanış biçimine, siyasal amaçlarına ve uzun dönemli etkilerine, onu motive eden olgulara ilişkin bütün tartışmalar, ideal olarak, sorunu açık bir şekilde tanımlayarak işe başlamalıdır. Zira tanım üzerinde geniş bir anlaşma olmadıkça, herkesin terörizmi değişik bir biçimde yorumlaması riski ortaya çıkmaktadır. Terörizmin genel olarak şiddet mi, yoksa şiddetin özel bir biçimi mi olduğu; vurgulamanın onun siyasal yönüne ve savaş yöntemlerine mi, yoksa sahip olduğu stratejinin normal dışı karakterine mi yapılması gerektiği; belli bir amaca yönelik sistematik yönünün mü, yoksa tahmin edilmezliği ile simgesel yönlerinin mi ya da kurbanlarının pek çoğunun masum insanlar olması gerçeğinin mi seçilip ayrılması gerektiği üzerinde bir konsensüs yoktur.² Ayrıca terör ve terörizm; psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, ve uluslararası ilişkiler gibi farklı disiplinlerin inceleme alanına giren bir konudur. Bu nedenle, terör ve terörizme ilişkin yapılmış oldukça fazla çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda kavram çok farklı şekillerde tanımlanmaktadır.³

Bu çalışmada konu, uluslararası ilişkiler açısından incelenecektir. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında, sözlük anlamı, korku ve dehşet salma olan terör kelimesinden türetilen terörizm kavramının başlıca unsurları “belirli siyasi hedefleri elde edebilmenin aracı olarak bombalama, öldürme, kundakçılık gibi terör faaliyetlerinin sistematik bir şekilde

¹ Osman Metin Öztürk, “Terör ve Terörizm”, 2000, http://www.teror.gen.tr/turkce/teror_nedir/terorizm.html. (22 Aralık 2004), p. 1.

² Walter Laqueur, “Terörizmin Yorumlanması”, **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, haz. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002, s. 95.

³ Fırat Purtaş, “Yeni Boyutlarıyla Terörizm”, **2023**, S.32 (Aralık 2003), s. 28.

kullanılması,⁴ şiddet veya şiddet kullanma tehdidinin ortada bulunması, şiddet eylemi veya tehdidinin bir devlet, sosyal sınıf, parti, örgüt veya kişi tarafından yapılması, şiddet eyleminin veya tehdidinin toplumda yol açtığı korkunun bilinçli bir şekilde ideolojik, sosyal, etnik, dini, siyasal ekonomik vb. anlamda hedeflenen bir amacın gerçekleşmesine yönelik olarak ve planlanarak kullanılması, şiddet eyleminin ve tehdidin yasadışı olarak kullanılması, şiddet eyleminin kuralsızlığı”dır.⁵

Terör ve terörizmin çok sayıda tanımı olduğunu belirtsek de aslında bütün tanımlarda terör ve terörizmin farklı bir anlamını ve farklı bir yönünü bulmaktayız. Her terör tanımı bizlere terör adına yeni bir şeyler öğretmektedir. Zaten terör hareketlerini farklı kılan ve birbirinden ayıran nokta da bu farklı tanımlardaki özelliklerdir.

Terör ve terörizm kavramları, farklı kavramlardır. Terör kavramı, çok genel bir yaklaşımla, korku ve dehşet durumunu ifade etmede kullanılır. Terörizm kavramı ise, bu durumun ortaya çıkarılmasını amaçlayan stratejiyi ifade eder. Literatürde terörizm, siyasal nitelikli amaçlara ulaşmak için kullanılan ve psikolojik yanı ağır basan bir savaş biçimi; siyasal süreci etkilemeyi amaçlayan şiddet eylemleri olarak tanımlanır. Bunlara bakarak, siyasal amacı ve şiddet eylemleri terörizmin gerekli, ancak yeterli olmayan unsurları olarak belirtilebilir.⁶

Terör, insanları yıldırma, sindirme yoluyla onlara belli düşünce ve davranışları benimsetmek için zor kullanma ya da tehdit eylemidir.⁷ Terör eylemleri, bireysel, grupsal veya toplumsal yelpazenin her kademesindeki birey, grup, organizasyon veya devlet ve kurumların, kendisinin dayattığı isteklerini gerçekleştirmek için kullandığı askeri, psikolojik, ekonomik, siyasal ve kültürel mücadele ve rekabetlerin önemli aracıdır.⁸

Mehmet Ali Bal terörü şöyle tanımlamaktadır: “*Birey, grup, organizasyon veya devlet ve kurumların, düşmanlarına karşı uyguladıkları yasallaşmış veya reddedilmiş, onaylanan ya da kınanan, hukuki veya hukuksuz, suç veya cezalandırma, saldırma veya savunma, işgal veya kurtuluş, var olma veya yok etmek amacıyla gerçekleştirilen; fiziki, psikolojik, dini, kültürel,*

⁴ “Terrorism”, **The New Encyclopedia Britanica-Micropedia**, Vol. 9, USA, 1974

⁵ Purtaş, s. 28.

⁶ Öztürk, “Terör ve Terörizm”, p. 2.

⁷ “Terörün Tanımı”, 2003, http://www.teror.gen.tr/turkce/teror_nedir/tanimi.html, (22 Aralık 2004).

⁸ Mehmet A. Bal, **Savaş Stratejilerinde Terör**, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 34.

milli, ekonomik, politik, sivil faaliyetler ve eylemler sonucu ortaya çıkan durumdur. Terör başkalarına; kişi veya kişilere, bir eşya veya eşyalara, bir düşünce ya da fikre karşı kendi istek, arzu ve niyetlerini elde etmek veya oluşturmak için ya da elde edinceye, oluşturuncaya kadar sürdürülen her türden eylemi kapsar. Terör birey ve toplumda korku yaratmak, onların hareketlerini engellemek ya da kısıtlamak için, kendi iradesini kabul ettirmek üzere uygulanan her türlü engelleyici veya kışkırtıcı, koruyucu veya baskıcı, özgürleştirici veya kısıtlayıcı yöntem, tarz, metot ve stratejilerdir.”⁹

ABD Savunma Bakanlığı terörü, “Politik, dini veya ideolojik maksatlarla hükümetleri veya toplumları zorla bir yöne çekmek veya korkuya sevk etmek için fertlere veya mala karşı girişilen kanunsuz güç ve şiddet kullanma” şeklinde tanımlamıştır.¹⁰ İngiltere kanunlarına göre ise, “Terör, siyasi, dini, veya ideolojik gayeye yönelik olarak hükümeti etkilemek veya halkı ya da halkın bir kısmını korkuya sevk etmek için güce, zora ve şiddete başvurmadır.”¹¹ biçiminde ifade edilmiştir.

3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununa göre terör; “*Baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek, Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemler*”¹² ifadesiyle tanımlama yoluna gidilmiştir. Bu tanımlama yöntemi ile terör kavramının tüm boyutlarının yasa kapsamına dahil edilmeye çalışıldığını söyleyebiliriz.

Tüm bu açıklamalardan hareketle terörü şu şekilde tanımlayabiliriz: Devlet içinde veya dışında birtakım kişi ya da grupların, kendilerine has ve menfaatlerine yönelik kanuna aykırı birtakım hedefler istikametinde hükümetlere, halka, kişilere ve kamu düzenine karşı ve

⁹ Bal, s. 35.

¹⁰ **Target Amerika**, The Evolution of Islamic Terrorism: On Overview, 2001, <http://www.pbs.org/wgph/pages/frontline/shows/target/etc/modern.html>. (19 Ekim 2005)

¹¹ Yonah Alexander, “Terrorism in the Twenty-First Century: Threats and Responses”, **DePaul Business Law Journal**, Vol. 12, 1999, s. 63.

¹² 12.04.1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu Birinci Bölüm madde 1

bunları etkilemek, bir yönde harekete veya korkuya sevk etmek için giriştikleri öldürme ve yaralama kastı da taşıyan şiddet eylemidir.

Terör kelime olarak birçok anlam içerse de belirli unsurlar üzerinde anlam yoğunlaşmıştır. Alex Schmid, 1936 ve 1981 yılları arasında yapılmış 109 tanımı listelemiştir.¹³ Jorgman ise 81 terör tanımı yayımlamıştır. Bu tanımlar incelendiğinde olay ve güce % 84, siyasi içeriğe % 65, endişe ve sindirmeye % 51, korkutmaya % 46, psikolojik etkiye ise % 42 oranında vurgu yapmışlardır.¹⁴

Terörden farklı olarak terörizm siyasal amaçlar için örgütlü ve sistemli ve sürekli terör kullanmayı bir yöntem olarak benimseyen bir strateji anlayışıdır. Bu ise sayısı nispeten az bir grubun hedef aldığı, amacı demokratik ve normal yollarla gerçekleştiremeyeceğini anlayıp, amacına dehşet, terör yoluyla topluma korku salarak varmak istemesidir. Terörizmden söz edebilmek için aynı siyasi amaca yönelmiş bir dizi terör olayının varlığı gereklidir.¹⁵

Terörizmi, çok genel olarak, *“Saldırılan veya korkutulan sivil ve masum insanlar, kurumlar aracılığıyla, hedeflenen daha büyük ve güçlü kitleyi yıldırıp korkutarak, yasadışı siyasal ve stratejik amaçlarını gerçekleştirmek için, bir grubun veya bir devletin, bilinçli ve planlı bir şekilde, şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunması”*¹⁶ şeklinde tanımlamak mümkündür.

Başka bir tanımda da terörizm; *“Siyasal hedeflere ulaşmak için toplumun demokratik ikna ve eylem yoluyla barışçı davranışına karşı, hukukun üstünlüğü ve devlet otoritesini tanımayan, güçsüzlüklerini gizlemek için demokratik otoriteleri kitlelerden kopararak halka karşı şiddet kullanmayı yöneltmeyi amaçlayan, kendi güç ve doktrinleri ile sağlayamadıkları halk desteğini ve ayaklanmasını sağlamak için tarihsel görevlerinin olduğuna inandırılmış çeşitli unsurlardan oluşan ve uluslararası destek gören örgütlerin, tahripkar silahlarla donanmış olarak gelişmiş taktikler kullanan, insanlığı hakir gören, ahlaki hiçbir temeli bulunmayan siyasi hedeflere ulaşmak için insan hayatını hiçe sayan, masum insanları hedef*

¹³ David E. Long, **The Anatomy of Terrorism**, The Free Press, New York, U.S.A, 1990, s. 3

¹⁴ Faruk Örgün, **Küresel Terör**, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul, 2001, s. 14.

¹⁵ M. Sami Denker, **Uluslararası Terör Türkiye ve PKK**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1997, s. 3.

¹⁶ Hayati Hazır, **Demokrasilerde İstikrarsızlığın Sebebi Olarak Siyasal Şiddet ve Terörizm**, Nobel Yayınları, Ankara, 2001, s. 45.

alan hiçbir savaş kuralı tanımayan, geleneksel politik suçlardan farklı, metodik, örgütlü, sistematik, öldürme, kaçıрма, korkutma ve tahrip eylemleri”¹⁷ biçiminde ifade edilmiştir.

Terörizm masum insanların, siyasi hedefler adına korku yaymak için, kasıtlı ve sistematik bir şekilde öldürülmesi, sakatlanması ya da tehdit edilmesidir.¹⁸ Terörün en önemli özelliklerinden biri kurbanlarını rastgele seçmesidir. Kurbanını ayırım gözetmeden belirlemesi, korkunun yayılmasına neden olur. Eğer herhangi birisini hedef alması için özel bir neden yoksa hiç kimse güvenlikte olmayacaktır. Çünkü terörist kendi kurallarına göre yargılar ve kendi seçtiği yer ve zamanda harekete geçer. Bu da siyasal terör eylemlerinin önceden tahmin edilemeyeceğini ve keyfilikliğini ortaya koyar. Terörün bütün biçimleri için geçerli olan diğer özellikleri ise “acımasız, tahrip edici ve ahlak dışı” olmasıdır.¹⁹

Bütün terör eylemleri ortak bir amacı paylaşmaktadır. Bu ortak nokta acımasız olmaları ve çoğu kez şiddet yoluyla kurbanlarına boyun eğdirmeyi amaçlamalarıdır. Şiddetin burada sadece fiziksel olması gerekmez, şiddet aynı zamanda psikolojik de olabilir. Terörün amacı göz korkutmaktır. Bu amaç özellikle şiddetin kullanılmasıyla gerçekleştirilmeye çalışılır. Kuşkusuz bu gereksinim sadece fiziksel gücün kullanılmasında mevcut değildir, aynı zamanda psikolojik silahlanmanın yardımına başvurmayı da içerir.²⁰

B. TERÖRİZMİ DİĞER EYLEMLERDEN AYIRAN ÖZELLİKLER

Terörizmi diğer eylemlerden ayıran, masumların ya da suçsuzların isteyerek ve hesap edilerek hedef seçilmesidir. Bir pazar yerinde bombanın patlaması ya da yoldan geçen bir insanın silahla öldürülmesi kaza değil, bilakis teröristin çok inceleyerek seçtiği hedefi vurmasıdır. Terörü başka çatışmalardan ayıran, terörün yöntem olarak tekrar edilen kampanya ve kanunsuz eylemler olmasıdır. Bunun yanında kast ve sistematik düzen unsurları içermesi de terörü diğer çatışmalardan ayırır. Kentsel yaşam ve iletişim araçlarının gelişmesiyle terör hareketleri sivillere yönelik eylemleri artırmıştır. Kalabalık bir alışveriş merkezine veya halkın yoğun olduğu bir bölgeye konan bomba terör örgütünün sesini duyurması adına bulunmaz bir fırsattır. Gelişen teknoloji ve medya ile birlikte terörizmin hedefindeki masum

¹⁷ “Terörün Tanımı”, p. 7.

¹⁸ Benjamin Netanyahu, “Defining Terrorism”, **Terrorism: How the West Can Win**, ed. by Benjamin Netanyahu, Farrar-Giroux-Strauss, 1986, s. 9.

¹⁹ “Terörün Tanımı”, p. 4.

²⁰ H. Odera Oruka, “Yasal Terörizm ve İnsan Hakları”, **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, haz. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002, s. 347.

insanların sayısı artmıştır. Amaçlarını daha geniş kitlelere duyurmak ve insanları daha fazla korkutmak için terör olaylarından siviller daha çok zarar görmeye başlamıştır.²¹

1. Terörizm ve Gerilla Savaşı

Gerilla kelimesi ilk kez 1808’de, İberya Yarımadası’nda Napolyon istilasına karşı bir harekette kullanılmıştır. Terörizm, gerilla savaşının bir çeşidi değildir ve siyasi fonksiyonu bugün tamamıyla değişiktir. Gerilla savaşı ile terörizm arasındaki fark kelime farkı olmayıp, nitelik farkıdır. Teröristler genellikle kendilerine gerilla derler.²² Fakat gerillalar terörist değildirler. Bunlar sivillere karşı değil, askeri birliklere karşı savaşır. Teröristler, eylemlerine hedef yapmak için askerler dışında savunmasız sivilleri, yaşlıları, kadınları, çocukları seçmektedirler. Siviller, teröristlerin stratejilerinde anahtar durumundadırlar. Buna karşılık, gerillalar savaşçılara karşı mücadele ederler. Gerillalar sadece eylem hedefi noktasında değil, amaç olarak da teröristlerden ayrılırlar. Gerillaların amacı işgal edilmiş ya da haksız olarak gasp edilmiş toprakları geri almak, organize olarak bunun mücadelesini vermektir. Amaçları siyasal nitelikli terörizm değil, hem siyasal hem kültürel hem de fiili işgalden kurtulmaktır. Karşılarında yasal bir güç değil yasa dışı işgalciler vardır. Terör örgütlerinin hedef seçtiği organ ve kişiler yasal olarak vardırırlar. Ayrıca gerilla ve terörist eylem şekilleri ve örgütleniş şekilleri açısından da birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Gerilla bir amaç için örgütlenmiştir. Amaç gerçekleştiğinde yasal kurallara göre kendini lağvedecek ve görevi yasal güvenlik birimlerine bırakacaktır ki, elemanlarının çoğunluğu bu birimlerin personelidir.²³

Terörizm ile gerilla savaşı arasında açık bir kavramsal ayırım bulunmaktadır.²⁴ Bu iki kavramı karıştırmak, teröristlerin istismar etmeye hazır oldukları bir ahlaki meşruiyet zemini yaratabilecektir. Asker, gerilla, terörist ayrımı, bu konuda belirleyici olacaktır. Asker, kendisini üniformayla tanımlar ve savaş hukukuna riayet eder. Gerilla ise, üniforma giyse de giymese de, pek çok açıdan askerin uyduğu kuralları uygular ve onları taklit eder. Gerillanın hedefleri, sivil hedefler değil, askeri kuvvetler ve diğer güvenlik güçleridir. Gerillalar, genel

²¹ Örgün, s. 17.

²² Yılmaz Altuğ, **Terörün Anatomisi**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1995, s.17.

²³ Örgün, s. 26.

²⁴ Alex P. Schmid, “Goals and Objectives of International Terrorism”, **Current Perspectives on International Terrorism**, ed. by R.O. Slater and M. Stohl, The Macmillan Ltd., London, 1988, s. 70.

bir ifadeyle, düzenli ordu birliklerine karşı savaşıyan düzensiz birliklerdir. Ancak teröristler, siyasi amaçlarına ulaşmak için herkese ve her hedefe kural ve ayırım gözetmeden saldırırlar.²⁵

Örgütlenişi tamamen vur kaç savaş taktiğini gerçekleştirecek şekildedir. Mensup olduğu halk tarafından meşru bir örgütlenişi vardır. Buna karşılık, teröristlerin amaçlarını gerçekleştirmeleri oldukça zordur. Amaçları gerçekleşse de yasal birimler olarak varlıklarını devam ettiremezler, başkaları adına öldürmeye devam ederler. Elemanları güvenlik kuvvetlerinde çalışanlar değil, tamamen terör ideolojisine inanmış kişilerdir. Terörist ve gerilla karşılaştırılarak yapılan akademik değerlendirmelerde haklılık payı oldukça yüksektir. Ancak teröristler ve gerillaların eylemleri genel olarak incelendiğinde keskin ayrıma gidilmekte zorluklar çıkmaktadır.²⁶

2. Terörizm ve Özgürlük Savaşı

Terörizm kavramı içerisinde en önemli karmaşa, “terörist” ile “özgürlük savaşçısı” terimleri arasında görülmekte ve bu iki kavram objektif olarak değerlendirilememektedir. Bu kavramları da yine her kişi, kurum veya devlet kendi çıkarları doğrultusunda yorumlamaktadır. Genel olarak terör hareketlerine baktığımızda bir sisteme karşı yürütülen hareket, o sistemin yöneticileri tarafından terör olarak nitelendirilmekte; ancak hareketi yönetenler ve onlara sempati duyanlar terör yerine özgürlük hareketi yorumu yapmaktadırlar.²⁷ Yani bir taraf için terörist olan başka bir taraf için özgürlük savaşçısı olmaktadır.²⁸

Terör olgusu, zaman, mekan ve içinde yaşanan duruma göre büyük ölçüde farklılık göstererek, bir durumda terör olarak nitelendirilen hareketler bir başka durumda terör olarak nitelendirilmemektedir. Özellikle yaygın taban bulmuş terör hareketlerine bakıldığında, terör olgusu içerisinde yer alan kişi ve bunların destekçisi olan tabanın -ki bu taban içerisinde bir çok ülkeyi de görmek mümkündür- ortaya konan hareketi terör olarak nitelendirmedikleri, aksine bir kurtuluş mücadelesi verildiğini ileri sürerek destek verdikleri görülmektedir.

²⁵ Nihat Seyrek, Terörizm ve Uluslararası Yönü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001), s. 42.

²⁶ Örgün, s. 26.

²⁷ Örgün, s. 27.

²⁸ Long, s. 10.

Dolayısıyla gözlenen, bir kesime göre terör olan bir oluşumun başka bir kesime göre kurtuluş hareketi olarak kabul gördüğüdür.²⁹

ABD'nin, diğer ülkelere yönelik politikalarını oluştururken, bu ülkelerdeki birçok silahlı grup ve yönetimlerle bağlantısı, kavram tartışmasını beraberinde getirmektedir. ABD'nin bu ülkelerdeki operasyon ve dolaylı müdahalelerinin özgür dünya adına yapıldığı ileri sürülürken, diğer yandan bu müdahalelerin çıkar sağlamak amacıyla geniş çaplı terör eylemlerine yol açtığı, terörist olarak nitelendirilebilecek örgütlenmelerin her açıdan desteklendiği değerlendirilmelerini de gündeme getirmektedir. Dolayısıyla çıkar çatışmasının olduğu yerlerde, kavram kargaşasının önüne geçmek mümkün görülmemektedir. Dünyadaki mevcut bütün terör hareketlerinin incelenmesinde de görüleceği üzere, siyasi iktidarı devirmeye yönelik örgütlerin hepsi, hedef aldıkları iktidar veya kitle tarafından terör örgütü olarak nitelendirilmektedir. Ancak bu harekete destek veren kişi ya da başka devletler veya halkları tarafından bir özgürlük hareketi olarak görülmektedirler. Diğer yandan, terör hareketi hedef aldığı yapıyı ele geçirip amacına ulaştığında ve artık siyasi iktidarı temsil etmeye başladığında, terör hareketi olmaktan çıkarak meşruiyet kazanmakta ve başka devletlerce de kabul görmektedir.³⁰

Burada belirtilmesi gereken bir husus da masum insanların durumudur. Özgürlük savaşçısı kasdi olarak masumlara saldırmaz. Bunun yanında ne çocuklar, ne turistler, ne sokaklarda dolaşanlar, ne çatışmanın olduğu yerde oturanlar, ne de farklı etnik köken ya da dini inanışa sahip olan ve bundan dolayı bir bağı olan insanlar özgürlük savaşçısı tarafından hedef olarak seçilmezler.³¹ Çocuk, kadın demeden, masum insanları acımasızca katleden, sadece siyasi fikirleri uyuşmadığı için insanları hedef alarak öldüren, demokratik kurum ve kuruluşlarda, halka hizmet götürmek için çalışan kişileri hedef alan örgüt ve insanların özgürlük savaşçısı olması düşünülemez. Hak arama hiçbir zaman başka masum insanların en önemli hakkı olan yaşama hakkını elinden alarak yürütülemez. Bu şekilde yürütülen hareketler de hiçbir zaman hoş görülemez ve haklı gerekçelere sığınılarak açıklanamaz.³² Özgürlük için savaşmanın anlamı, baskı ve zulme karşı savaştır; baskı ve zulmün anlamı, insan haklarını ihlal, tecavüzdür; dolayısıyla özgürlük için savaş bu ihlale, tecavüze karşı

²⁹ Sabri Dilmaç, Uluslararası Bir Sorun Terörizm ve Türkiye, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996), s. 28.

³⁰ Dilmaç, ss. 28-29.

³¹ Örgün, s. 27.

³² Dilmaç, ss. 29-30.

çıkmadır. Özgürlük savaşçısının bu söylemlerini teröristten de duymak mümkündür. Terörist de kendi ideal ve inanışlarını haklı kılmak, bunlara ulaşmak için seçtiği yolun doğruluğunu anlatabilmek için bu tip söylemler içerisine sıkça girer. Ancak çoğu zaman terörist, birçok kavramla birlikte anılsa da amaçları ve amaçlara giden yoldaki yaptıklarıyla diğerlerinden ayrılır.³³

3. Terörizm ve Adi Suç

Bir terörist ile adi bir suçlu arasındaki farkı anlamak için onların toplum değerleri ve yasalar karşısında suçlu düşmelerindeki en önemli faktörler olarak amaç, davranış ve tavırları arasındaki farklılığı ortaya koymak gerekir. Bu ayrım yapılmadan toplumsal yaşama, kurulu düzenin değerleri ve yasalarına karşı aynı çizgide karşı gelmiş olan iki farklı suç grubunun birbirleriyle benzeşmediği kavranamaz.³⁴

Terörist ile adi suçlu arasında ayrım yapmaktaki amacımız, toplumsal yaşamımıza ve hukuk düzenimize yönelik, tüm yönleriyle onu tehdit eden ve onu yıkmaya yönelik, yerine de başka bir rejim kurma iddiasında olan terörist kesimin gerçek boyutunu ortaya koymak ve daha başka nedenler yüzünden suç işleyen adi suçlularla bir tutulmasına engel olmaktır. Bu yapılmazsa terör olayını basit bir polisiye olay olarak görüp üzerine de öyle gidilir. Bu da terörle mücadelede zafiyet yaratır.

Terör örgütü üyelerinin psikolojik yapıları hakkında yapılan araştırmaların çoğunda, bunların genelde normal insanlar oldukları, teröristlerin kayda değer hiçbir psikolojik rahatsızlıklarının bulunmadığı sonucuna varılmakta birlikte, teröristlerde fark edilmesi güç kişilik bozukluklarının bulunduğu, iç dünyalarının bütün zayıflıklarını, hatalarını ve dengesizliklerini dışarıya yansıttıkları ortaya konmaktadır.³⁵

Adi suçluları oluşturan insanların, suçla genellikle çocukken tanıştıkları ve zamanla suç makinesi haline geldikleri, yaşantılarının büyük bir kısmını ıslahevleri ve ceza evlerinde geçirdikleri göz önüne alınırsa; bu kesimin kendine has bir dil, yaşama biçimi ve kültür oluşturduğu, amaç ve davranışlarının kökeninde başıboş, toplum dışı bir yaşam sürdürme ya da buna benzer nedenler olduğu gerçeği karşımıza çıkar. Ve bu kesimin büyük bir çoğunluğu

³³ Örgün, s. 27.

³⁴ Bal, s. 274.

³⁵ Yeşim Çömertoğlu, “Terörün Psikolojik Temelleri”, *Strateji Dergisi*, S.2, 1995, s. 135.

toplumun dejenere unsurları, yani toplumun dışladığı, hırsızlar, yankesiciler, mahalle kabadayıları, kumarbazlar vs. oluşturur.³⁶

Teröristlerin profilleri üzerine yapılan araştırmalarda, daha çok gençlerin ve özellikle öğrencilerin terörist örgütlenmeler içerisinde aktif rol aldığı, şehir kültürünün insanları oldukları ve eğitim seviyesi yüksek sayılabilecek kişilerden oluştukları, ekonomik açıdan çok fazla fakir ailelerden gelmedikleri sonucu çıkarılmaktadır. Birçok kişinin sosyal tatminsizlik ve yalnızlık duygusundan kurtulma, kendine güçlü bir yer edinme gibi çeşitli nedenlerle terör gruplarının içinde yer almaya yöneldikleri anlaşılmaktadır.³⁷

Adi suçlara karışan kişiler ise çocuk denecek yaşlarda veya çocukken suç işlemeye başlayan genellikle eğitimsiz ve cahil olarak nitelendirilebilir. Kendilerine has bir konuşma, kültür, yaşama tarzı ve yaşama anlayışları vardır. Hatta bu kültür, dil yaşama tarzı ve anlayışı değişik suç gruplarına göre de değişmektedir. Genelde mertlik, doğruculuk ve delikanlılık yaşam felsefelerinin temelini oluştursa da; gerçekte bu doğru değildir. Bu değerlere sarılmalarının başlıca nedenlerinden biri toplum tarafından damgalanmış ve reddedilmiş olmanın yarattığı aşağılık duygusu ve bu değere sarılarak toplumun aşağılanmasını isteme arzusudur. Bu durum bir nevi, bu kesimin kendilerini topluma karşı savunma mekanizması olarak görülmelidir. Ayrıca bu suçlu kesimin büyük bir kesimi psikopat olduğundan suç işlemek onlar için, bir yaşam biçimidir. Çünkü ait oldukları çevrede suç grubuna has davranışları ve tavırları en çok yerine getirebilen, işlediği suçların niteliği ve miktarıyla anılacak ve değer kazanacaktır.³⁸

Adi suçluların temel davranış ve tavırlarının sebeplerini şöyle sıralayabiliriz: suçun işlenişinin yaşamın bir amacı olduğu, hatta yaşamın sürdürülebilmesi için gerektiği inancı, kendi çıkar, hırs ve ihtiyaçları, işsizlik, ekonomik ve ailevi nedenler, kan davası veya intikam, gurur, haysiyet, şeref ve namus meselesi, güdülerin tatmini veya ruhsal bozukluklar, göz dağı vermek, kendisini çevreye kanıtlamak, kendisini kabul ettirmek. Topluma uyumsuz oldukları bilinen bu kesimin düzene ve devlete karşı olma gibi bir sorunları yoktur. Bu kesim suçlular suçu işledikten sonra çoğu kez pişmanlık duyarak adli makamlara başvurmaktadır.³⁹

³⁶ Bal, s. 275.

³⁷ Dilmaç, s. 19.

³⁸ Bal, s. 275.

³⁹ Bal, s. 276.

Ayrıca bu konuda değinmemiz gereken bir nokta da, kriminoloji bilimine göre; herhangi bir kişi kanun dışı fiili işlerken, bunu hiç kimsenin görmemesini arzu ederken, terörist bunun tam tersini, mümkün olduğu kadar fazla kişinin haberdar olacağı şekilde işlemeyi tercih edecektir. T. P. Thornton'a göre fiil semboliktir. Fiilin sembolik olması, terörizmi gerilla ve diğer savaşlardan ayırıcı bir niteliktir.⁴⁰

4. Şiddet, Siyasal Şiddet ve Terörizm

Sosyal bilimlerin diğer alanlarında olduğu gibi, politika bilminde de düzenli bilgi toplanmasının sağlanması ve elde edilen bilgileri sınıflandırarak ayrıntılı gözlemlerin yapılabilmesi için, kavramların açık ve anlaşılır bir şekilde ortaya konulması gerekir. Kelimelerin konuşma dilindeki anlamında kullanılması ile ilmi kavram (terim) olarak kullanılması halindeki anlamları ve kapsamaları çok değişmektedir. Bu yüzden, siyasal şiddet ve terör kavramlarını incelemeye önce, işe genel olarak şiddet üzerinde durarak başlamakta yarar vardır.

Şiddet kendine, bir başkasına, grup ya da topluluğa yönelik olarak yaralama, ölüm, ruhsal zedelenme, gelişim bozukluğu ya da yoksunluğa yol açabilecek ya da neden olabilecek şekilde güç kullanımı, fiziksel zorlama, ya da tehdidin, amaçlı olarak uygulanmasıdır.⁴¹ Şiddet evrensel bir olaydır, şiddet kendini doğuran hüsrana ve endişe hissini yarattığı insani durumdan ayrılmaz. Şiddeti haklı göstermek için çok kez inçitmek, zarar vermek istediğimiz kişinin yaptığı kötülüklerden ötürü cezalandırılması gerektiği veya bize zarar verebilecekleri veya vermek istedikleri için buna layık oldukları ileri sürülür. Terörü haklı göstermek içinse çok değişik bir mantık gereklidir. Kurbanlar açıkça bizi tehdit etmezler, geleneksel moral standartlarına göre masumdurlar. Bundan ötürü teröristler sıradan kavramlar ve tecrübeleri terk ederler ve normal olarak kurbanlarından kişiler diye bahsetmezler. Konuya göre kurbanlar simgeler, hayvanlar veya ahlaksız kişiler olmaktadır. Bir terörist olmak için o kişinin dünyayla ilgili özel bir tasavvuru, özel bir bilinci olmalıdır.⁴²

Şiddet, terörün hem aracı hem de ön şartıdır. Şu halde şiddet unsuru içermeyen, şiddet kullanmayan hiçbir eylem terör sayılmaz. Ancak burada sözü edilen şiddet, mala ve kişiye

⁴⁰ Hakan Hanlı, "Global Terörizm: Uluslararası ve Uluslararası Boyutu", 2000, http://www.teror.gen.tr/turkce/makaleler/terorizm_hakan_hanlı.html (22 Aralık 2004), s. 1.

⁴¹ Selçuk Candansayar, "Terörizm ve psikiyatri", **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, haz. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002, s. 403.

⁴² Seyrek, s. 17.

karşı suçlarda olduğu gibi, spesifik bir eylemden veya genel bir korku halinden nitelik olarak farklıdır. Genel anlamda şiddet, siyasal amaç taşımayan, buna karşılık yok etmeye kadar varan bütün zarar verici saldırıları kapsar. Şiddetle ilgili tanımlara bakıldığı zaman, hepsinde bulunan tek ortak noktanın fiziki güç kullanılması olduğu görülür. Ama şiddetin yalnız, insan vücuduna ve mala zarar veren saldırı değil, aynı zamanda fert üzerinde psikolojik tahribat yapan bir yönü de vardır.⁴³

Terör eylemleri mevcut sisteme yönelik, bu sistemi şiddet unsuru kullanarak değiştirmeyi hedefleyen, bu hedefe ulaşmak için her türlü şiddet ve benzeri eylemleri onaylayıcı özellikleri ile karşımıza çıkmaktadır. Amaca ulaşmak için terör dahil her türlü girişimin mübah görülmesi, şiddet kullanan siyasal örgütleri sadece devlete yöneltmekle kalmayıp, aynı zamanda suçsuz insanların da büyük ölçüde bu eylemlerden zarar görmesine yol açmaktadır.⁴⁴

Şiddetin sürekliliği, zamanla bir şiddet kültürünün toplumun her kademesine yayılmasına yol açmakta, doğrularla yanlışlar birbirine karışmakta, devletler de dahil her kesim sorunları şiddet yoluna giderek çözüme gitmektedir. Şiddet, her ortamda siyaseti boğmakta, çözüm ortamının oluşmasını engellemektedir. Yoksulluğa ve haksızlığa karşı mücadele verdiklerini iddia ederek yola çıkanlar ise kullandıkları şiddet yöntemi ile yoksulluk ve haksızlığın artmasına katkıda buldukları gerçeğini görmezlikten gelmektedirler.⁴⁵

Mevcut otoriteyi sarsmak gayesine yönelik eylemler, otoriteyi şiddete yöneltmenin yanısıra, aynı zamanda örgüt mensuplarına da moral vermeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla devlet kurum ve kişilerine, özellikle güvenlik güçlerine yönelik eylemler, sadece bir eylem olma özelliğinden çok daha fazla anlam içermektedir. Bu eylemlerde hedef alınan kişilerden hedefin temsil ettiği devlet otoritesi sarsılmak ve zaafa uğratılmak istenmektedir. Olayın bir diğer yönü, güvenlik kuvvetlerini harekete geçirmeye, şiddet kullanmaya yöneltmedir. Olayların meydana gelmesi güvenlik güçlerinin önlem almasını ve dolayısıyla da yerine göre halkla karşı karşıya kalmasını gerektiren durumların oluşmasını sağlayacaktır. Seçilmiş hedeflerin arasında güvenlik kuvvetlerinin de yer alması, güvenlik kuvvetlerinin sertleşmesine neden olacağından, halkın tepki göstermesine imkan sağlamış olur. Diğer yandan, güvenlik

⁴³ Doğu Ergil, **Türkiye’de Terör ve Şiddet**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1980, s. 3.

⁴⁴ Dilmaç, s. 66.

⁴⁵ Emin Gürses, **Ayrılkçı Terörün Anatomisi/IRA-ETA-PKK**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 125.

güçlerinin bu aşamada yaptıkları en büyük hata, olaylar karşısında soğuk kanlılığını yitirerek aşırı tepki göstermeleridir.⁴⁶ Teröristler, siyasal otoritenin aşırı tepki göstermesini umar. Söz konusu tepkinin niteliği, rejimin kötülüğünün bir göstergesi olarak terör örgütlerince kullanılabilir.⁴⁷

Terör örgütlerinin, özellikle vatandaşa yönelik şiddet eylemlerinde, öncelikle halkı sindirmek suretiyle tarafsızlaştırmaya ve kendilerine gösterecekleri tepkiyi etkisiz hale getirmeyi amaçlarlar. Halkın duyarsız hale gelmesi, örgütlerin rahat bir şekilde hareketine ve propagandasına imkan tanımaktadır. Bu durum, halkı terör örgütlerinin propagandası karşısında korumasız hale getirdiğinden, belirli bir süre sonra duyarsızlık, propagandanın etkisiyle sempatanlığa ve örgütsel katılıma dönüşür.⁴⁸

Şiddet devlete karşı uygulandığı zaman, buna siyasal şiddet denir.⁴⁹ Siyasal şiddet, genel anlamdaki şiddetten farklıdır. Siyasal şiddette kitleler, gruplar, kolektif hareketlere başvurur. Bu eylemler örgütlüdür. Eylem, iktidardaki rejimin meşruiyetini, reddetmek, siyasal sistemi yıkmak ve onu kökünden değiştirmek amacını gütmektedir. Bu şiddet eylemine karşı iktidarın direnmesi ve cezalandırıcı eylem yapması doğaldır. Bu eylemlerde yaralanma riski yüksektir. Hareketin, siyasal eylemi yapanlara da bu eyleme muhatap olanlara da vereceği fiziksel ve ekonomik zararlar oldukça büyüktür. Siyasal şiddet aşağıdan yukarıya, yani devlet otoritesine doğru yapılan, genelleştiği takdirde iç savaş niteliği kazanabilecek bir eylem sayılmaktadır. Siyasal şiddet ülkenin iç meselesidir; buna çağdaş terörizmin uluslararası boyutu eklendiği takdirde, kavram renk değiştirmektedir. Siyasal şiddet, terörizmden daha geniş bir kavramdır. Bununla birlikte siyasal şiddeti terörizmle eş anlamlı sayanların çokluğu da yadsınmaz; bunlar tüm şiddet eylemlerinin ihtilalci olduğunu, gerektiğinde terör yöntemlerini de kullandığını, meşru hükümetleri düşürmeyi amaçladığını, genel olarak sol örgütler ya da kimi Müslüman ülkelerde radikal İslami örgütler tarafından uygulandığını söylerler.⁵⁰

Öte yandan, kimileri siyasal şiddet konusuna farklı bir açıdan yaklaşırlar ve savaşlardan ya da terörizmden başka siyasal şiddet eylemlerinin de bulunduğunu, özellikle son yıllarda

⁴⁶ Dilmaç, ss. 67-68.

⁴⁷ Martha Crenshaw, "The Causes of Terrorism", **International Terrorism Characteristics, Causes, Controls**, ed. by Charles W. Kegley, St. Martin's Press, New York, 1990, s. 118.

⁴⁸ Dilmaç, s. 68.

⁴⁹ Paul Wilkinson, **Terrorism and the Liberal State**, The Macmillan Ltd., London, 1997, s. 63.

siyasal tutuklulara uygulanan işkencenin de siyasal şiddet eylemi sayılması gerektiğini belirtirler. Başka bir deyimle, devletin de siyasal şiddet uyguladığını vurgularlar.⁵¹

C. TERÖRİZMİN TARİHİ GELİŞİMİ

Terörizm kelimesi ilk kez 1795'te kullanıldığında, bir devlet tarafından insanlara karşı yapılan sindirme hareketlerini, yani devlet terörizmini belirtiyordu. Bu terim Fransız devriminin başlangıç yıllarında Fransız devrimci devlet adamı Maximilien de Robespierre'nin 1785-1794 terör devrinde ortaya çıktı. Robespierre, devrim sırasında özgürlük despotizminin zulme karşı harekete geçtiğini belirterek devlet terörünü savundu. Tarihsel olarak devlet terörizmi, kurbanlarının sayısı ile diğer terör biçimlerini çok fazla geçti ve 20. yüzyılda bunun en dehşetli örneklerine tanıklık etti: Yahudi katliamı (Holocaust), Stalin'in katliamları ve Pol Pot rejiminin ölüm tarlaları.⁵²

Terörizmin ilk örnekleri M.S. birinci yüzyılda Jewish Zealots'un bir grubu Sicarii tarafından gerçekleştirildi. Sicarii ismi, Roma yönetici sınıfının üyelerine suikastta kullanılan sica isimli kısa kılıçtan gelmektedir. Filistin'de Roma yönetimine karşı ihtilal başlatmayı amaçlıyorlardı. Bu eylemlere katılanlardan 900 adet Zealots taraftarı çarmıha gerilmiştir.⁵³ Zealots'un hareketi terör olarak tanımlanmıştır. Çünkü şiddet eylemlerini (suikast ve vur-kaç eylemleri) Roma kurallarını savunan Romalılara, Yunanlılara ve Yahudilere karşı kullanarak psikolojik tesir oluşturup siyasal amaçlarına ulaşmada bunu yardımcı olarak kullanmaktadırlar ki, bu amaç insanları köleleştiren Roma kurallarını değiştirmektedir. Bu hareketin eylemleri tahmin edilmiyordu. Hedefler genellikle sembolikti. Buna ek olarak resmi ve dini günler eylem için seçilen zamanlardandı. Bu yolla Zealots'un eylemleri ve propagandası en iyi şekilde yayılma şansına sahipti. İlk terör eylemi kabul edilen bu olayda da terörün en önemli özellikleri arasında yer alan siyasal içerik ve sistemli şiddet unsuru bulunmaktadır.⁵⁴

Siyasi teröre örnek bir diğer örgütlenmeye, bir mezhebin on birinci asırda ortaya çıkan ve on üçüncü asırda Moğollar tarafından ortadan kaldırılan İsmaililer mezhebine bağlı, liderliğini Hasan Sabbah'ın yaptığı bir tarikat olan Haşîşiler spesifik bir örnek oluşturmakta

⁵⁰ Pulat Y. Tacar, **Terör ve Demokrasi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999, s. 35.

⁵¹ Tacar, s. 36.

⁵² Vamık D. Volkan, **Kanbağı Etnik Gururdan Etnik Teröre**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1999, s.182.

⁵³ Wayman C. Mullins, **A Sourcebook on Domestic and International Terrorism: An Analysis of Issues, Organizations, Tactics and Responses**, Charles C. Thomas Publisher, Illinois, U.S.A., 1997, s. 44.

⁵⁴ Örgün, s.60.

idi. Haşîşiler İran’da üstlenmişlerdir. Suriye’ye yayılmış, ileri gelen memurları ve valileri ve hatta Kudüs’ün Haçlı Kralı Conrad of Monferat’ı bile öldürmüşler, Selahaddin Eyyubi’yi de öldürmeyi denemişlerdir. Hasan Sabbah’ın liderliğini yaptığı bu örgüt, düşmanla yüz yüze bir savaş yerine, daha küçük ve disiplinli bir grupla, planlı, sistematik ve etkili, uzun süren bir terör kampanyası ile etkin olabilecek bir savaş sürdürmüştür. Haşîşiler her zaman gizlilik içinde faaliyet göstermekteydiler. Teröristler (Fedailer) farklı kılıklara girmektedirler. Her zaman silah olarak hançer kullanırlardı. Bunun nedeni hançerle öldürmenin daha kutsal bir eylem olduğuna inanmalarıydı.⁵⁵

Birçok bilim adamı aşağıdan gelen modern terörizmin 19. yüzyılda Rusya’da kendini Narodnaya Volya (Halkın İradesi) olarak adlandırılan bir ideolojik grubun ortaya çıkması ile başladığı konusunda hemfikirdir.⁵⁶ Narodnaya Volya birçok yönden 20. yüzyıl hareketlerinin prototipi sayılabilir. Ocak 1878’den Mart 1881’e dek süren, Çar’ın otoritesine karşı kısa ama şiddet dolu savaşımında örgüt, çeşitli kamu görevlileri ve polisler suikastlar düzenlemiştir. Başarısız birçok girişimden sonra grup, Çar II. Aleksander’ı, 1881’de, aynı yıl polisin örgüte son vermesinden önce bir suikast ile öldürmüştür.⁵⁷

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonraki dönemde Almanya, İtalya ve Hırvatistan’da sağ terörizm büyük artış göstermiştir. “Modern Terörizmin Kökenleri” adlı makalesinde Donald H. Bell, şu tespitlerde bulunmaktadır: “Savaştan önce, siyasal şiddetin tipik eylem biçimi yöneticilere suikastlar düzenlemektir. Çar II. Aleksander 1881’de, Fransa Başbakanı Sadi Carnot 1894’te, İspanya Başbakanı Canovas 1897’de, Avusturya İmparatoreçesi Elizabeth 1891’de, İtalya Kralı Umberto 1900’de, ABD Başkanı McKinley 1901’de, Rusya Başbakanı Stolypin 1911’de ve Arşidük Franz Ferdinand Saraybosna’da 1914’te öldürülmüşlerdir. Genellikle hepsi tek bir suikastçı tarafından öldürüldüler. Öldürülmelerinin doğrudan etkileri olacağı ve en azından tüm rejimi sarsacağı ve sefalet içinde yaşayan insanların dünyasına aydınlık getireceği farzediliyordu.”⁵⁸ Ancak bu eylemler sefalet içinde yaşayan insanların durumunu düzeltmedi. Arşidük Ferdinand’ın öldürülmesi sonrasında olduğu gibi, daha büyük felaketlerin ortaya çıkmasına sebep oldu.

⁵⁵ Dilmaç, ss. 33-34.

⁵⁶ Volkan, s.182.

⁵⁷ Seyrek, s.7.

⁵⁸ Donald H. Bell, “Origins of Modern Terrorism”, **Terrorism: An International Journal**, C.9, S.3, 1987, s. 308.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Rusya, Almanya ile İtalya'da iktidarların gerçekleştirdiği devlet terörünün zirveye vardığı görülmüştür. Rusya'da Stalin, Almanya'da Hitler, İtalya'da Mussolini yönetimi öncelikle yurttaşlarına karşı geniş çapta terör uygulamıştır. Stalin döneminde, düzen karşıtı olduğu gerekçesiyle aralarında Maksim Gorki'yle oğlu Maksim Peçkof'un da olduğu pek çok kişi çalışma kamplarıyla hastanelerde öldürülmüştür. Kimi zaman eylemler Rusya dışında da gerçekleştirilmiştir. Troçki'nin Meksika'da öldürülmesi bu eylemlerden biridir. Hitler Almanyası'nda terör yalnızca düzene karşı olanlara karşı yönelmemiş, bir dine mensup olanlara, yani Yahudilere; ayrıca Çingenelere de yönelmiştir. Mussolini döneminde de aralarında Sosyalist Parti Genel Sekreteri Giacomina Matteotti'nin de olduğu pek çok kişi öldürülmüştür. Terör, İtalya sınırları dışında da uygulanmıştır. 9 Haziran 1937'de Carlo Rosselli ile Nello Rosselli adlı düzen karşıtı iki genç Normandiya'da öldürülmüştür.⁵⁹

Terörün kurumsallaşması ve global bir nitelik kazanması İkinci Dünya Savaşından sonra olmuştur. Soğuk Savaş döneminde terörizm, çoğunlukla bir devletin başka devletlerin istikrarını bozmaya yönelik politikalarını bir aracı olarak kullanılmış, bu da devlet destekli terörizmi doğurmuştur. Sovyetler Birliği, Batı Avrupa ülkelerindeki Marksist sol örgütlere destek sağlarken, ABD ise demokrasi ve özgürlük adına Üçüncü Dünya ülkelerindeki diktatör yönetimler ve silahlı gruplarla dolaylı ya da doğrudan bağ kurmuştur.⁶⁰

Uluslararası terörizm, 1960'lı yılların sonlarında hakim olan siyasi durumunu bir neticesi olarak büyük artış göstermiştir.⁶¹ Terör olayları 1968'den sonra yeniden önem kazanmıştır. 1968, Avrupa'daki öğrenci ayaklanmaları ve 1967 Ortadoğu savaşı'ndan sonra Filistinlilerin terör eylemlerine başladığı yıldır. IRA, 1968'de öne çıkmıştır. 1968'de teröristler arasında ilk kez uluslararası işbirliği adımları atılmıştır.⁶²

20. yüzyılın ikinci yarısında artan ulaştırma ve ulaşım araçları ile gelişen yazılı ve görsel basın terörün etkisini artırdı, alanını genişletti, yaygınlaştırdı. Almanya'da Bader-Meinhof, Japonya'da Kızıl Ordu, İtalya'da Kızıl Tugaylar, Porto Riko'da Faln, Fransa'da Doğudan Eylem; İngiltere'de IRA; Malaya'da Kominist Partisi(1948-1960), İspanya'da ETA,

⁵⁹ Cemal Güzel (haz.), **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002, s.10.

⁶⁰ Purtaş, s.29.

⁶¹ Brian Jenkins, "The Future Course of International Terrorism", **Contemporary Trend on World Terrorism**, ed. by Anna Kurz, Mansell Publishing Ltd., London, 1987, s. 150.

⁶² Purtaş, s.29.

Uruguay’da Milli Kurtuluş Hareketi, Brezilya’da Milli Kurtuluş Örgütü, Halkın Devrimci Ordusu...; Guatemala’da Devrimci Silahlı Kuvvetler, Meksika’da Halk Silahlı Kuvvetleri...; Türkiye’de PKK günümüzün başlıca terör örgütleridir. Gerçekte listenin yüzlerin üstüne çıkarılması mümkündür.⁶³ Nitekim terörist faaliyetler sayısal olarak özellikle 1968 ile 1988 arasında büyük artış göstermiş ve 1968’de 125’ten, 1985’te 782’ye ve 1988’de 856’ya yükselmiştir.⁶⁴

Paul Wilkinson’a göre terörün 1960’ların sonunda bu kadar büyük artış göstermesinin en önemli sebebi, Arap ülkelerinin 1967 savaşını kaybetmeleri ve İsrail işgalini kaldırmanın ve Kudüs’ü geri almanın konvansiyonel bir savaş ya da diplomasi ile mümkün olmadığını görmeleri olmuştur. Arap ülkelerinin çok fazla bölünmüş olması, İsrail’e ve ona destek verenlere karşı kurnalsız bir siyasal şiddetin uygulanmasını gerektirmiştir. Bu sebeptir ki, 1967 ile 1974 arasında gerçekleştirilen terörist eylemlerin %15’i Filistinli gruplarca yapılmıştır.⁶⁵

Stern Gang ve Irgun gibi radikal Musevi gruplar Filistin üzerindeki İngiliz egemenliğine son vermek ve Filistin’i Museviler için yerleşime açmak amacıyla, 1940’ların sonlarında terörist eylemlere başvurmaya başladılar. Bu eylemlerden en akılda kalanı 1946’da Jerusalem’de King David Hotel’deki İngiliz Hükümet Bürosu’na yönelik olarak gerçekleştirilen ve 100’den fazla insanın ölmesine yol açan bombalamadır. İsrail’in Arap düşmanlarınca gerçekleştirilen terör eylemleri, 1960’larda, özellikle Filistinlilerin yerleşik olduğu toprakların İsrail işgaline girdiği 1967’deki “6 Gün Savaşlarını” izleyen dönemde hızlanmıştır. Fetih ve Filistin Halk Kurtuluş Cephesi gibi, Filistin Kurtuluş Örgütü şemsiyesi altında gevşek bir organizasyona tabi bir dizi örgüt, komando birlikleri oluşturulmuş ve hem İsrail’de hem de diğer ülkelerde terörist operasyonlar düzenlenmiştir. 1972’de Kara Eylül olarak adlandırılan küçük bir Filistinli grup Almanya’nın Münih kentindeki Olimpiyat Oyunları’nda 11 İsrailli atleti rehin almış ve sonra öldürmüştür.⁶⁶

Araştırmalarda terör olaylarının ağırlık noktasını Ortadoğu’nun oluşturduğuna dikkat çekilmekte, her yüz terörist eylemden altmışının bu bölgede işlendiğine işaret edilmektedir.

⁶³ Suat İlhan, **Terör: Neden Türkiye**, ASAM Yayınları, Ankara, 2002, s. 13.

⁶⁴ Deniz Ü. Arıboğan, “Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü”, **Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar**, der. Faruk Sönmezoğlu, Der Yayınları, İstanbul, 1998, s. 452.

⁶⁵ Paul Wilkinson, **Terrorism: British Perspectives**, Darmouth Publishing Co, Aldershot, 1993, s. 18.

⁶⁶ Seyrek, s. 13

18 Nisan 1983 tarihinde bomba yüklü bir araç ABD büyükelçiliğinde havaya uçurulması sonucu 57 kişi ölmüş 120 kişi yaralanmıştır. 23 Ekim 1983 tarihinde bir intihar komandosunun yönetimi altındaki bomba yüklü bir kamyon, Beyrut'a görevli ABD Deniz Kuvvetleri'ne bağlı bir birliğin karargahında patlatılması neticesinde 296 adet kişi ölmüş ve 84 kişi yaralanmıştır. Her iki olayın sorumluluğunu İslami Cihad örgütü üstlenmiştir.⁶⁷

Wilkinson'a göre 1960'tan sonra terörün yayılmasının ikinci önemli nedeni ise neo-Marksist ve Troçkist grupların endüstriyel açıdan gelişmiş ülkelerde, özellikle öğrenci grupları arasındaki popülaritesi ile anti-Amerikan ve Vietnam savaşı karşıtı yaklaşımlarındaki etkinliğin artması olmuştur. Öğrencilerin faaliyetleri sokak eylemleri ile sınırlı kalırken, daha uzun dönemli ve profesyonel mücadele yanlısı küçük gruplar ise yer altına inerek sistem muhalifi, kentli şiddet hareketlerini örgütlemişlerdir. Kızıl Tugaylar, Japon Kızıl Ordusu ve Baader-Meinhof gibi terör örgütleri de bu eğilimin sonucu olarak ortaya çıkmış ve dünya çapında devrimci mücadele için kendi aralarında da bağlar kurarak evrensel bir iletişim ağına kavuşmuşlardır.⁶⁸

Terör örgütleri arasındaki ideolojik benzerlik zamanla aşınırken, 1980'li yıllarda terör örgütlerinin temel motivasyonu artık devrimci ideoloji olmaktan çıkmış ve dinsel ya da etnik motivasyonlarla yönlendirilen gruplar ağırlık kazanmıştır. SSCB'nin sistemdeki etkinliğini kaybetmesi ile birlikte bu grupların uyguladıkları eylem biçimleri ve taktiklerde de değişimler olmuş, 1960'lar ve 1970'ler boyunca uçak kaçırma, bombalama, banka soygunları gibi aktivitelerin yerini kitlesel insan kayıplarına yol açan daha yıkıcı bir yaklaşım almıştır. Medyanın her toplumsal katmana ulaşabilen haber ulaştırma gücünün gittikçe artmasıyla birlikte, teröristler geniş insan topluluklarını paniğe düşürecek ve sahip olduğu özelliklere bakmaksızın her insanı hedef alabilecek, rastgele ve kitlesel bir eylem stratejisini tercih etmeye başlamışlardır. Örneğin 1980'lerin sonlarında uçak kaçırma eylemlerinin yerini ağırlıklı olarak uçaklara karşı girişilen sabotajların aldığını ifade etmek mümkündür.⁶⁹

⁶⁷ Asaf Hüseyin, **Ortadoğuda Devlet ve Terör**, çev. Taha Cevdet, Pınar Yayınları, İstanbul, 2001, s. 68.

⁶⁸ Wilkinson, s. 18

⁶⁹ Arıboğan, "Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü", s. 453.

II. TERÖRİZM TÜRLERİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Terörizmin yerel bir düzensizlik ve anarşi problemi olmaktan çıkarak, bir uluslararası ilişkiler sorunu haline gelmesinin en önemli sonuçlarından bir tanesi de, farklı içeriğe sahip terörizm tiplerinin gündeme gelmesidir. Bu terörizm tiplerini devlet terörü, etno-dinsel terörizm, narkoterörizm, bireysel terörizm ve uluslararası terörizm olarak sınıflandırmak mümkündür.

A. DEVLET TERÖRÜ

Devletin temel özelliklerinden biri, zor kullanma tekeline sahip olmasıdır. Devletin zor kullanma tekeli yasallık ve meşruiyet sınırları dışında kullanılmasıyla devlet terörü ortaya çıkmaktadır. Devlet yönetimini elinde bulunduran güçlerin, ayrıcalıklarını ve etkinliklerini yitirmemek kaygısıyla, yönetimleri altındaki resmi kuruluşlar ve gruplar aracılığıyla şiddete başvurarak karşıtlarını yok etmeyi, ya da en azından onları sindirmeyi amaçlayan hareketler devlet terörü olarak nitelendirilmektedir.⁷⁰

Başka bir tanıma göre devlet terörü, devletin kendi vatandaşlarına yönelik sistematik yıldırma, tutuklama, öldürme ve diğer baskı araçlarıyla terör uygulaması ve insan haklarını, yoğun, yaygın ve sistematik şiddet kullanımı ile ihlal etmesidir.⁷¹ Siyasi, ekonomik, kültürel, ve etnik çeşitli nedenlerden dolayı devlete ve mevcut rejime karşı olan grupların, yönetim için tehlikeli olmaları veya tehlikeli olma ihtimallerinin bulunması, bu grupların istek ve arzularını dile getirmede teröre başvurmaları, hedef aldıkları yönetimleri zaman zaman karşı terör uygulamalarına sevk etmektedir. Devlet terörü, daha çok bazı totaliter rejime sahip devletlerin veya iç karışıklıkları yaygın olan ülkelerin başvurduğu bir araç olarak kaşımıza çıkmaktadır.⁷² Birçok devlet yöneticisinin, iktidarlarını sağlamlaştırmak ve halkı baskı altında tutarak, daha fazla iktidarda kalabilmek için terörist yöntemlere başvurdukları ileri sürülmektedir.⁷³

Birinci Dünya Savaşı sonrasında totaliter sistemlerin yarattığı devlet terörü zirveye ulaşmıştır. SSCB’de özellikle Lenin ve Stalin, Almanya’da Hitler ve İtalya’da Mussolini, kendi vatandaşlarına karşı kapsamlı bir devlet terörü uygulamışlardır. Her üç ülkede de pek

⁷⁰ Ruşen Keleş ve Artun Ünsal, **Kent ve Siyasal Şiddet**, Ankara, 1982, s. 4.

⁷¹ Ahmet Hamdi Topal, **Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı**, Beta Yayınları, İstanbul, 2005, s. 30.

⁷² Dilmaç, ss. 84-85.

⁷³ Charles Freeman, **Terrorism**, London, 1986, s. 5.

çok kişi, etnik kimliklerinden ve siyasi görüşlerinden dolayı, sistematik bir şekilde katliama maruz kalmış, sürgüne veya çalışma kamplarına gönderilmiştir. 1960'lı yıllarda Mao önderliğinde Çin'de gerçekleştirilen Kültür Devrimi ve 1970'li yıllarda Kamboçyalı diktatör Pol Pot rejimi, milyonlarca kişinin ölmesine veya mal ve mülklerine el konulmasına neden olmuştur. Yine 1970'li yıllarda Arjantin'de, Şili'de ve Yunanistan'da iktidarı ele geçiren askeri diktatörlükler, hatta 1980'lerin ortalarında El Salvador, Guatemala, Kolombiya ve Peru'da seçilmiş yönetimler ölüm takımları olarak adlandırılan çeşitli ekipler kullanmışlar ve siyasi muhaliflerini, insan hakları savunucularını, gazetecileri, öğrenci gruplarını ve diğer pek çok muhalif grupları baskı ve korku altında tutmuşlardır. Özellikle baskıcı rejimler tarafından gerçekleştirilen devlet terörünün 20. yüzyıl boyunca 70 milyon insanın ölümüne neden olduğu tahmin edilmektedir.⁷⁴

B. ETNİK VE DİNCİ TERÖRİZM

İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden Soğuk Savaş'ın yarattığı ideolojik kutuplaşma dönemini takiben, özellikle yoksulluğun ve baskının beslediği ayrılıkçı şiddet örgütleri 1960'lı yılların sonu ve 1970'li yılların başından itibaren bazı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin siyasi gündemlerinde yerlerini almaya başlamışlardır. Uzun yıllar, gelişmiş Avrupa ülkelerinin başına dert olan ideolojik terör (Almanya'da Kızıl Ordu Fraksiyonu, İtalya'da Kızıl Tugaylar'ın eylemleri gibi) yerini gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri de içine alan etnik ve dinci teröre bırakmıştır.⁷⁵

Terörizmin bazı türleri, ideolojik inançlar ve devrimci düşünceler tarafından güdülenir. Etnik terörizm, terörist liderlerinin kendi büyük grup kimliklerine aşırı derecede bağlanarak ve onu yaygın bir şiddetle genişletmeye çalışmasıdır. Onlar, gelişmiş politik durumlar altında grup için özerklik ya da devlet olma gibi durumları amaçlarlar. Etnik teröristler, kendi hareketlerini baskın etnik grup ya da başka büyük bir grubu işgalci, engelleyici kolonileştirici ya da dış güç olarak nitelendirerek meşrulaştırırlar. ETA, PKK ve IRA etnik terörist grupların örnekleridir.⁷⁶

Terörizmin içerdiği unsurlardan en önemlisi, suç oluşturan ve şiddet içeren bir faaliyet olmasının yanı sıra politik nitelikli hedefinin de varlığıdır. Bu politik nitelikli hedefin

⁷⁴ Topal, s. 31.

⁷⁵ Gürses, s. 13.

⁷⁶ Volkan, s. 183.

çevresinde örgütlenmek, teröristlerin ortak bir kimlik bütünleştiricisine sahip olmaları ve bu kimliği bir motivasyon aracı olarak kullanmaları ile mümkün olmaktadır. Terör uzmanlarının geleceğe ilişkin tahminlerine göre, gelecekte, motivasyonları politik ideolojilerden çok etnik ve dini nitelikli olanlar en tehlikeli terörist tiplerini oluşturacaklardır.⁷⁷

Örgütlerin şiddet tehdidi, veya korku yaymak için şiddet kampanyaları başlatmaları terörizmdir. Ayrılıkçı terör, amaca varmak için başvurulan sistemli ve örgütlü şiddettir. Ayrılıkçı şiddet örgütlerinde terörün hedefinin amaçlanana yönelmiş olması veya suçsuzlara yönelmiş olması zamanla önemini yitirir. Bir ayrılıkçı şiddet örgütünün başvurduğu etnik terör eylemlerindeki amaç genellikle bir etnik grup adına devlet statüsü elde etmektir. Taviz koparmak amacıyla (çoğunlukla ayrı bir devlet kurmak gibi) şiddet yoluyla toplumda korku salarak siyasi iktidara baskı yapmak ayrılıkçı örgüt terörizminin temel özelliğidir. Bu, onu diğer tüm şiddet eylemlerinden ayırır. Ayrılıkçı örgütlerin şiddet eylemleri siyasidir. Amaç, bir halkın geleceğini kontrol etmek için gücün dağılımında söz sahibi olmaktır.⁷⁸

Ayrılıkçı şiddet örgütlerinin amacı temsil ettiği veya temsil ettiği iddiasında bulunduğu etnik topluluğun kendi önderliğinde mümkünse ayrı bir devlet olarak örgütlenmesini sağlamaktır. Ayrılıkçı terör örgütlerine başvuranların amacı toplumsal hayatı felce uğratmak, insanları şiddet uygulamaları ile korkutarak sindirmek ve böylece dikkatleri kendi mücadelelerine çekerek merkezi hükümetin tutumunu etkilemektir. Silahlı mücadelenin önemli bir diğer amacı da merkezi hükümetin askeri masraflarının dayanılmaz düzeye ulaşmasını sağlamak ve böylece özellikle yine merkezi otoriteyi zor duruma sokacak olan ekonomik temelli diğer toplumsal hareketlerin olgunlaşmasını da zemin hazırlamaktır. Ayrılıkçı terör eylemleri bir taraftan merkezi hükümeti terörün içine çekerek sert anti-terör uygulamaları ile toplumsal ve uluslararası dikkatlerin konunun üzerine toplanmasını sağlarken, diğer taraftan kendi terör uygulamaları ile toplumsal ve uluslararası tepkilerden de kurtulamaz. Bu durum hemen hemen her ayrılıkçı terör örgütünün içine düştüğü bir çıkmazdır.⁷⁹

⁷⁷ Deniz Ü. Arıboğan, “Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü”, **Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar**, der. Faruk Sönmezoğlu, Der Yayınları, İstanbul, 1998, s. 462.

⁷⁸ Gürses, s. 17.

⁷⁹ Gürses, s. 23.

Etnik terörist grup, başlangıçtaki etkinlikleri için mali desteğe gereksinim duyar. Terörizmi destekleyen devletler ve diğer örgütlerden yardım ister. Bir etnik terörist grubun ortaya çıkmasında yardımcı olan şey, aktif olarak terörist etkinliklerin içinde yer almayan, ancak aynı etnik temeli paylaşanların en azından teröristlere gizli bir sempati duymaları ve bunun yanı sıra da kurbanlarına çok az acımalarıdır. Bu durum, liderin onlara katılacak izleyici bulmasını daha da kolaylaştırır.⁸⁰

Etnik çalışmalar uzmanı Walker Connor'un raporuna göre bugün tüm dünyada araştırma sahası olan 132 devletin yalnızca bir kısmı homojen olarak nitelendirilmektedir. Bu devletlerden 25 tanesi nüfusunun % 90'ını oluşturan bir tek etnik gruba, 25 tanesi % 75'ini oluşturan bir etnik gruba, 31 tanesi % 50 ile % 74'ünü kapsayan bir tek etnik gruba sahipken, 39 devlette de nüfusun % 50' den fazlasını oluşturan bir etnik grup bulunmamaktadır. Yani bu devletlerin ancak yarısından biraz fazlası, % 75'inden çoğu bir tek etnik gruba mensup olan bir nüfus yapısına sahip bulunmakta ve bunların çoğu Avrupa ya da Latin Amerika'da yer almaktadır.⁸¹ Mevcut olan bu durum diğer etkenlerle birleşince terör için uygun bir zemin yaratmaktadır.

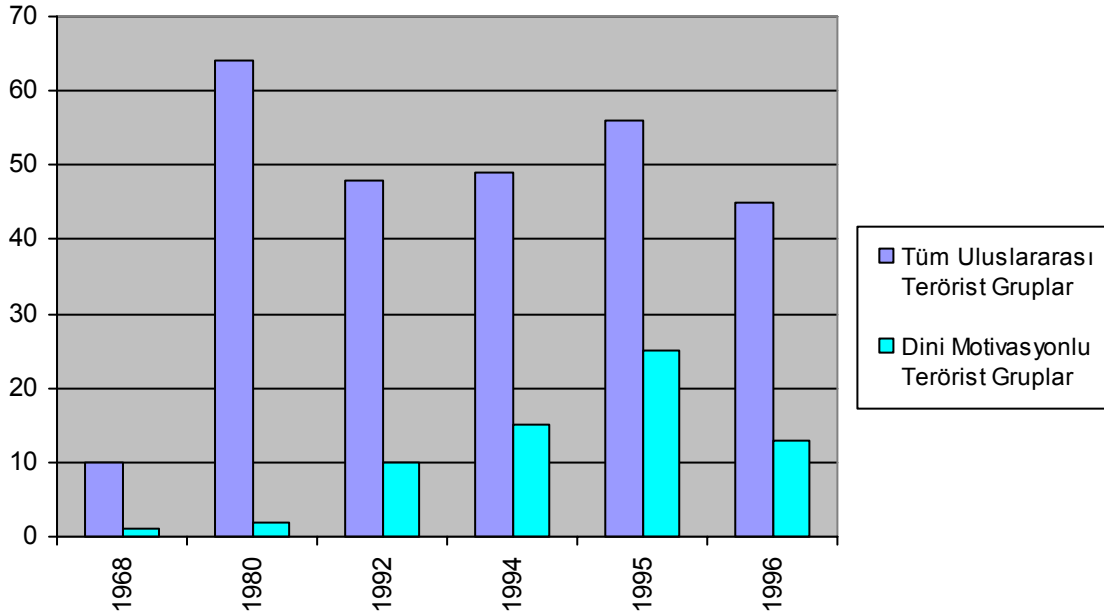
Terörizm etnik farklılıklardan beslendiği gibi dinsel farklılıklardan da beslenebilir. Dinsel nitelikli terörizmin en yoğun olarak faaliyette bulunduğu bölge olan Ortadoğu'da bu durum barışı sağlanmasına darbe vurmakta ve 1960-1970'li yıllarda sıcak savaş olarak şekillenen mücadele biçiminin yerini, karşılıklı terör eylemleri almaktadır. Taraflar arasındaki politik ilişkilerin şu ya da bu biçimde şiddete dayanmadan sürdürülebilmesi, terörün artık toplumsallaşmış olduğu ve meşrulaştığı bu halklar arasında neredeyse imkansız görünmektedir.⁸² Ayrıca 1990 öncesinde dini temelli terörist gruplar çok sınırlı iken bu tarihten sonra bu tür terörist gruplar hızlı artmıştır (Şekil 1).

⁸⁰ Volkan, s. 184

⁸¹ Aktaran, Myron Weiner, "Peoples and States in a New Ethnic Order", **Third World Quarterly**, Vol. 13. No. 2. 1992, s. 320.; Arıboğan, "Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü", s. 464.

⁸² Arıboğan, "Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü", s. 463.

Şekil 1. Dini Motivasyonlu Uluslararası Terörist Gruplar⁸³

Bu kapsamda İran İslam Cumhuriyeti'nin Anayasasına göre, Şia fihhına dayalı İslami ideoloji devletin tüm mekanizmalarında ve toplumun her kesiminde hakim unsur haline getirildikten sonra, öncelikle Müslüman ülkelere ve ardından tüm dünyaya, İslam devrimini ihraç etmeyi nihai amaç edindiğinin altını çizmek gerekmektedir. İran'ın ülke dışında gerçekleştireceği terör eylemlerinde, Suriye, Libya ve Yunanistan gibi teröre el altından aktif destek veren ülkeler ile IRA, ETA ve PKK gibi terör örgütleri ile işbirliği yaptığı bilinmektedir. İran'ın dış politikasını köktendinci ideoloji belirlemekte ve bunun arkasında İran'ın bölgesel güç olma isteği yatmaktadır.⁸⁴ Fakat Hatemi ile birlikte bu politikalarda değişiklikler görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde, İran'ın diğer devletlerle olan ilişkileri olumlu yönde ilerlemektedir.

Dini nitelikli terör yalnızca Ortadoğu bölgesi ile sınırlı değildir. Dünyanın hemen her bölgesinde potansiyel bir tehdit olarak varlığını sürdürmektedir. Aum Shrinkyo tarikatının Tokyo metrosuna saldırıda bulunması, ABD'de Tanrı'nın Ordusu örgütünün bombalama eylemleri, en gelişmiş ve refah düzeyi yüksek toplumların bile bu tür tehlikelerle karşı karşıya olduğunu göstermiştir. Avrupa'da da benzer tehditler her zaman varlığını sürdürmekte,

⁸³ Bruce Hoffman, "Old Madness, New Methods", **RAND Review**, Vol.22, No.2, Winter 98-99, s. 15.

⁸⁴ Seyrek, s. 63.

özellikle Kuzey Afrika ve Ortadoğu'dan uzanan dinci terör tehlikesine karşı olağanüstü önlemler alınmaktadır.⁸⁵

C. NARKOTERÖRİZM

BM'nin yaptığı bir araştırmaya göre dünya üzerinde dönen uyuşturucu gelirinin miktarı 400 milyar dolardır. Bu para, BM üyesi pek çok devletin GSMH'sinden kat kat daha fazladır. OECD'nin hazırladığı raporlarda ise ABD ve Avrupa'da bir yıl içinde dönen uyuşturucu parası 122 milyar dolara ulaşmıştır. Bu paranın 85 milyar dolarının dünyanın çeşitli yerlerinde aklandığı da aynı raporlarda dile getirilmektedir. Rakamlar, uyuşturucu ticaretinde dönen paranın ülke ekonomileri ve hükümetlerin ekonomi politikaları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Sektör haline gelen uyuşturucu ticaretinde, ilaç ve kimya sanayiinden daha fazla para dönmektedir.⁸⁶

Uyuşturucu, günümüzde sadece toplumsal çöküşü hazırlayan bir sorun olarak kalmamakta, en kanlı terör örgütlerinin uyuşturucu parasıyla finansman bulduğu dikkate alındığında işin vahameti daha da artmaktadır. Narkoterörizm olarak adlandırılan uyuşturucunun bu yeni boyutu yüzünden birçok ülke teröre karşı verdiği mücadelede mesafe bile alamamaktadır. Yıllarca Türkiye'nin başına bela olan Asala'nın, PKK'nın besin kaynakları da uyuşturucuya dayanmaktadır.

Uluslararası terörizmin finansmanında oldukça yeni bir gelişme olan narkoterörizm olgusu bu tür örgütlenmelerin mali yönünü de oldukça değiştirmiştir. Terörün finansmanının genel gelişimine bakıldığında terörist örgütlerin her dönem farklı birtakım kaynaklara yöneldiği ancak hiçbir dönemde böyle bir potansiyele sahip olmadığını ifade etmek mümkündür. 19. yüzyılın sonlarında terörist grupların ana finansman kaynaklarının sempatanlarından gelen küçük yardımlar, soygunlar ve adam kaçırma gibi aktivitelerden elde edilen ve bugün çok küçük kabul edilebilecek olan rakamlar olduğu görülmektedir. Hatta 1906-1907 yılları arasında Hintli teröristlerin kimyasal altın üretmenin yöntemlerini bulduğu bile ortaya çıkmıştır.⁸⁷

⁸⁵ Arıboğan, "Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü", s. 464.

⁸⁶ Ercan Yavuz, "Narko-terör Etrafımızı Sardı", 2003, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=18685> (21 Mart 2005), p. 1.

⁸⁷ Arıboğan, "Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü", s. 458.

Terörizmin sadece mali açıdan zayıf ve saf-idealist kişilerin uğraşı olduğu sanılmamalıdır. Terörizm büyük çapta ve ticari bir iş olmuştur ve önemli ölçüde mali kaynak gerektirmektedir. Yonah Alexander'a göre, Sovyetler Birliği 1970'li yılların sonlarında bilinçli bir karar alarak, bir taşla iki kuş vurmaya tasarlamışlardır: yasa dışı uyuşturucu madde satımı yoluyla terörist grupların faaliyetlerini finanse etmek ve nakit ihtiyaçlarını karşılamak; öte yandan, Sovyetlerin lehine olarak, Batı toplumları üzerinde uyuşturucu maddelerin etkisini artırmak .⁸⁸

1980'lere gelindiğinde ise narkotik ve uyuşturucu trafiği teröristlerin en önemli para kaynakları haline gelmiş, özellikle Orta Amerika'da Kolombiyalı FARC ve M-19, Perulu Sendero Luminoso'nun dünyanın gündemine soktuğu narkoterörizm olgusu, temel finansman kaynağı olmuştur. Narkoterörizmin uluslararası terörizme yeni bir boyut eklemesiyle birlikte, bu tür faaliyetler milyarlarca dolar büyüklüğe erişirken, mücadele maliyetleri de olağanüstü artmış ve devletler açısından da ciddi yükler getirmeye başlamıştır. Bu şekilde terörizm yalnızca bir güvenlik sorunu olmaktan çıkmış ve devletlerin ekonomik kaynaklarına ve birliklerine yönelik bir tehdit olarak da, önemli bir sorun oluşturmaya başlamıştır.⁸⁹

Terörizmin çok maliyetli bir iş haline gelmesi dünya piyasalarında en çok kar getiren malın, yani uyuşturucunun ticareti işine teröristlerin dahil olmaları sonucunu doğurmuştur. Genel anlamda uyuşturucu ticareti, dolayısıyla uyuşturucu çeteleri ve terörizm arasındaki ilişkiyi ifade etmek için kullanılan narkoterörizm kavramının kullanım alanı, belirli bir ulus-devlete veya rejime karşı girişilen silahlı mücadeleye karışan asi gerilla grupları ile uyuşturucu kaçakçılarının ilişkilerini tanımlamaktan, uyuşturucu hammaddesinin yetiştirilip, sonra mamul hale getirildiği yerlerde faaliyet gösteren devrimci asi grupların uyuşturucu kaçakçılarını sömürmesi ve haraç alması gibi anlamlara kadar uzanabilmektedir. Bazı durumlarda ise uyuşturucu kaçakçıları hükümetleri, polisi, askeri güçleri ve yargı mekanizmasını kontrol etmek için terörizm maskesi altına saklanmakta hatta devlet mekanizmaları bizzat uyuşturucu trafiğine dahil olarak, bu yolla terörist örgütler ile bağlantı kurmaktadır.⁹⁰

⁸⁸ Sadi Çaycı, Düşük Yoğunlukta Çatışma, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989), s. 13.

⁸⁹ Arıboğan, "Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü", s. 459.

⁹⁰ Deniz Ü. Arıboğan, "Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak", **Karizma**, S.9, (Ocak-Şubat-Mart 2002), s. 149.

Terörist gruplar son yıllarda uluslararası suç örgütleri, özellikle de uyuşturucu kartelleri ile karşılıklı ilişkiye geçmeye başlamışlardır. Güney Amerika’da terörist gruplar, uyuşturucu kartellerine uyuşturucu üretim noktalarında ve uyuşturucu trafik hatlarında güvenliği sağlayacak ücretli askerler sağlamaktadırlar. Bu tarz güvenlik desteklerinin karşılığında terörist gruplar, fidye için adam kaçırma, banka soygunu gibi geleneksel yöntemler ile karşılaştırıldığında çok büyük miktarda paralar kazanmaktadırlar. Teröristlerin eski gelir sağlama yöntemleri uyuşturucu trafiğinin güvenliğini sağlamak ile karşılaştırıldığında çok daha risklidir.⁹¹

D. BİREYSEL TERÖRİZM

Terörizmin çeşitlerinden bahsederken vurgulanması gereken en önemli unsurlardan bir tanesi de, herhangi bir örgütle organik bağlantısı bulunmayan amatör teröristlerin siyasi nitelikli şiddet kullanma kapasitelerinin ve bu yoldaki teşebbüslerinin artmasıdır. Bireyselliğin ön plana çıktığı ve teknolojik ilerlemelerin bir getirisi olarak organize yapılara ihtiyaç duymadan tekil kişilerin de sistem içi etkinliklerinin bir anlam kazandığı yeni toplumsal düzende, terörizmin yeni bir boyut kazanması da kaçınılmaz hale gelmiştir.⁹²

Terörizmin bu biçimde uygulanışının önemli iki örneği James Dalton Bell ve Larry Wayne Harris olaylarıdır. Kimya fakültesi mezunu olan Bell tutuklandığında 30 bin dolar borçlu idi ve evinde kimyasal maddeler ve bu maddeleri su şebekesini kirletmek için kullanacağına dair tehditler bulunmuştu. Harris ise biyofizik eğitimi almış bir kişiydi. Yakalandığında Irak’ın ABD’ye hastalıklı sıçanlar vasıtasıyla hastalık yayacağından ötürü veba panzehiri elde etmeye çalıştığını ileri sürmüştür. Harris, yetkililer daha sonra elinde şarbon örneği olduğu düşünülen bir madde bulundurduğunu keşfettiklerinde tutuklanmıştı. Adı geçen her iki kişi de lidersiz direnç hareketlerine mensup, yoğun paranoya ve üstünlük duygusuna sahip kişiliklere sahipti. Bell ve Harris gibi yalnız faaliyet gösteren teröristler, araçlar ve yöntemler konusunda çok yaratıcı olabilen ve benzer fikirli insanlar üzerinde önemli etkilere sahip olabilen kişilerdir.⁹³

⁹¹ Neil A. Pollard, “Terrorism and Transnational Organized Crime: Implications of Convergence”, **The Terrorism Research Center**, <http://www.terrorism.com>, 12 Aralık 2004.

⁹² Arıboğan, “Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü”, s. 467.

⁹³ Günhan Turan, 21. Yüzyılda Uluslararası Terörizmin Değişen Yüzü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002), s. 76.

Böyle bir potansiyelin toplum içerisinde sürekli varolduğu da inkar edilemez bir gerçektir. Nitekim bugün patlayıcı imalatında kullanılabilecek olan pek çok madde, hiçbir denetime tabi olmadan piyasada satışa sunulmakta ve çok da gelişkin olması gerekmeyen bir fizik bilgisi bu maddelerin birer silah haline dönüştürülmesine yeterli olmaktadır. Güvenlik birimleri açısından bu tür kişilerin yakalanmasında karşılaşılan zorluklar ve son derece normal görünen herhangi bir kişinin bu tür eylemlere girişme olasılığı, amatör teröristlerin örgütlü terörizmden çok daha tehlikeli hale gelebileceğinin göstergesidir.⁹⁴

Örgütlü terörizmin içerisinde bulunan teröristlerle, yalnız çalışan ve bireysel eylemler yapmayı tercih eden teröristler arasındaki temel fark, örgüt mensubu olanların genellikle son derece sıradan ve toplumsal açıdan uyumlu kişiler olmalarıdır. Nitekim terörist profil çıkarmaya çalışan ciddi çalışmaların ortaya koyduğu portrelerde hiçbir ayırt edici özelliğe rastlanamaması terörizmin belirli bir kişilik yapısına atıfta bulunularak açıklanmasının zorluğuna işaret etmektedir. Bu kişilerdeki en belirgin ortak nokta, grup mensupları arasında kişisel amaçlarına ve beklentilerine ulaşmayıp bunun suçunu devlete atanların bulunmasıdır. Oysaki bireysel teröristlerin eylemlerinin nedenleri çoğu kez psikopatik terör çerçevesinde değerlendirilmekte ve teröristlerin sıra dışı, ruhsal problemleri olan kişiler olduğu düşünülmektedir.⁹⁵

Amatör teröristler genellikle, inanç toplulukları olarak bilinen, fikirlerini birbirlerine yayan ve buluşmadan karşılıklı olarak faaliyet gösterebilen şebekelerin üyeleri olmaktadır. Belirgin bir komuta yapısı ya da fiziksel organizasyonun olmamasına rağmen bu sanal topluluklarda, bu kişiler ortak bir aidiyet hissini paylaşmaktadırlar. İnanç toplulukları, internet bir iletişim ve şebekeleşme aracı olarak yaygınlaştıkça daha da büyümektedirler. Gruba bağlılık ve sadakat az olsa da bu gruplar motive edici bir güç olarak hizmet etmektedirler.⁹⁶

Oklahoma federal binasının bombalanması olayının sağ görüşlü bir inanç topluluğu ile bağlantısının olduğu ortaya çıkmıştır. Eylemi gerçekleştiren Timothy McVeigh herhangi bir örgüte mensup değildi; ancak Militiamen isimli resmi olmayan bir sağ örgüt ile bağlantısı vardı. Bombalama öncesinde sağcı gruplar internette, FBI'ın Davidians örgütünün bir şubesini etkisiz hale getirmesinin yıldönümünü anan bildiriler dolaştırmıştı. Korunmayan

⁹⁴ Arıboğan, “Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü”, ss. 465-466.

⁹⁵ Arıboğan, “Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü”, s. 466.

⁹⁶ Turan, ss. 76-77.

federal binaların listesi yayılmış ve ilgilenen herkese amonyum nitrat yapım tarifleri sağlanmıştır. Bu bilgi alışverişini organize bir grup değil, internet üzerinde şebekeleşmiş olan benzer fikirli bireyler gerçekleştirmiştir.⁹⁷

Teröristi hedeflerine ulaştırabilecek olan araçlar modern teknolojinin de yardımı ile kolayca elde edildiğinden, ciddi ruhsal sıkıntıları olan herhangi bir insanın da potansiyel bir terörist haline gelmesi kolaylaşmakta ve bu kişilerin toplumun kalan kesimlerinden farklılaştırılarak tespit edilmesinin zorluğu güvenlik birimlerine çok büyük zorluklar çıkarmaktadır. Bu nedenle, esasen örgütlü terörizmle mücadele etmek için organize olan uzman birimlerin bireysel terörizm hakkında yeterince etkili olmaması, polisiye önlemlerin yetersizliği, teröristlerin ve ellerinde bulunan araçların sahip oldukları tahrip etme gücünün tespit edilmezliği gibi nedenler ve buna paralel olarak karşı önlem almaktaki güçlükler dolayısıyla, amatör teröristlerin toplumun güvenliğine yönelik çok ciddi bir tehdit haline geldikleri anlaşılmaktadır. Bu tehdidin daha rahat algılanması için Dünya Ticaret Merkezi'nin 1993'te bombalanması girişimini örnek göstermek mümkündür. Saldırının, 6 kişinin ölümüne ve yaklaşık 1000 kişinin ise yaralanmasına neden olurken, 550 milyon dolarlık bir maddi zarara yol açması, amatör tehdidin en önemli göstergelerindedir. 400 dolardan daha az bir maliyetle girişilen bu terörist saldırısının, toplum içinde yarattığı güvensizlik ve dehşet duygusu da hesaba katıldığında, amatör terörizmin 21. yüzyılda bilinen en tehlikeli terörist örgütleri bile ikinci plana atabilecek bir tehlike oluşturacağını ifade etmek yanlış olmayacaktır.⁹⁸

E. ULUSLARARASI TERÖRİZM

Son yıllarda yaşanan terör olayları gösteriyor ki, günümüzde terörün en önemli yanı, uluslararası nitelik kazanmasıdır. Artık teröristler eskiden olduğu gibi sadece içinde buldukları ülke sınırları ile kalmayıp, başka ülkelerdeki farklı gruplar ile bağlantılar kurarak karşılıklı destek sağlamaktadırlar. Dolayısıyla teröristler, uluslararası karmaşık bağlantılarını ve modern teknolojiyi de kullanmak suretiyle, milletlerarası etki yapan eylemler düzenlemektedirler.⁹⁹

⁹⁷ Turan, s. 77.

⁹⁸ Arıboğan, "Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü", s. 467.

⁹⁹ Necati Alkan, "11 Eylül Terör Saldırılarından İstanbul Terör Saldırılarına Küresel Terörizm", 2000, http://www.teror.gen.tr/turkce/makaleler/terorizm_necati_alkan.html, (10 Mart 2004), p. 4.

Birden fazla ülkenin topraklarını veya vatandaşlarını içeren terörizm, uluslararası terörizm olarak adlandırılır. Örneklendirilirse, bir ülkenin teröristlerinin başka ülkenin diplomatlarını, yöneticilerini veya işadamlarını öldürmeleri, uluslararası sefer halindeki uçaklara saldırmaları veya onları başka ülkeye uçmaya zorlamaları, uluslararası terörizmdir. Teröristlerin kendi ülkelerinde kendi yurttaşlarına veya hükümetlerin kendi uyruklarına karşı şiddet kullanımı, uluslararası terörizm kapsamına girmez.¹⁰⁰

Terörizm eğer; yabancılara veya yabancılara ait hedeflere yöneltilirse, hükümetler veya birden fazla devletin desteklediği unsurlarca yapılırsa, bir yabancı hükümetin veya uluslararası örgütlerin siyasetlerini etkilemek için yapılırsa uluslararası nitelik kazanır.¹⁰¹ Neticede, uluslararası terörü; uluslararası arenada devletler tarafından kabul edilmiş olan ve devam eden normlar, diplomatik kaideler ve savaş kurallarına aykırı olarak ortaya konan şiddet hareketleri ve gösterileri şeklinde ifade etmek mümkündür.¹⁰²

Terör örgütlerinin devlet desteği elde etmeleri ve eylemlerini faaliyet gösterdikleri ülkelerin sınırları dışına da taşınmaları ve hatta başka ülkelerdeki terör örgütleri ile eğitim, barınma başta olmak üzere işbirliğine gitmeleri terörizmi sınır aşan suç haline getirmiştir. Terörizmin bu niteliği kazanması ve eylemlerini artırmasına neden olarak: uluslararası haberleşme ve ulaşım araçlarının son yıllardaki çok hızlı gelişimi, yeni silah ve teçhizatlar ile teknolojik imkanların artmış olması ve bu imkanlardan terör örgütlerinin de en iyi şekilde faydalanmaları, güçlü devletlerin etkin politikaları karşısında kendileri için bir çıkış noktası bulamayan ve uluslararası arenada hakkını elde edemeyen bazı devletlerin, terörizmi engelleri aşmada bir araç olarak görmeleri, güçlü devletlerin kendi politikalarının işlerliğini kolaylaştırmak ve rakiplerini etkisiz kılabilmek için terörü bir araç olarak kullanmaları, bazı ülkelerin ideolojilerini ve devrimlerini yaymada terörizmi yöntem olarak seçmiş olmaları, uluslararası terör örgütleri arasındaki istihbarat, eğitim, lojistik, teknik, finans temini ve eylem yöntemleri konusunda organik bağlar ve işbirliğinin artmasını göstermek mümkündür.¹⁰³

Terör örgütlerinin varlıklarını idame ettirmeleri; eğitim, teşkilatlanma ve benzeri faaliyetlerini yürütebilmek için finans sağlama; silahlı eğitim için uygun zemin sağlama gibi

¹⁰⁰ Doğu Ergil, "Uluslararası Terörizm", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.47, S.4, (Haziran-Aralık 1992), s. 140.

¹⁰¹ Altuğ, s.14.

¹⁰² Dilmaç, s. 93.

¹⁰³ Alkan, "11 Eylül Terör Saldırılarından İstanbul Terör Saldırılarına Küresel Terörizm", p. 5.

nedenlerden dolayı, önemli ölçüde dış desteğin varlığına ihtiyaç duymaktadır. Bir örgütün sadece ülke içinde, soygun, gasp, bağış gibi çeşitli şekillerde elde ettiği gelirlerin, örgütün ihtiyaçlarını karşılayamayacağı dikkate alındığında, başka bir ülkeden doğrudan veya belirli kuruluşlar aracılığıyla dolaylı destek alması önem kazanır.¹⁰⁴

Ülkemizde faaliyet gösteren terör örgütleri her ne kadar yerel düzeyde faaliyet yürütmüş olsalar da uluslararası bağlantıları sürekli olmuştur. Özellikle sol, sağ ve bölücü örgütlerin tamamının ideolojileri Türkiye’de üretilmiş ideolojiler değil, ithal ideolojilerdir. Bu çerçevede, sol terör örgütleri ve bölücü örgütler Lenin, Mao, Tito, vb. liderlerin ürettiği fikirleri Türkiye’nin koşullarına uyarlamaya çalışmışlardır. Din eksenli terör örgütleri de Ali Korani, Ali Şeriatî, Humeyni, Hasan-el Benna vb. yazarların ürettiği fikirleri Türkiye’nin koşullarına uyarlamaya çalışmışlardır.¹⁰⁵

Terör örgütlerinin başka ülkelerden destek almadan başarıya ulaşması, varlığını sürdürmesi hemen hemen imkansız gibidir. Örgütlerle ilgili yapılan çalışmalar ve elde edilen bilgiler, bunların dış desteklerini önemli ölçüde açığa çıkarmışlardır. Silahlı eğitimlerin belirli ülkelerde bulunan terörist eğitim kamplarında veriliyor olması, dış desteğin varlığına önemli bir delildir.

Terörün uluslararası boyut kazanmışlığı ve terör örgütlerinin birbirleriyle kaynaşmamış olsa bile, belirli düzeydeki ilişkileri, artık reddedilememektedir. Dünyada meydana gelen ve zaman içinde açıklık kazanan bir çok olay, terör örgütlerinin işbirliği içerisinde olduklarını ve devletler tarafından çeşitli seviyelerde desteklendiğini ispatlamaktadır. Terörün kamuoyunda çarpıcı etkisi nedeniyle devletler, kendi diplomatik savaş ve oyunlarında, teröristleri zaman zaman bir araç olarak kullanmaktan çekinmemektedirler.¹⁰⁶

F. ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE TERÖRİZM

Terörizm konusu tek bir sosyal bilim disiplini alanını kapsamadığı için araştırmalarda tarih, sosyoloji, psikoloji, uluslararası ilişkiler ve diğer sosyal bilim disiplinlerini kapsayan disiplinlerarası bir yaklaşımın uygulanması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, uluslararası terörizmin öncelikle uluslararası bir olgu olduğu ve uluslararası ilişkiler

¹⁰⁴ Dilmaç, s. 94.

¹⁰⁵ Alkan, “11 Eylül Terör Saldırılarından İstanbul Terör Saldırılarına Küresel Terörizm”, s. 2.

¹⁰⁶ Dilmaç, s.96.

çerçevesinde incelenmesi gerektiği de, konu ile ilgili araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır.¹⁰⁷

Uluslararası ilişkiler, genel olarak devletler, hükümetler, ve halklar arasındaki siyasal, ekonomik, askeri, ticari, mali, kültürel, toplumsal vb. tüm ilişkileri inceler.¹⁰⁸ Bu ilişkilerin en önemli unsurlarından birisi çıkar mücadelesidir. Uluslararası ilişkilerdeki amaç, uluslararası sistem içinde mevcut yerin korunması veya bu yerin daha ileri noktalara taşınmasıdır. Uluslararası ortamda ortaya çıkan ilişkilerin doğasında, temelde bu husus yer alır.¹⁰⁹

Terörizm ise, bu mücadelede kullanılan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Terörizm, diplomasi yoluyla elde edilemeyen ve savaşa gidilmesi uygun görülmeyen hedeflerin ele geçirilmesinde kullanılan bir araçtır. Diplomasinin yetersiz kaldığı, savaşın oldukça riskli ve maliyetinin yüksek bulunduğu bir durumda, terörizm bir dış politika aracı olarak kullanılabilir.¹¹⁰

Terörizmin irdelenmesinde, uluslararası arenaya hakim güçlü devletler veya terörü iç ve dış politika aracı olarak kullanmayı devlet politikası olarak algılayan bazı ülkeler tarafından, terörün manipüle edilmekte olduğu görülmektedir. Devlet destekli terör kavramını beraberinde getiren bu durum, terörün çözümünde de en büyük engeli oluşturmaktadır. Terörün devlet desteğinde gelişmesi, imkan ve kabiliyetlerini önemli ölçüde arttırmaktadır. Devlet destekli terör, uluslararası terörizmin anlaşılmasında en önemli faktördür. Bu çerçevede bazı devletler ve hükümetler barınma, seyahat dokümanları temini, silah, teorik ve pratik eğitim, teknik uzmanlık hizmetleri gibi birçok alanda terör örgütlerine imkan sağlamaktadırlar.¹¹¹

Soğuk Savaş döneminde terörizm, Doğu ve Batı Blokları arasında yaşanan mücadelenin bir parçası olmuş, uluslararası terörizme sık sık başvurulmuştur. Örneğin Soğuk Savaş döneminde ABD başta olmak üzere Batılı devletler, diğer ülkelerdeki çıkarlarını korumak amacıyla yandaş hükümetleri desteklemişlerdir. ABD Başkanı Kennedy ile birlikte devrimci

¹⁰⁷ Robert O. Slater-Michael Stohl, "Introduction: Towards a Better Understanding of International Terrorism", ed. by R.O. Slater and M. Stohl, **Current Perspectives on International Terrorism**, The Macmillan Ltd., London, 1988, s. 4.

¹⁰⁸ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1999, s. 12.

¹⁰⁹ Osman M. Öztürk, "Uluslararası İlişkiler Terörizm ve Türkiye", **2023**, S.32 (Aralık 2003), s.8.

¹¹⁰ Öztürk, "Uluslararası İlişkiler Terörizm ve Türkiye", s. 8.

¹¹¹ Dilmaç, s. 92.

ayaklanmalara karşı, yandaş hükümetleri desteklemek amacıyla karşı devrimci şiddet ve terör örgütleri kurup, karşı ayaklanma adı verilen siyasi savaş anlayışı, ABD dış politikasının temel unsurlarından biri olmuştur. Diğer taraftan komünizmin başlıca temsilcisi SSCB ve Doğu Blokuna mensup diğer devletler de, bu tür rejimlere karşı mücadele eden isyancı grupları aktif bir şekilde desteklemiş, silah, eğitim ve danışman temini gibi hususlarda yardımcı olmuştur. SSCB'nin çökmesi ve Doğu Blokunun dağılmasından sonra ortaya çıkan bilgi ve belgelerden söz konusu ülkelerin Japon Kızıl Ordusu, IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) ve Baader-Meinhof Çetesi gibi pek çok terörist örgüte destek verdiği anlaşılmıştır. Örneğin, Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesinden sonra Doğu Alman İstihbarat Servisi(STASİ)'nin Batı Avrupa'da bulunan solcu grupları gizlice finanse ettiği, teröristlere eğitim, barınma, istihbarat, seyahat ve kimlik belgeleri gibi konularda yardım ettiği ortaya çıkmıştır.¹¹²

Terörizmin, bir toplumu ayakta tutan unsurları hedef alıp aşındırmayı ve bu surette ortaya çıkan boşluktan yararlanmaya, yasa dışı amaçlarını gerçekleştirmeye çalıştığı dikkate alınır, terörizmin uluslararasıdaki yeri daha iyi anlaşılacaktır. Terörizmde, hedef ülkeyi ayakta tutan değerlerin ve kurumların yıpratılması temel çıkış noktasıdır. Bu, doğrudan yapılabileceği gibi, dolaylı bir şekilde de yapılabilir. Yasa dışı olma, teröristlerin temel özelliklerindedir. Ancak, yasa dışı işler, iç hukukta gözlerden saklanmaya ve gizlenmeye çalışılırken, terörizmdeki yasa dışılık açıktır. Yasa dışı eylemler, herkesin gözü önünde yapılır. Çünkü, terörizm korku ve dehşet üzerinden yılgınlık ve bezginlik yaratarak hedefine ulaşmaya çalışır. Bu yüzden de, terörist eylemin mümkün olabilen en geniş şekilde duyurulması amaçlanır. Küçük ve genellikle masum bir kitle hedef alınmış gibi gözükse de, aslında daha büyük kitlelere, toplumlara ve bir ülkeye mesaj verilmesi söz konusudur.¹¹³

Devlet desteği olmaksızın bir terör örgütünün ciddi bir tehdit oluşturma ihtimali oldukça düşüktür. Devletlerin terör örgütlerine gerek silah, gerek maddi, gerekse istihbari bilgi açısından verdikleri desteğin birçok sebebi ve yöntemi bulunabilir. Bu devletler, terör örgütlerine sağladıkları destek ile kendilerini daha az riske atmak suretiyle, hedef ülkede yaratmak istedikleri psikolojik, siyasi ya da sosyal etkileri daha az masraflı bir şekilde gerçekleştirmeyi planlamaktadırlar.¹¹⁴

¹¹² Neil C. Livingstone, "Myth&Conspiracy in International Affairs: Terrorism, Conspiracy, Myth and Reality", **Fletcher Forum For World Affairs**, Vol. 22, 1998, s. 7.

¹¹³ Öztürk, "Uluslararası İlişkiler Terörizm ve Türkiye", s. 8

¹¹⁴ Seyrek, s. 76.

Terörizmin bir uluslararası ilişkiler aracı olarak kullanılması, terörist faaliyetlerin maliyetinin ve riskinin düşük olması yönünden de görülmelidir. Özellikle günümüzde, bilim ve teknikteki ilerlemelerin, bilişim teknolojisinin günlük yaşamın her alanına girmesinin, terörizmin maliyetini ve eylemin arkasında olanların yakalanma olasılığını azalttığı bir gerçektir. Maliyet düşüklüğünün bir başka yönü de, büyük dış politika hedeflerine sahip olan, ancak bu hedefleri gerçekleştirecek imkanları sınırlı olan az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin yaşadıkları amaç-araç uyumsuzluğunu, terörizmi kullanarak aşmaya çalışmalarıdır. Ancak, 1990 sonrasındaki döneme ve bugün gelinen noktaya bakıldığında, sadece az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin değil, sivil toplumun yüksek savunma harcamalarına tepkili olduğu ve bu durumu sorguladığı, gelişmiş ülkelerin de terörizmi kullanma yoluna gittiği görülmektedir. Terörle mücadelenin ciddi kaynak israfını gerektirdiği ve bu kaynakların da o ülkelerin refah ve mutluluğu için harcanması gereken kaynaklardan kesilerek karşılandığı dikkate alınırsa, terörizmin, bir ülkeyi ekonomik açıdan dışa bağımlı kılma ve o ülkenin halkı ile yönetimini karşı karşıya getirme amacına hizmet ettiğini de görmek gerekir. Terörle mücadeleye ayrılan kaynak, bir anlamda yatırım ve istihdam için kullanılabilir kaynaklarda azaltma anlamına gelmektedir. Artan nüfus ihtiyaçları dikkate alındığında, yatırım ve istihdam konularında açılım yapamama, zorunlu olarak iç ve dış borçlanmayı öne çıkarmakta; halk, beklentilerine cevap veremeyen devletine küsmektedir. Türkiye’yi hedef alan terörizm bağlamında ortaya çıkan bu gelişmeleri, uluslararası politikanın geneli için görmek gerekir.¹¹⁵

¹¹⁵ Öztürk, “Uluslararası İlişkiler Terörizm ve Türkiye”, s. 11.

İKİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI TERÖRİZMİN DÖNÜŞÜMÜ

I. SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI SİSTEM

1990 sonrası dönem bir yandan da her alanda küreselleşmenin yaşandığı, diğer yandan küreselleşme tarifinde ifadesini bulan Batı'yı "en fazla temsil eden" ABD'nin savunduğu ekonomik ve siyasal modellerle bunların sosyal uzantılarının tüm dünyada etkili olmaya başladığı topyekün bir geçiş dönemi olmuştur. Bu yıllarda ABD, başta Irak, Bosna ve Kosova'da olmak üzere, dünyanın çeşitli bölgelerinde meydana gelen gerginlik ve çatışmalara bazen tek başına, bazen liderliğini yaptığı koalisyon güçleriyle müdahalede bulunmuştur. 11 Eylül 2001'de meydana gelen terörist saldırıları takiben başlatılan terörle mücadele kampanyası çerçevesinde 2001 ekiminde Afganistan'a müdahale ederek Taliban rejimini deviren ABD, bu harekati başarıyla tamamlanmasına müteakip, bu kez Irak'a yönelik bir saldırının hazırlıklarına başlamıştır. ABD ve İngiltere'nin 2003'te gerçekleştirdikleri Irak harekati ise, 1979'dan beri ülkeyi yöneten Saddam Hüseyin'in iktidardan uzaklaştırılması sonucunu vermiştir.¹¹⁶

İktisadi ve sosyal gelişmelerin yanında, 90'larda uluslararası politikada meydana gelen en gözle görülür değişiklik stratejik açıdan önemli coğrafi bölgelerde yeni bağımsız ülkelerin ortaya çıkması, dünya haritasındaki ülkesel sınırların sık sık yeniden çizilmesidir. SSCB'nin dağılması, Almanya'nın birleşmesi, Çekoslovakya'nın ikiye, Yugoslavya'nın beşe ayrılmasıyla Avrasya bölgesinde yirminin üzerinde yeni devlet kurulmuştur. Bu gelişmelerden bazıları son derece sakin cereyan ederken, bazıları da yüz binlerce kişinin ölümüne, yerlerinde edinmesine yol açan sıcak çatışmaların gölgesinde cereyan etmiş, Soğuk Savaş yıllarında rastlanılmayan nitelikte etnik, dinsel veya kabile ölçekli çatışmalar 90 sonrası döneminin başlangıç yıllarına damgasını vurmuştur. Buna paralel olarak, güvenlik yapılanmalarını esasen düşman addettikleri ülkelerin askeri nitelikli tehditlerine göre yapılandırılan devletlerin önemsemediği ya da göz ardı ettiği yeni tehdit biçimleri, yeni aktörlerle birlikte ortaya çıkmıştır. Terörizm ve örgütlü suçlar başta olmak üzere devlet dışı birimlerce yürütülen ve zaman zaman bazı devletlerin çıkarları doğrultusunda destek verdikleri faaliyetler, Soğuk Savaş sonrası döneminin uluslararası güvenlik sisteminin öncelikli sorunları haline gelmiştir.¹¹⁷

¹¹⁶ Çağrı Erhan, "Küreselleşme Döneminin Tehditleriyle Mücadele", 2000, http://www.teror.gen.tr/turkce/makaleler/terorizm_cagri_erhan.html, (10 Mart 2004), p. 2.

¹¹⁷ Erhan, "Küreselleşme Döneminin Tehditleriyle Mücadele", p. 4.

1989 Berlin Duvarının ve 2001 İkiz Kuleler yıkımları arasındaki dönemde on iki yıl içinde birçok anlaşma yapıldı. Ama herkesin üzerinde normlarıyla, kurumlarıyla ve değerleriyle uzlaştığı bir barış ortaya çıkmadı. Bunalım alanlarında nihai çözümlerden çok geçici bunalım dondurma yöntemleri tercih edildi. Mesela Irak Kuveyt'i işgal etti. Bir bunalım ortaya çıktı. Müdahale edildi ama bir düzen oluşturulmadı, geçici bir statüko oluşturuldu. Bosna'da bir düzen problemi ve etnik kıyıma kadar varan bir kaos ortaya çıktı. Dayton anlaşmasıyla bir düzen oluşturulmaya çalışıldı. Fakat bu anlaşmayla oluşturulan düzen çok kırılgandır. Ermeni işgali Yukarı Karabağ'da bir kaos ortaya çıkardı; bu bölgenin statükosu hala belli değil. Daha doğrusu uluslararası hukuka dayalı statü ile fiili durum arasında ciddi bir farklılık söz konusu. Soğuk Savaş'ın bitişinden bu yana nerede bunalım varsa donduruldu. Buna bir geçici ateşkes dönemi diyebiliriz. On iki yıldır bütün büyük aktörlerin üzerinde anlaştığı stratejik düzen ortaya çıkmadığı gibi bunun arka planını oluşturması gereken, felsefi temelini oluşturması gereken temel değerler de ortaya konmadı. Yani II. Dünya Savaşından sonra BM'nin ortaya çıkmasına benzer bir dönüşüm yaşanmadı.¹¹⁸

SSCB'nin ve bu ülkenin önderlik yaptığı Varşova Paktı'nın dağılmasıyla birlikte, 1990'ların başından itibaren, zamanın ABD başkanı George Bush'un yeni dünya düzeni olarak adlandırdığı bir döneme girildi. Aslında Bush'un adlandırılması kendi orijinal buluşu değildi. 20. Yüzyıl boyunca iki kez daha, Birinci ve İkinci Dünya savaşlarının ardından ABD başkanları, ortaya çıkan ortamı yeni dünya düzeni olarak adlandırmışlardı. Orijinallik düşüncesi bir yana, Bush'un adlandırması kendi içinde doğruluk içeriyordu. Çünkü, 45 yıllık Soğuk Savaş deneyiminden sonra tüm dünya alışık olmadığı bir siyasal atmosfere giriyor, ABD de, tek süper güç kalmanın getirdiği kendine güven artışını ve şaşkınlığı birlikte yaşayarak, yeni dönem için stratejiler belirlemeye çalışıyordu.¹¹⁹

Doğu ve Batı arasında yaşanan ideolojik çatışmanın sona ermesiyle insanoğlu, uygarlığın geleneksel düşmanlarıyla baş başa kalmıştır. Bunlar "militarizm, yayılmacılık, aşırı ulusçuluk, etnik şovenizm, köktendincilik ve terörizm"dir. Üstelik bunlara, küresel ekosistemin bozulması, terörist gruplar arasındaki ilişkiler ağının sıklaşması ve kitle imha silahlarının bu tür gruplar eline geçme olasılığı gibi yeni tehlikeler de eklenmiştir. Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu istikrarının yerine güçlü devletlerin her yeni sorunda yeni ittifaklar kurduğu, hızla

¹¹⁸ Ahmet Davutoğlu, **Küresel Bunalım**, Küre Yayınları, İstanbul, 2002, s. 166.

¹¹⁹ Çağrı Erhan, "Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Güvenlik Algılamaları", **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, ed. Refet Yinanç ve Hakan Taşdemir, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 63.

uluslararası boyut kazanabilecek bölgesel savaşların birbiri ardına patlak verdiği, kaygan ve akışkan bir uluslararası sistem almıştır.¹²⁰

Ünlü uluslararası ilişkiler uzmanı James Rosenau'nun uluslararası sonrası politika olarak nitelendirdiği Soğuk Savaş sonrası siyasal düzen, duvarların yıkılması ve blokların çözülmesinin ardından, sınırsız bir etkileşim içerisine girdi. Bu yeni düzende bir çok eski kavram önem ve değerini yitirirken, yeni kavramlar daha anlamlı hale geldiler. Artık savaş değil, düşük yoğunluklu çatışma; devlet değil, devlet-dışı aktör; ulusal değil, küresel kavramlar popülerdi. Soğuk Savaşın nükleer dehşet dengesinin yerine farklı perspektiflerden gelebilecek tehlikelerle tanımlanan kitlesel dehşet dengesizliği ikame edilmişti. Ayrıca terör örgütlerinden gelebilecek kimyasal ve biyolojik silah tehdidi, 11 Eylül olayında olduğu gibi yolcu uçaklarının silah olarak kullanılması, teknolojik gelişmelerle birlikte nükleer silah tehdidinin söz konusu olması uluslararası dengeleri yerinden oynatabilir.¹²¹

Böyle bir ortam içerisinde, o güne kadar Amerikan şemsiyesi altında birbirlerine sıkı sıkıya kenetlenerek ve ayrılıklarını bastırarak bir bütün oluşturan Batılı devletler, her geçen gün yeni bir uyuşmazlık konusu ve rekabet alanı yaratmaya, ticaret blokları oluşturmaya, hegemonya mücadelesine girmeye başladılar. Doğu'da ise, SSCB'nin dağılmasıyla etnik ve dinsel çatışmalar görülür oldu. 1991'den önce Üçüncü Dünya denen Güney ülkelerin de, durum daha iyiye gitmedi. Dünya nüfusunun üçte ikisinin yaşadığı ve temel gıda maddelerini dahi bulmakta zorlandığı bu grupta, radikal Müslüman hareketlerin gelişmesi Batı'yı, daha çok da Avrupa'yı huzursuz etmeye başladı.¹²²

Uluslararası ilişkiler ve dünya ekonomisinin gelişimi bütün dünya için büyük toplumsal çatışmalara yol açma riski taşımaktadır. Bu bağlamda Kuzey-Güney ilişkileri dendiğinde büyük çoğunluğu ekvatorun güneyinde yer alan ve dünya nüfusunun üçte ikisini oluşturan yoksul insanlarla, ABD, Avrupa, Japonya'nın yer aldığı ve kuzey yarımkürede bulunan gelişmiş ülkeler arasındaki çatışma ve işbirliği süreçleri anlaşılmaktadır. Kuzey ülkeleri sanayileşmiş ülkeler olarak da ifade edilen gelişmiş ülkelerdir ve genellikle bunların büyük kısmı kuzey yarımkürede bulunmaktadır. Güney ise, geri kalmış, azgelişmiş, gelişmekte olan

¹²⁰ Mehmet Gönlübol ve diğerleri, **Olaylarla Türk Dış Politikası: 1919-1995**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996, s. 635.

¹²¹ Deniz Ü. Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2003, s. 188.

¹²² Gönlübol, s. 635.

ve yoksul gibi kavramlarla da ifade edilen ve bazı istisnalar dışında güney yarımkürede yer alan ülkelerdir. Kuzey ve Güney ülkelerinin her bakımdan türdeş olduğunu varsaymak olanağı yoktur. Bu iki taraf arasındaki ilişkiler zenginin daha zengin yoksulun daha da yoksullaştığı bir kısır döngüye dönüşmüştür.¹²³

1990 sonrasında dünya tek kutuplu, tek hegemonyalı hale geldi. Tek kutuplu bir dünyanın da istenildiği gibi tasarrufu artık mümkün değildi. Çünkü SSCB tehdidi ortadan kalkmıştı. Üstelik enformasyon teknolojisinin bilgiyi ve haberleri demokratikleştirmesi ile dünyada herkes her şeyden anında haberdar olabiliyordu. Hegemon güçlerin olayları manipüle edebilme şansı, televizyon ekranlarına yansıyan görüntülerle çok zorlaşıyor, böylece insanların ikna edilme şansı da çok güçleşiyordu. Dünya kamuoyu ikna edilmeden de hegemon ülkenin yöneticilerinin operasyon ve saldırı düzenlemeleri, onların iktidarda kalmalarını zora sokuyordu. Bu bakımdan küresel güç olan Amerika, büyük devlet olmak ve tek hegemon güç olarak kalabilmek için büyük bir düşmana her zamankinden daha çok ihtiyaç duyuyordu. Bulunacak düşman küresel, merkezsiz, sınırsız ve soyut olmalıydı. Böylece düşman tek bir operasyonda yok edilmeyecek, dış politika hedeflerine göre yeni operasyonlar düzenlenebilecektir.¹²⁴

Rasyonel olarak düşünüldüğünde yapılmak istenen, terör üzerinden sürekli bir savaş konseptinin geliştirilmeye çalışıldığıdır. Karşı tarafta belirgin bir düşman olsa o düşman bittiğinde savaş da bitmektedir. Örneğin Miloseviç'i indirdiğinizde Balkanlar'da Yugoslavya'ya yönelik operasyon da bitmiştir. Aynı şekilde Saddam Hüseyin Kuveyt'ten çıkartıldığında operasyon sona ermiştir. Ama terörde karşı taraf bilinmemektedir. Bunun avantajı, düşmanını bilmeyen ülke her an savaş halindedir. Her an savaş halinde olan ülke aynı zamanda güçlüyse, kuralları her an kendi koyabilir. Çünkü savaş hali normal şartlarda olağanüstü haldir.¹²⁵

Soğuk Savaşın bitiminden sonra yeni gelişmeleri yönlendiren bazı düşünce akımları ve yayınlar ortaya çıkmıştır. Bu yeni ve etkili düşünce akımlarının en bilinen ve popüler örneklerinden biri, Francis Fukayama'nın ileri sürdüğü tarihin sonu tezidir. Fukayama'ya göre

¹²³ Arı, ss. 472-473.

¹²⁴ Özcan Yeniçeri, "Terör ve ABD: Terörün Hegemonya Aracı Olarak Kullanılması Sorunu" 2023, S.32, (Aralık 2003), s. 25.

¹²⁵ Davutoğlu, ss. 79-80.

sadece Soğuk Savaş sonrası dünya tarihinin bitişi anlamında değil, fakat insanoğlunun ideolojik evrimini son noktasına ulaşması ve beşeri yönetim biçimini son aşaması olan Batılı liberal demokrasinin evrenselleşmesi anlamında da tarihin sonuna gelinmiştir. Ona göre uzun dönemde, dünyayı yönetecek olan fikir liberalizm olacaktır. Liberalizm, geçmişte karşılaştığı en büyük iki düşmanını, yani faşizm ile kominizmi yenmişse, bugünkü düşmanlarını da yenecektir. Ayrıca Fukuyama'nın saptamasına göre, liberal ideolojinin günümüzdeki düşmanlarından birisi, dini köktenciliktir. Bunun için de sadece İslam, liberalizme siyasal alanda bir alternatif sunmaktadır. Fakat İslam'ın önerdiği siyasal doktrinin, Müslüman olmayan toplumlar için pek bir cazibesi yoktur ve bu hareketin tüm dünya çapında önemli değişiklikler yaratabilecek boyutlarda gelişebileceğine inanmak da bir hayli zordur.¹²⁶

“Tarihin Sonu” tezinin uluslararası ilişkilere yansımalarına gelince; Fukuyama'ya göre Marksist-Leninist ideolojiyi savunan büyük bir devletin bulunmaması nedeniyle, uluslararası ilişkiler giderek ortak pazarlaşacak ve devletler arasındaki büyük çaplı sürtüşmeler ortadan kalkacaktır. Bu elbette, uluslararası çatışmaların kendiliğinden ve tamamen yok olacağı anlamına gelmez. Devletler arasında ileriki dönemlerde de sürtüşmeler olabilecektir. Bu durum, terörizm ve ulusal kurtuluş savaşlarının, uluslararası gündemin önemli bir parçasını oluşturmaya devam edeceği anlamına gelmektedir. Fakat büyük devletlerin mutlaka karışmaları gereken büyük çaplı sürtüşmeler, önünde sonunda ortadan kalkacaktır. Dünya çapında ideolojik çatışmanın yerini, ekonomik hesaplar, sürekli olarak bir yenisinin baş gösterdiği teknik sorunların bitmeyen çözüm önerileri, çevre sorunlarına gösterilen ilgiler ve daha çok tüketme arzusunun tatmin edilmesi gibi olaylar ve gelişmeler alacaktır.¹²⁷

1990 sonrası uluslararası sistemin neye benzeyeceğini araştıran bir başka yazar da Samuel P. Huntington'dır. “Uygurliklar Çatışması Mı?” adlı makalesinde belirttiği üzere, ulus-devletin önemini giderek kaybedeceği konusunda Fukuyama ile aynı görüşte olan Huntington, ondan farklı olarak, uluslararası çatışmaların ekonomik nedenlerden değil, ait oldukları uygarlıklar arasındaki sürtüşmelerden kaynaklanacağını, yani dünyanın “sivil bir çatışma” dönemine doğru kaydığını ileri sürmektedir. Huntington bu tanımlamasıyla, insanların temel kimlik özelliklerinin Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi ideolojileriyle değil, kültürleriyle ayrıştığını anlatmak istiyordu. Bu çerçevede bugün yeryüzünde sekiz büyük uygarlığın (Batı,

¹²⁶ Francis Fukuyama, **Tarihin Sonu Mu?**, çev. Yusuf Kaplan, Vadi Yayınları, Ankara, 2003, ss. 22-49.

¹²⁷ Fukuyama, ss. 22-49.

Konfüçyüs, Japon, İslam, Hindu, Slav-Ortodoks, Latin Amerika ve Afrika) varlığını sürdürdüğünü iddia etmektedir.¹²⁸

Huntington, uygarlıkların neden çatışacağını şu şekilde açıklamaktadır: Uygarlıklar arasında, tarih, din, dil, kültür ve gelenekten kaynaklanan yüzyılların ürünü farklılıklar bulunmaktadır. Bu ayrılıkların ideolojik farklılıklar gibi, yakın zamanda ortadan kalkmaları mümkün değildir. Değişik uygarlıklardan insanlar arasındaki etkileşimin artması, bunların kendi uygarlıklarının daha çok bilincine vararak, diğer uygarlıklarla aralarına mesafe koymalarına neden olmaktadır. Bütün dünyada yaşanan toplumsal değişim ve ekonomik modernleşme, toplumları yerel bağlarından koparıırken, aynı zamanda kimliklerinin kaynağı olarak ulus-devleti de zayıflatmaktadır. Bunun sonucunda içine düşülen boşluğu din doldurmakta, bu da uygarlıklar arasındaki farklılıkları keskinleştirmektedir. Batı uygarlığına karşı duyulan tepki, diğer uygarlıkların bir çeşit içine kapanmasına yol açmakta ve Batı uygarlığı ile diğer uygarlıklar arasındaki gerilim giderek artmaktadır. Ekonomik nitelikli bölgesel bloklamaşmaların önemini artırması, halkların uygarlık bilincini de artırmaktadır. Çünkü başarılı bir ekonomik bütünleşme, ancak ortak kültürel değerlere dayanırsa mümkün olabilir. Huntington makalesinin sonunda Amerikan stratejistlere, yetkililere yönelik mesajlarında, “Batı içindeki ihtilafları ortadan kaldırıp Batıyı konsolide edeceksiniz. Diğer medeniyetler arasındaki muhtemel ihtilafları provake edeceksiniz.” tavsiyesinde bulunmaktadır.¹²⁹ Tüm bu ifadeler Huntington’ın tezinin bir yönlendirme olduğu kanaatini uyandırmaktadır.

ABD’ye yönelik terör saldırıları, Amerikalı ünlü siyaset bilimci Samuel Huntington’un 21. yüzyıl için öngördüğü medeniyetler çatışması tezini gündeme getirdi. Amerika’nın New York ve Washington kentlerini hedef alan terörün gerisinde Müslüman kimliğine mensup insanların bulunduğu iddiası, gözlerin yeniden medeniyetler çatışması tezine çevrilmesine sebep oldu. Fakat Huntington İslam’a tekilci bir özellik atfetmektedir. 11 Eylül terör eylemlerinden sonra ortaya çıkan farklı tepkiler açıkça yatsınmış görünmektedir.¹³⁰ Ayrıca Taliban idaresi ve onun himayesi altındaki Usame Bin Ladin’e karşı kurulan uluslararası ittifak içerisinde çok sayıda Müslüman ülke bulunmaktadır. Türkiye gibi

¹²⁸ Samuel P. Huntington, “The Clashes of Civilizations ?” **Foreign Affairs**, Vol.72, No.3 (Summer 1993), ss. 22-49.

¹²⁹ Huntington, ss. 22-49.

¹³⁰ Emre Kongar, **Küresel Terör ve Türkiye**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 59.

nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan bir ülke AB'ye girmeye çalışmakta ve Batı dünyasının en büyük askeri ittifakı içerisinde yer almaktadır. Sonuç olarak, 21. yüzyılda uluslararası ilişkilerin alacağı şekli, uygarlıklar arası bir çatışma tarafından belirleneceği konusunda yeterince inandırıcı kanıt bulunmamaktadır.¹³¹

II. ULUSLARARASI TERÖRİZM OLGUSUNUN YÜKSELİŞİ

Komünizmin çökmesiyle sonuçlanan gelişmeler Marksist sol terörizmin tüm dünyada ve Türkiye'de etkisini yitirmesine sebep olmuştur. Öte yandan, Soğuk Savaş sonrasında mikro milliyetçilik ve kökten dincilik en belirgin terör kaynağı olarak ortaya çıkmıştır. Etnik milliyetçiliği ya da dini idealleri siyasi şiddet uygulayarak savunan örgütlerle organize suç örgütleri arasındaki bağ ise, iyice artmıştır. Özellikle Doğu Bloku'nun değişim süreci içerisindeki ülkelerinde organize suçlar için müsait bir ortam oluşmuş ve bu organize suçların globalleşmesi sürecini hızlandırmıştır. Soğuk Savaş sonrası terörizmin niteliği konusunda, etnik ayrılıkların ve kökten dinciliğin artması gibi nedenler yanında; modern teknolojiye hızlı gelişmeler; ulaşım ve iletişim imkanlarının kolaylaşması gibi çeşitli etkenler de çok önemli olmuştur. Ulaşım sahasındaki gelişmeler terörizme profesyonel nitelik kazandırırken, iletişim alanındaki yenilikler propagandayı kolaylaştırmıştır.¹³²

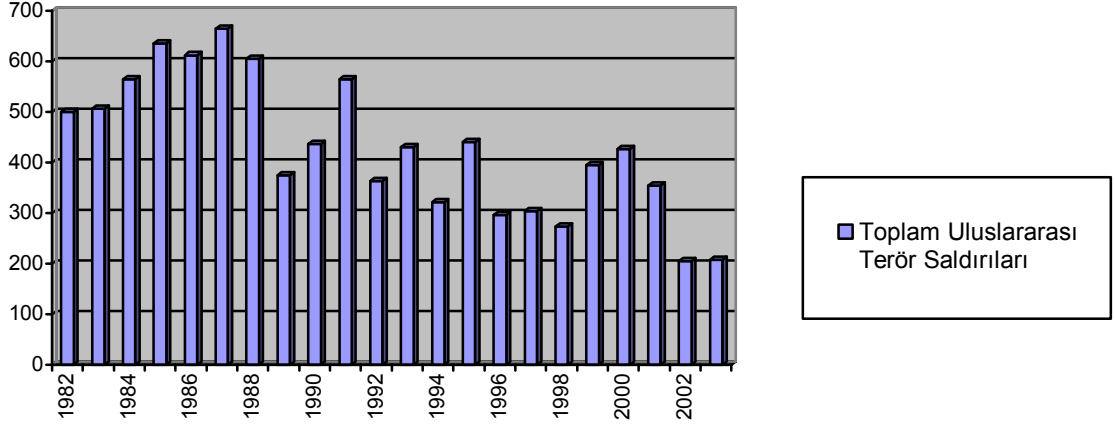
1990'lı yıllar eylemlerin biçimlerinde görülen farklılaşmalar olduğu kadar, eylemlerin sayısı ve tahribat gücünde de bazı değişikliklerin yaşandığı bir dönem olmuş ve hem nitelik hem de nicelik açısından yeni özellikler ortaya çıkmıştır. Niceliksel olarak bakıldığında söylenebilecek olan temel fark, 1990 sonrasında terörist eylem sayısında nispi bir düşüşün olmasıdır. Ancak sayısal açıdan ortaya çıkan bu olumlu gelişmelere karşın, kayıplar açısından konuya bakıldığında girilen saldırıların tahribat gücünün olağanüstü artmış olduğunu görmek mümkündür. Örneğin 1996 yılında ölüm düzeyinde kayba yol açan yalnızca 45 eylem sonucu 311 kişi hayatını kaybederken, 2652 kişi de yaralanmıştır. Bu saldırıların üçte ikisi bombalama eylemi olup, genellikle tahrip gücü çok yüksek bombalar kullanılmış ve büyük insan kaybının yaratılması planlanarak eylemler tasarlanmıştır.¹³³ (Şekil 2)

¹³¹ Haluk Özdemir, "11 Eylül: Post-Modern Savaşın Miladı Ya da Dış Politika Mücadelelerinin Görünmeyen Boyutu", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.7, S.1, 2002, s. 168.

¹³² Purtaş, s. 30.

¹³³ Arıboğan, "Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü", s. 454.

Şekil 2. 1982-2003 Yılları Arası Toplam Uluslararası Terörist Saldırıları¹³⁴

Eylemlerin sayısal olarak azalmasına karşın, kayıpları artmasındaki en önemli etken kuşkusuz silah ve yardımcı ekipman teknolojisinin gelişmesi olmuştur. Ayrıca gerek terörist örgütlerin sahip oldukları mali gücün büyümesi, gerek devlet destekli terörizmin küçük ve sistem muhalifi devletler açısından tercih edilen bir mücadele stratejisi haline gelmesi ve gerekse kimi merkezi devlet otoritelerinin politik ve sosyal krizler nedeniyle kendi kontrollerinde olması gereken stratejik silahlar üzerindeki denetimlerini kaybetmiş olmaları dolayısıyla, terörist grupların bu silahlara ulaşabilme yeteneklerinin artması da terörizmi besleyen nedenler olarak göze çarpmışlardır. Özellikle Sovyetler Birliği toprakları, bu bölgelerde daha önce kurulmuş olan nükleer ve konvansiyonel silah üretim merkezlerini birer illegal ticaret odağı haline getirmiştir. Soğuk Savaş sonrası işsiz kalan bilim adamlarının ve teknik elemanların silah üretim teknolojisine ilişkin bilgileri maddi çıkarlar karşılığında terörist örgütlere aktarmalarını da etkisiyle, bir yandan kitle imha silahları teröristlerin kullanımına açılırken, diğer yandan da terörizme destek veren ülkelerin bu teknolojiyi edinmeleri sağlanmıştır. Ayrıca hafif silahların gittikçe artan vuruş kapasitesi, tanksavar ve uçaksavar silahların kolayca taşınabilir hale getirilmesi ve füze gönderme sistemlerinin terörist

¹³⁴ **Patterns of Global Terrorism: 2003**, US Department of State, Counter Terrorism Office, 2003, <http://www.state.gov/s/ct/rls/c14812.htm>, 15 Haziran 2005

örgütlerce elde edilmesi sonucu, eylemlerin neden olabileceği kayıpların düzeyi son derece artmıştır.¹³⁵

SSCB'nin dağılması, terörizm açısından bir belirsizliğe ve terörizmle bağlantılı risklere yol açmıştır. O yıllarda, daha önce ABD ve SSCB tarafından beslenen terör örgütleri boşlukta kalmış; terörizme destek veren diğer küçük ülkeler ise, bir bekle-gör politikası içerisine girmişlerdir. Bu koşullarda, Batılı ülkelerdeki bazı terör örgütleri tasfiye sürecine girer gibi olmuşlardır. ABD'nin olumlu yöndeki katkılarıyla ortaya çıkan bu başlangıç görüntüsü, bugün bakıldığında fazla anlamlı olmamıştır. Çünkü, geçici bir duraksamanın dışında bir şey olmamış, koşullar elverişli olmasına rağmen, bu örgütler ortadan kaldırılamamış; bir süre sonra bu örgütler kaldıkları yerlerden faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. 1990 sonrasında başlayarak bugüne kadar olan dönemde IRA ve ETA'ya bakıldığında görünen tablo budur.¹³⁶

A. KİTLE İMHA SİLAHLARININ TERÖRİZM ARACI OLARAK KULLANILMA TEHLİKESİ

Kitle imha silahlarını kullanma düşüncesi, esasen çok eski tarihlerde gündeme gelmiş ve karşı tarafa yönelik önemli bir tehdit oluşturmuştur. Kitle imha silahları 20. yüzyılda etkinliğini daha da artırmıştır. Almanlar 1915'te gizli bir biyolojik araştırma laboratuvarı kurmuştur. Birinci Dünya Savaşı sırasında Almanların, karşı tarafın atlarını ve sığırlarını hedef alacak şekilde şarbon kullandığı ve İtalya'da kolera, St. Petersburg'da ise veba mikrobu saldıkları iddia edildi. Yine Almanların, Romanya'da çocuklara yönelik bir strateji uygulayarak, hastalık virüsü bulaşmış oyuncaklar ve tatlılar dağıttıkları söylendi. 1931'de Japonya'da biyolojik savaş birimi kuruldu. 1932-1945 yılları arasında Mançurya ve Çin'de kurulan laboratuvarlarda veba, tifüs, çiçek, sarı humma, hepatit, kolera, beyin humması, menenjit gibi hastalıklar, 10 binden fazla insan üzerinde denendi. 1940'ta pire ve fareleri çeken veba mikroplu hububatın, uçakla Çin'in 11 şehrine atıldığı ve yüzbinlerce kişinin ölümüne neden olduğu iddia edildi.¹³⁷

1965'te başlayıp 1973 yılı başına kadar 8 yıl süren Vietnam Savaşında kimyasal silahlar etkin bir şekilde kullanılmıştır. Bu durum binlerce insanın ölmesine, sakat kalmasına ve

¹³⁵ Arıboğan, "Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü", s. 454.

¹³⁶ Öztürk, "Uluslararası İlişkiler Terörizm ve Türkiye", s. 9.

¹³⁷ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 171.

bölgedeki ormanlık alanların büyük oranda yok olmasına neden olmuştur. Vietnam'daki sakat doğum oranlarının yüksekliği bu silahların günümüzdeki etkilerine dayandırılmaktadır.¹³⁸

Kimyasal silahların yeniden dünya gündemine girişi, İran-İrak savaşı ile birlikte söz konusu olmuştu. Irak'ın kullandığı kimyasal silahlar yüzünden yaklaşık 50 bin kişi ciddi etki altında kalmış, bunların 5 bini yaşamını yitirmişti. Saddam Hüseyin yönetimi kimyasal silahları 1988'de kullandığında ise, binlerce Irak vatandaşı Kürt, Halepçe'de çoluk çocuk demeden katliama uğradı. Ölümün gelişi korkunç ızdıraplı ve travmatikti. İnsanların çeşitli zehirleyicilerin kullanılarak öldürülmesi, öylesine olumsuz etki yaratıyordu ki, psikolojik etkileri nesiller boyu sürebiliyordu.¹³⁹ Bu durum yapılacak barış çalışmalarına olumsuz bakılmasına neden olmaktadır.

SSCB'nin dağılmasından sonra, Orta Asya ve Kafkaslarda meydana gelen olaylar ve yaşanan otorite boşluğu, eski Sovyet Cumhuriyetlerinde, nükleer madde kaçakçılığı olaylarını da beraberinde getirmeye başlamıştır. Nükleer madde açısından birer kaynak olan eski Sovyet ülkeleri, nükleer maddelere yönelik talebin fazla olması, maddi açıdan cazip bulunması, mafya türü örgütlenmeleri bu konuya yönlendirdiği gibi, terör örgütlerinin de dikkatlerini çekmeye başlamıştır.¹⁴⁰

1990'lı yıllar ile birlikte ortaya çıkan birtakım gelişmeler, terörist grupların kitle imha silahlarına başvurabilme ihtimallerinin ciddi bir biçimde tartışılmasına neden olmuştur. Söz konusu gelişmeleri kısaca şu şekilde ifade etmek mümkündür: Kitle imha silahları ile ilgili teknolojilerin, materyallerin ve uzmanlığın artması. Terörist grupların, eylemlerinde kitle imha silahlarının kullanımını uygun görmesi yönündeki eğilimin ortaya çıkması. 1995'te Aum Shrinko örgütü tarafından Tokyo metrosunda gerçekleştirilen sarin gazı saldırısı kitle imha silahlarının bazı terörist grupların ulaşabileceği bir noktada olduğunu göstermesi. Toplumun bir bütün olarak şiddete duyarlı olması teröristlerin davalarına ilgi çekmek amacıyla kitle imha silahlarını da içeren daha üst seviyelerde şiddete yöneltebilme olasılığıdır.¹⁴¹

¹³⁸ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, Alkım Yayınevi, Ankara, 1999, s. 673.

¹³⁹ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 173.

¹⁴⁰ Dilmaç, s. 101.

¹⁴¹ Turan, ss. 61-62.

1990 sonrasında, kitle imha silahlarının terörist örgütler tarafından kullanılabilir duruma gelmesinin en önemli sonucu, terörist faaliyetlerin yöntem ve hedef konusundaki yaklaşımlarının değişikliğe uğraması olmuştur. Bu şekilde 1970’li yıllarda adam ya da uçak kaçırma, banka soygunları, bombalama gibi basit eylemlerin yerini, daha fazla yıkım yaratacak ve dolayısıyla daha fazla toplumsal tepki doğuracak sofistike eylemler almıştır. Bu çerçevede klasik terörizm kuramlarında, kitle imha silahlarının teröristler tarafından kullanılmasını sınırlayan bir takım unsurların olduğu düşünülmektedir. Terörist gruplar siyasi amaçları, etnik ya da ideolojik görüş birlikleri olan, saldırılarını siyasi anlamda kazanç sağlama ve geniş seyirci kitlelerin dikkatini kendileri ve davaları üzerine çekme niyeti ile gerçekleştiren gruplar olarak algılanmaktaydılar. Ancak son yıllarda artan fanatizm ve geleneksel sınırlamalarda yaşanan erozyon teröristler açısından daha önce kitle imha silahlarının kullanımının önünde duran engellerin önemsenmemesi yönünde bir eğilime neden olmuştur. Yeni tip terörist grupların mümkün olan en fazla sayıda insanı öldürme yönünde isteği söz konusudur. Ayrıca bu tür silah kullanarak ortaya çıkacak korku, toplumda daha önce görülmemiş boyutta panik ortamı yaratma potansiyeline sahiptir.¹⁴² Eldeki silahların daha etkin ve kitlesel kıyım yaratacak biçimde kullanımına yönelik girişimlerin ilk örnekleri 1990’lı yıllarda gündeme gelmeye başlamış, yalnızca Oklahoma bombalanmasında yaklaşık 2 ton TNT kullanılmıştır. Bunun yanı sıra kimyasal, biyolojik ve nükleer kitle imha silahlarının gündeme girmesiyle uluslararası toplum yeni bir tehlike ile daha tanışmış ve Soğuk Savaşın bitmesinin yarattığı iyimser ortam, yerini herkesin savunmasızken yakalanabileceği bir terörizm tehlikesine bırakmıştır. Bunun en açık örneklerinden biri Aum Shrinkyo tarikatının Japonya’da 20 Mart 1995’te Tokyo metrosunda giriştiği saldırı olmuş, 12 kişinin ölümü ve 4000’den fazla yaralı ile sonuçlanan saldırı sonrası, bu tür silahların terörist örgütlerin ellerinde ne denli tehlikeli hale gelebileceğini gözler önüne serilmiştir.¹⁴³ (Şekil 3).

¹⁴² Turan, ss. 68-69.

¹⁴³ Arıboğan, “Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü”, s. 455.

Şekil 3. Yıllara Göre Kimyasal, Biyolojik, Nükleer ve Radyolojik Maddelerle İlişkili Olaylar¹⁴⁴

Yıl	Toplam Olay Sayısı (Asılsız İhbarlar)
1995	60 (11)
1996	35 (10)
1997	32 (4)
1998	153 (73)
1999	175 (99)
2000	178 (58)

Kimyasal ve biyolojik kitle imha silahlarının yanı sıra göz önüne alınması gereken bir başka önemli kitlesel yıkım aracı da nükleer silahlardır. Uzmanlar kimyasal, biyolojik silahlar yanında nükleer silahlarında kitlesel ölüm ve yıkım aracı olarak kullanılma olasılığını kabul etmektedirler.¹⁴⁵ 5 ila 6 kilogramlık plütonyum veya 25 kg'lık zenginleştirilmiş uranyumla basit tasarım nükleer bomba yapabilmek mümkündür. Kirli bomba denilen radyolojik etkili bombaların yıkım kapasitesi düşük gibi görünse de, ciddi bir nükleer bombanın yüzbinlerle ifade edilen insan kaybına yol açma olasılığı vardır. Fakat bu tür bir bombayı yapabilecek bilgi düzeyi, niyet ve malzeme, henüz örtüşmemiştir. Nükleer terörizmin bir başka uzantısı ise, nükleer reaktörlere yönelik sabotajların gündeme gelmesidir. Belki de en tehlikeli durum budur. Çernobil'de oluşan nükleer sızıntısının yaklaşık 9 milyon kişiyi etkilediği bilinmektedir. Etkilenmek yalnızca o an, radyoaktiviteye maruz kalmak ve ölmekle sınırlı değildir. Kanser, genetik bozukluklar, sakat doğumlar on yıllarca sürecek etkilerden bazılarıdır. Bu nedenle kitle imha terörizminin en tehlikeli yöntemi, nükleer terör olarak kabul edilmektedir.¹⁴⁶

¹⁴⁴ Jason Pate, Gary Ackerman, Kimberly McCloud, "2000 WMD Terrorism Chronology: Incidents Involving Sup-National Actors and Chemical, Biological, Radiological or Nuclear Materials", **Center for Nonproliferation Studies**, <http://www.cns.miis.edu/pubs/reports/cbrn2k.htm>, 16 Haziran 2005

¹⁴⁵ Yonah Alexander, "Terrorism and High-Technology Weapons", **Perspectives on Terrorism**, ed. by Lavrence Zelic Freedman and Yonah Alexander, Hindustan Publishing, New Delhi, 1985, s. 228.

¹⁴⁶ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 174-175.

Kitle imha silahlarının terörist örgütlerce kullanımının yeni bir eğilim olmasına karşın, son 30 yılda bu tür silahların özellikle biyolojik olanların teröristlerce elde edilmesine yönünde bazı kayıtlara rastlanmaktadır. Örneğin 1972’de ABD’de aşırı sağcı Yükselen Güneş Tarikatı adlı örgüt elemanlarının, orta batının ana su kaynaklarına yönelik olarak kullanmak üzere 30-40 kilogram tifo bakteri kültürü ile birlikte yakalanması, 1974’te sağ görüşlü İtalyan terörist örgütlerinin yine su kaynaklarına karıştırmak amacıyla nükleer santralden uranyum çalmaları, 1980’de Paris’te Baader-Mainhoff’a ait bir biyoloji laboratuvarının içerisinde *clostridium botulinum* adlı bakteri kültürünün ele geçirilmesi, 1986’da Oregon’da Rajneesh adlı dinsel tarikatın restoranlardaki salata büfelerine *salmonella typhi* adlı bakteriyi karıştırması ve bunun 750 vaka ile sonuçlanması, bu tür faaliyetlerin popülaritesinin artacağına yönelik göstergelerdir.¹⁴⁷ Ayrıca 1991’de Minnesota Vatandaşlar Konseyi adındaki örgüt, ABD yetkililerine karşı kullanmak için biyolojik *ricin* maddesi üretme teşebbüsünde bulunmuştur. 1995’te bir Amerikan Neonazi örgütünün üyesi, Maryland’de bilimsel araştırmalar için biyolojik maddeler üreten bir firmadan, vebaya yol açabilecek miktarda virüs elde etmiştir. El-Kaide örgütünün lideri Usame Bin Ladin, Cezayirli radikal dincilerden kimyasal öncü madde satın alma girişiminde bulunmuştur. 11 Eylül saldırıları sonrasında, şarbonlu mektup saldırısı gerçekleşmiştir.¹⁴⁸ Böyle bir eğilimin ortaya çıkması, bir tek eylemin bile ne denli ciddi sonuçlar yaratacağını, güvenlik olgusunu tamamıyla değiştireceğini göstermektedir.

Terörün uzun vadede yeni bir çehre kazanması kaçınılmaz gözükmektedir. Bu nedenle Batılı ülkeler, nükleer ve biyolojik silahların kontrolsüz ellere geçmemesi için yoğun çaba sarfetmektedirler. 1972 Biyolojik ve Toksik Silahlar Konvansiyonu biyolojik silahlarla ilgili ana uluslararası antlaşmadır. Konvansiyon bakteriyolojik maddelerin ve toksinlerin geliştirilmesini, üretimini ve saklanması yasaklamıştır. Ciddileşmeye başlayan tehdidin farkına varan uluslararası toplum, kimyasal ve biyolojik silahların sahip olunmasını ve kullanımını yasaklayan uluslararası rejimleri güçlendirme yoluna gitmiştir. Bu çerçevede 1993 yılının Ocak ayında Kimyasal Silahlar Konvansiyonu imzaya açılmıştır. Ayrıca bu konu NATO’nun gündemine de taşınmış ve Haziran 1994’de yayınlanan Kitle İmha Silahlarının Yayılmasına Dair Müttefik Politikaları Tasarısında, kitle imha silahlarını ele geçirmeye

¹⁴⁷ Arıboğan, “Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü”, s. 456.

¹⁴⁸ Turan, ss. 65-73.

çalışan terörist örgütler gibi, devlet dışı aktörlerin meydana getirdiği tehlikeye işaret edilmiştir.¹⁴⁹

B. BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE TERÖRİZM

Terörizm için eskiden geçerli olan motivasyonlar bilgi çağında da devam etmektedir. Ancak terörist motivasyonların ötesinde bilginin ve bilgi-iletişim teknolojilerinin küresel anlamda büyük bir hızla yayılması da uluslararası terörizm sorununa yeni ve karmaşık unsurların eklenmesine sebep olmuştur. Bilgi çağının terörizm bağlamında tartışılan yönü, büyük ölçüde artan teknolojik imkanların teröristlerin de kullanımına açık araçlar haline gelmeleri olasılığıdır.¹⁵⁰

21. Yüzyılın en önemli güç kaynağı bilgidir. Bilgiyi elinde tutan gücü de elinde tutmuş oluyor. Bilgi kimlerin elindeyse, güç onların isteği doğrultusunda şekilleniyor. Bilginin gücüyle teknolojik alandaki gelişmeler tüm yaşamımızı olumlu yönde etkiliyor. İnternet, bilgisayar, uydular, cep telefonları... Bunlar sadece günlük yaşamımıza giren teknolojinin ürünlerinden bazıları. Yine bilginin gücünü kullanarak aynı araçlar birer silaha dönüşebilmekte. Ve karşımıza siber savaş ve siber terör kavramları çıkmaktadır.¹⁵¹

Siber terörizm bilgisayarlar, bilgisayara bağlı ağlar ve bilgisayardaki saklı kişilere, kurumları, hükümetleri rahatsız ederek, politik veya sosyal bir hedefe zorla ulaşmak amacıyla yapılan saldırılar olarak tanımlanıyor. Tüm bilgiler bu tür eylemlere karşı yedekleniyor ve virüslere karşı koruma programları geliştiriliyor. İşin kötü yanı siber terör, terör örgütleri için çok cazip eylem aracı haline gelmiş durumda. Dünyanın dört bir yanında farklı motivasyonlara sahip gruplar uzman hackerları vasıtasıyla bilgi merkezlerine girmekte ve sistemleri kilitlemektedir.¹⁵²

Dünya artık her zamankinden daha çok risk tehditleri altındadır. Amerika ve gelişmiş ülkelerin tamamı ile gelişmekte olan ülkelerin pek çoğu bilgisayarlara bağımlıdır. Bilgisayarlar enerji santrallerini, güç kaynaklarını, iletişim, finans servisleri ve bankacılığı, ulaşım sistemleri; hava, deniz ve raylı sistemleri daha pek çok yaşamımızla ilgili her şeyi

¹⁴⁹ Dilmaç, s. 101.

¹⁵⁰ Turan, s. 107.

¹⁵¹ Örgün, s. 49.

¹⁵² Arıboğan, *Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak*, s. 177.

yönetmektedir. Hayati ehemmiyete haiz tüm bilgiler; nüfus kayıtları, sağlık ve hastalık kayıtları, iş plan ve projeleri, ar-ge çalışmaları, bilimsel araştırmalar, muhasebe kayıtları, suç ve suçlu dosyaları, mahkeme kayıtları gibi daha binlerce hayati bilgi bilgisayar ortamında saklanıyor. Fakat bilgisayarlar kötü tasarım ya da yetersiz güvenlik ve koruma, kaza ve saldırılara karşı korumasızdır. Bir terör veya organize suç örgütü ya da bir hırsızın siber eylemle çalabileceği şeyler, gasp ederek çalabileceklerinden çok daha fazladır.¹⁵³

Bu arada çoğu terörist saldırmak için alışlagelmiş yöntemleri kullanırken ya da kitle imha silahlarını seçerken, siber terör, birçok sebepten dolayı onları cezbediyor. Siber saldırıda bulunmak birden fiziki tehlike yaratmaz. Uzak bir bölgeden bir saldırı başlatılabilir. Ekipmanların ve yeteneklerin göreceli basitliği, bir insanın tek başına rahat bir şekilde eylem yapabileceğini gösteriyor. Ve o kişi birçok ülkeye istediği saldırıda bulunabilir. Ulusal sınırlar, nasıl ki küreselleşmeyle gittikçe artarak geçilebilir olduysa, siber sınırlar da hemen hemen hiç ortada gözüküyorlar. Belli bir grup bilgisayar uzmanı dünyanın farklı yerlerindeki sitelerden bilgi edinebilir ve önemli sistemlere yüksek derecede zarar verebilir. Mesela güç birimleri, finans kuruluşları, güvenlik sistemleri gibi. Böyle bir eylem büyük bir kaos ortaya çıkarır.¹⁵⁴

Japon hükümeti, siber terörizmin ülke içerisindeki olası etkilerinden en fazlasıyla haberdar olanlardan biridir. Zira Aum Shrinkyo, dünya üzerindeki en yüksek siber terör potansiyeli taşıyan örgüt olarak kabul edilmektedir. İşin ilginç yönü, tarikatın Japonya'nın iç ve dış güvenlik sistemlerine hakim durumda olmasıdır. Japon emniyet teşkilatı, polis araçları arasında eşgüdüm sağlamak ve onları izlemek üzere merkeze bir bilgisayar yazılımı satın aldığıında, yazılımı yapanların Aum tarikatı üyeleri olduklarını fark etmişlerdir. Biraz derin bir inceleme sonrasında örgütün, en az 80 Japon firması ve 10 devlet kurumu için de çeşitli yazılım programları geliştirdiği anlaşılmıştır. Örgüt hackerlarının hükümetin bilgi depolarına rahatlıkla giriş yapabilmeleri nedeniyle, Aum'un üst düzey siyasi yöneticilerle ilgili birçok gizli bilgiye vakıf olduğu da bilinmektedir. Japon hükümeti açısından en korkutucu olansa, Aum'un ülkenin Deniz Kuvvetleri ve Savunma Bakanlığı'nın yazılım sistemlerini üretmiş olması ve Japonya'nın savunma sistemini bir an içerisinde felç edebilecek güce sahip

¹⁵³ Bal, s. 56.

¹⁵⁴ Anthony Lake, **Altı Kabus: Tehlikeli Bir Dünyadaki Gerçek Tehditler ve Amerika'nın Bunlara Bakış Açısı**, çev. Cem Küçük, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul, 2003, s. 52.

olmasıdır. Bu durum Aum'un elinde, hükümeti çaresiz bırakan çok etkili bir silahın olduğunu göstermektedir.¹⁵⁵

Teknolojik yer altı örgütlerinin liderlerinden kabul edilen Synergy lakaplı bir genç, bundan yirmi sene önce, oldukça masum gayelerle faaliyetlerine başlamıştı. Merak duygusunu tatmin etmek ve yeni şeyler öğrenmek için bazı sistemlere girmeye çalışan Synergy, bunu başaramayınca Bell Laboratuvarları'na ait siteden, bir bilgisayar programlama yöntemi olan "C" dilini öğrendi. Daha sonra elektronik şifreleri çözmek, onun için çok basit hale geldi. Merak duyguları kabaran Synergy, arkadaşlarıyla birlikte, gizlilik sınırlarına aldırmadan hükümet kurumlarına, askeri birimlere ve istihbarat örgütlerine ait sistemlere bile sızmayı başardı. Robet Morris adında başka bir elektronik terörist ise, 1988'de internete bir virüs sokarak, bu bilgisayar ağına büyük zarar verdi. Bir anda 6500 bilgisayarın çalışmasını durduran Morris, ABD'deki bilgisayar sistemlerinde yaklaşık 200 milyon dolar tahribata yol açtı.¹⁵⁶ Bu durum sadece bir kişinin bilgisayar teknolojileri sayesinde ne denli zararlı olabileceğini göstermektedir.

Dini motivasyonla hareket eden diğer grupların da siber terörizm açısından son derece tehlikeli oldukları bilinmektedir. Monterey'deki Terörizm Araştırma Merkezi'nin 1998 yılında hazırladığı Siber Terörizm Raporuna göre, dini, etnik, devrimci ve aşırı sağ çerçevesinde gelişmesi beklenen gelecekteki potansiyel terörist hareketlerden en tahrip edici olanlar, dini nitelikli olacaklardır. Zira bilgisayar sistemleri ve ağlardan edindikleri bilgileri, en katıksız şiddetle bütünleştirme potansiyeli yalnız onlarda vardır. Bu da 21. yüzyılın teknoloji ağırlıklı postmodern terörizm olgusuna en kolay adapte olabilecek olan grupların, dinsel argümanlı küresel terör örgütleri olacağını göstermektedir. Yeni yüzyılın güvenlik sorunlarından birisi de bu çerçevede şekillenmektedir. Bu durum saldırının limitlerinin ve çökertici etkisinin çok yüksek olacağına işaret etmektedir.¹⁵⁷

Siber terör, bir kişi ya da örgütün kendi imkanlarıyla, sahip olduğu bilgi ve teknoloji vasıtasıyla hedef sistemleri kontrol veya kısa süreli ele geçirmesi ile ya bu sistemin imhası ya da sistemin işlevinin felakete göre düzenlenmesi şeklinde olabilir. Bilgi çağının karakterine

¹⁵⁵ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 178.

¹⁵⁶ Bal, s. 55.

¹⁵⁷ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 178.

uygun olarak her geçen gün gelişen siber terör, birey veya organizasyonların eylemlerinin yaşamı her yönüyle tehdit edebilecekleri bir sürece göre devinmektedir.¹⁵⁸

ABD yönetimine bağlı kuruluşlardan Tehlikeleri Önleme Komisyonu'nun yaptığı araştırmaya göre, siber saldırılar sayısı 1980'lerde binlerdeyken, 1996'da on yedi milyona ve 2001'de on dokuz milyona ulaşmıştır.. Bilgisayar virüsü sayısında patlama oldu. 1980'lerden önce çok sınırlı sayıda iken, 1996'da binlere, 2001'de on binlere ulaştı. Virüslere ek olarak (PAPA, Mad Caw, I Love You ve Armagedon gibi) yanlış kullanıcılar, bilgisayar kurtlarına dönüştü. Ayrıca bağımsız programlar ve kendilerini bir bilgisayardan diğerine kopyalayan şebekeler; Truva atları, kendilerini program içine saklayan kod fragmanları, dejenere olmuş fonksiyonlar, çalınan şifreler, akıllı bombalar; kullanıcı, tehlikeli aksiyon yaptığında kendilerini yenileyen bilgisayar programları, geliştiriciler, yaptığı programı saklamak istediklerinde kullandıkları tuzak kapıları, uzun dengeli servis saldırıları bunlardan sadece birkaçıdır.¹⁵⁹ Tüm bu olgular siber terörizmin ulaştığı boyutu göstermektedir.

C. TERÖRİZM VE MEDYA İLİŞKİSİ

1990 sonrasında terörizmin edindiği özelliklerden birisi de medya yönelimli hale gelmiş olmasıdır. Esasen terörizm, gerek en ilkel örneklerinde gerekse en çağdaşlaşmış modellerinde gerçekte kurbanı değil, izleyici kitlesini hedef alması sebebiyle, her dönem eylemin duyurulması, alenileştirilmesi arayışında olmuş ve içeriği gereği haber iletme araçlarına yakın durmuştur.¹⁶⁰ Medya teröristin en iyi dostudur. Teröristin eylemi kendi başına hiçbir anlam ifade etmezken, bu eylemin herkes tarafından bilinmesi her şey anlamına gelmektedir.¹⁶¹

Terörizmin medyatik bir olgu haline gelmesi 20. yüzyılın sonuna doğru, onun temel özelliklerinden birisi olmuş ve böylece modern teknolojinin yarattığı global medya ağı küçük terörist gruplara bile çok güçlü bir silah sağlamıştır. Zira medyatik olmak için çok büyük organizasyona ya da büyük finansal kaynaklara ihtiyaç duyulmamakta, ancak medyanın desteğiyle bir tek kişinin giriştiği bir eylem bile –örneğin olimpiyat oyunları sırasında ABD'de patlatılan bomba gibi- bütün dünya da yankı uyandıran bir olay haline gelirken, dünyanın güvenlik konusunda en hassas ve donanımlı devletini bile itibar kaybına

¹⁵⁸ Bal, s. 55.

¹⁵⁹ Lake, s. 51.

¹⁶⁰ Arıboğan, "Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü", s. 459.

¹⁶¹ Alexander, "Terrorism and High-Technology Weapons", s. 228.

uğratabilmektedir. Bu nedenle medyanın uluslararası terörizmin gelişimindeki ister istemez gündeme gelen etkisi, inkar edilemez hale gelmiş ve teröristler için vazgeçilmez bir konum kazanmıştır.¹⁶²

Medya kelimesinin çok geniş bir yelpazesi olduğu için, medya dediğimiz zaman nelerin bu kapsamda olduğunu kısaca belirtmekte faydalı olacaktır. Ülke genelinde veya bölgesel olarak yayın yapan gazeteler, televizyonlar, radyolar, haber-magazin dergileri, hobi amaçlı, ekonomik ve sosyal içerikli dergilerin tümünün medya içerisinde sayılması gerekir. Ayrıca radyo ve televizyonlardaki programların yapımcıları, haber programcıları da medyanın içinde belirtilmelidir.¹⁶³

Teknik gelişmeler sayesinde etki alanları da bir hayli genişleyen kitle haberleşme araçlarının başlıca özelliği, olayları ve yorumları çok kısa zamanda çok geniş kitlelere yayabilmeleri ve bu yolla bir ölçüde onların kanaatlerine yön verebilme imkanına sahip olmalarıdır. Toplumda keskin ve köklü kanaatlere sahip olmayan kitlelerin, haberdar olmadıkları bir çok sorun hakkında basından bilgi edinerek bir kanaate ulaşmalarında ve eski kanaatlerini değiştirmelerinde basının sahip olduğu etkileme gücü çok belirgindir.¹⁶⁴

Terör olaylarının anında kitlelere duyurulmasında en etkili kitle haberleşme araçları radyo ve televizyon olmaktadır. Elektronik haberleşme araçları, olayları anında milyonlarca kişinin gözüne ve kulağına hitap ederek, büyük bir seyirci kitlesine aktarmaktadır. Yayınları izleyenler, kendilerini dehşet ve korku uyandıran terör eylemlerinin içinde hissetmektedirler. Burada ikinci kurbanlar ilk kurbanlarla özdeşleşmelerinin derecesine bağlı olarak milyonlarca izleyen olmaktadır.¹⁶⁵ Bunun sonucu ise, gayet açıktır: basın hürriyetinin özel bir parçasını oluşturan haber yayma hürriyeti, bir yandan kitlelerde psikolojik korkunun yayılmasına, öte taraftan da teröristlerin geniş kitlelerce tanınmasına hizmet edecek şekilde kullanılmış olmaktadır.¹⁶⁶

¹⁶² Arıboğan, “Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü”, s. 462.

¹⁶³ Örgün, s. 94.

¹⁶⁴ M. Nazan Arslanel, Kamuoyu ve Kamuoyunun Oluşumunda Kitle İletişim Araçlarının Rolü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993), s. 240.

¹⁶⁵ Alex P. Schmid, “Terrorism and the Media: Freedom of Information vs. Freedom from Intimidation”, **Terrorism: Roots, Impact, Responses**, ed. by Lavrence Howard, Praeger Publihers, London, 1992, s. 101.

¹⁶⁶ Hazır, s. 93.

İletişim alanında son dönemlerdeki en önemli gelişmelerden bir tanesi de, hemen her grubun internette kendi web sitelerini kurmalarıdır. Üst denetimi çok sınırlı bir iletişim kanalı olarak gelişen internet aracılığıyla örgütlerin, gerçekleştirdikleri eylemlerin tüm ayrıntılarını aktarmaları mümkündür. Bu şekilde iddialarının dünyanın dört bir yanındaki internet kullanıcılarıyla paylaşarak, kendilerini, kendi istedikleri gibi anlatılabilme imkanına kavuşmaktadırlar. Ayrıca hiç aracı kullanmadan doğrudan ağın ucundaki kişiye ulaşabilmektedirler.¹⁶⁷

Eylemlerin düzenleniş biçimleri, yapılış zamanları, eyleme muhatap olacak kişilerin seçimi özenle yapılırken, terör de kaçınılmaz bir biçimde medya odaklı olarak şekillenmektedir. Amaç, terör uzmanı Brian Jenkins'in ifadesiyle, "*Çok kişiyi öldürmek değil, çok fazla kişiye seyrettirmek ve korkutmak*" olunca, medya teröristin en önemli silahı haline almaktadır.¹⁶⁸ Dolayısıyla bu silahın susturulması, ya da onu insanları korkutmak için bir araç olarak kullanana geri döndürülmesi gerekmektedir.¹⁶⁹

Günümüzde kamuoyunun dikkatini çekmenin en sağlıklı ve kolay yolu, hiç şüphesiz kitle haberleşme araçlarının azami ölçüde etkili kullanılmasıdır. Gerçekten, çağımızdaki baş döndürücü teknolojik gelişmeler, aynı zamanda kitle haberleşme araçlarında da hızlı bir gelişme sağlamıştır. Bugün artık sosyal hayata ve insan davranışlarına büyük ölçüde yön veren bu araçlardan siyasal şiddet grupları, özellikle teröristler de geniş bir şekilde yararlanmak istemektedirler. Terörist saldırılarının en önemli stratejilerinden birisi gerçekleştirdikleri dramatik olaylarla toplum tarafından tanınmalarını sağlamaktır. Teröristler için tanınma son derece önemli olduğundan, asıl amaca doğrudan hizmet etmeyen birçok eylemi sadece bu gaye ile yaptıkları bilinmektedir. Kitle iletişim araçlarının teröristlerce kullanılmasında başka bir etken ise, kişilerin şiddetten korkup etkilenmelerinin olaylar hakkında etraflı bilgi edinmeleri ile mümkün olduğunu bilen teröristler, korku yaratan eylemlerini kamuoyuna en iyi bir şekilde ancak bu yolla duyurabilmeleridir.¹⁷⁰

Demokrasilerde basının kamuoyunu aydınlatma gibi önemli bir fonksiyonu olduğu tartışılmaz. Fakat, basın bu önemli fonksiyonunu yerine getirirken, mesela bir terör eylemini

¹⁶⁷ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırarak**, s. 97.

¹⁶⁸ Brian M. Jenkins, **International Terrorism: A New Model of Conflict**, Crescent Pubs., London, 1975, s. 15

¹⁶⁹ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırarak**, s. 93.

¹⁷⁰ Hazır, s. 86.

bütün ayrıntılarıyla ve en geniş şekilde vermesi dolaylı olarak teröristlerin reklamının yapılması gibi bir olumsuz sonucu da yaratabilir. Hatta, genel olarak kitle iletişim araçları tarafından terör eylemlerine karşı gösterilen aşırı ilgi, terörün toplumda oluşturduğu korkunun olması gerekenden daha fazla yaygınlaşmasına sebep olduğu görüşü hakimdir.¹⁷¹

Medyada terörle ilgili haberlerin nasıl yer alması konusunda farklı görüşler olsa da medya ve terör arasındaki ilişkiyi herkes kabul etmektedir. Olaya medya penceresinden baktığımızda; medya, demokratik sistemlerde önemli bir unsur olmakla birlikte ve etik kavramının büyük önem taşımasına rağmen ekonomik kazanç sağlayan kuruluşlardır. Ekonomik endişe medyada dikkat ve ilgi çekici haberleri gündeme getirmektedir. Bu da medyayı terör haberlerine yaklaştırmaktadır. Olaya terör penceresinden baktığımızda ise karşımıza reklam ve propaganda çıkıyor. Terör örgütleri ve teröristler seslerini, amaçlarını, isteklerini duyurabilmek ve savundukları fikir sistemlerini büyük kitlelere ulaştırabilmek için eylem yaparlar. Bunun da yolu medyadan geçer. İşte bu karşılıklı neden-sonuç içerisinde medya ve terör ilişkisi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.¹⁷²

Medya, haberi sunuş tarzı ile kendi fikrini ortaya koymaya başlar. Yorumu ile yargılar, yönlendirir, hatta bir tarafı suçlayabilir. Olayları geniş ve yaygın psikolojik etkiye kavuşturma, zaman zaman da şiddete döndürme gücündedir. Bu sebeple terör ortamında görülebilecek yükseliş ve düşüşlerde basın katkısı ve payı tartışılmaz. Terör, şiddet kullanarak korku yaratma beşindedir. Bunun için yazılı basın özellikle televizyon çok uygun araçtır. Terör haberlerinin bütün sahnelerinde korku yaratan unsurlar vardır. Toplum psikolojisinin şekillenmesinde asıl işlevi basın yüklenir. Terör, planlı olarak basını kullanmaya çalışır; basın önce doğası, yapısı gereği bu etkiye hazır ve yatkındır. Basının direnci topluma karşı olan sorumluluk duygusu ile güçlenir.¹⁷³ Görsel ve yazılı basın, genellikle devletten yana, resmi tutumdan yana görüntü vermekten kaçınır. Bu durum terörün çok işine gelir. Bir Çin atasözüne göre, “bir kişinin öldürülmesi on bin kişinin korkutulup, yıldırılmasına neden olur”. Aynı söylemi terörizm için de kullanmak doğru olacaktır. Aslında, günümüzün teröristleri ve terörist eylemleri, on binlerce değil, belki de milyonlarca kişinin korkutulmasına ve yıldırılmasına neden olmaktadır. Teröristler bu sonuca, özgür basının

¹⁷¹ Hazır, s. 87.

¹⁷² Örgün, s. 96.

¹⁷³ İlhan, s. 64.

teröristler ve bunların eylemleri ile ilgili haberleri diledikleri gibi topluma ulaştırmaları ile kavuşmaktadırlar.¹⁷⁴

Medya teröristleri, teröristler de medyayı kullanmaktadır. Medya, oldukça hareketli ve ilgi çekici bulduğu terör olaylarını haber malzemesi olarak değerlendirmektedir. Teröristlerde, amaçlarını kamuoyunda duyurabilmek için medyayı kullanmaktadır. Herhangi bir gösteri için toplanan kalabalık, kameralar ve fotoğraf makinelerini gördüğünde harekete geçmekte ve gösteri hiç kimsenin tahmin edemeyeceği noktalara varmaktadır.¹⁷⁵

Birçok ülkenin siyasileri ve özellikle polis teşkilatları tarafından basına bu yönlerden şiddetli tenkitler yöneltilmiştir. Bu tenkitler iki noktada toplanabilir: Birincisi, bir terörist şiddet olayının, eylemle dengesiz ve sansasyonel bir haber yapılmasının yaratacağı zararlı etkidir. Birçok ülkenin polis yetkilileri, bu gibi haberlerin toplumda terörist taktiklere karşı ilgiyi artırdığına dair çok sayıda örnek vererek basını eleştirmektedirler. İkincisi ve belki de en önemli olanı, basının haber yapma hürriyetini kullanırken, kamuoyunu aydınlatmasının ötesinde teröristlere yardımcı olduğu itirazıdır. Mesela kasıtlı olmasa da bazı olaylarda basının teröristlerle direk ilişki kurması, özellikle televizyon yayını ile teröristlere bölgede alınan tedbirler ve polisin çalışmaları hakkında bilgiler vermesi istenmeyen sonuçların doğmasına yol açmaktadır. Bazen de, basın mensuplarının görevleri dışına çıkarak, rehinelere ilgili olarak teröristlerle pazarlığa girişmeleri, teröristlerin beklenmedik eylemlerde bulunmasına sebep olmaktadır. Mesela, polisin çevreye keskin nişancılar yerleştirdiğini söylemeleri veya röportaj yapmak amacıyla rehinelere yakınları ile ilişki kurmaları, onları heyecan ve telaşa düşürmektedir. Bu tutum ve davranışlarıyla polisin çalışmasına engel oldukları gibi, başka benzer yönlerden basın mensuplarına ağır tenkitler yöneltilmektedir.¹⁷⁶

Medyanın en fazla reklam saatini sağlayacak biçimde kullanımı, terörist açısından özel stratejiler geliştirme zorunluluğunu ortaya çıkartıyor. Eylem günleri, saatleri incelikle planlanırken, en medyatik günler tespit ediliyor. Örneğin Kızıl Tugaylar örgütü, gazetelerin en çok sattığı günlerin perşembe ve pazar olduğunu hesaplayarak, çarşamba ve cumartesi günleri eylem yapmayı tercih etmiş, böylelikle haberlerde daha çok yer almayı hedeflemiştir. Bu şekilde daha fazla insanın konudan haberdar olması mümkün olabilecekti. 1995 yılında

¹⁷⁴ Örgün, s. 96.

¹⁷⁵ Örgün, s. 106.

¹⁷⁶ Hazır, s. 97.

gerçekleştirdiği eylemle terörizm literatürüne giren Oklahoma bombacısı Timothy Mc Veigh de, Alfred Murrah binasını seçme nedenini şöyle açıklamıştı: “Çevresinde iyi fotoğraflar çekebilmek ve kameraları yerleştirebilmek için yeterli alan vardı.” Mc Veigh yalnızca eylemi planlamamış, aynı zamanda onun insanlara en etkili bir şekilde ulaşmasını amaçlamıştı. Aynı şekilde Kara Eylül grubunun 1972’deki İsraili sporcuları rehin alması bu çerçevede değerlendirilebilir. Çünkü olimpiyatlar nedeniyle medyanın büyük çoğunluğu oradaydı ve milyonlarca insan olimpiyatları izliyordu. Kolombiyalı FARC militanları da eylemlerini yayımlayabilmek için kendi kanallarını kurmayı tercih etmişlerdi. Eylemin bu şekilde kamuoyuna duyurulması her şeyden önemli olduğu için, teröristler açısından bu konuya da özel yatırım yapılması gerekiyordu. Mantık belliydi. “Ya varolan kanalları kullanırsınız, ya da engelleniyorsanız kendi iletişim kanallarınızı yaratırsınız.” Kaldı ki, iletişim kanallarının yalnızca radyo ve televizyondan ibaret olmadığı da bilinmekte.¹⁷⁷

İletişim araçlarının teröristler açısından önemini göstermek için, 1975 yılında Viyana’da OPEC liderlerinin rehine alınması ile ilgili operasyonu gerçekleştiren Brezilya’lı Carlos Marighella’nın, televizyon kameralarının geldiği ana kadar beklemesi ve kameralar geldikten sonra eylemi niye yaptıklarını ve isteklerinin neler olduğunu açıklamasını çarpıcı bir örnek olarak verebiliriz. Marighella’nın terörizm rehberi olarak kabul edilen gerilla adlı kitabında şunları ifade etmektedir: “Modern medya, devrimcilerin neler yaptıklarını anons eden, duyuran bir rol oynamaktadır. Bu yüzden, iletişim araçları, devrim propagandamız için çok önemli olan enstrümanlardır... Psikolojik yıpratma unsurlu savaşlarda, korkutmaya dayalı saldırgan tehditler de kullanılır. Bunun için de medya direk ya da dolaylı olarak bizim tarafımızdan kullanılmalıdır. Bu kullanım hükümetleri ve güvenlik güçlerini yıpratmanın en etkin yollarından birisidir”. Marighella, kırsal yerleşim yerlerindeki gerillaların günlük gazeteleri dikkatli bir şekilde okumalarını tavsiye ederek, örgütün yaptığı eylemlerinin medya aracılığıyla takip edilmesini ve teröristlerin eylemler yaparak kendi aralarında haberleşmelerinin önemini vurgular.¹⁷⁸

Medyanın haberleri ve yorumlarıyla gösterdiği faydanın teröristler mi yoksa masum insanların lehine mi olduğu sorusuna verilen cevapta çok ince bir çizgi var. Özellikle sıcak çatışmalardaki televizyonların canlı yayınları bu sorunun cevabını daha da zorlaştırıyor. İstanbul’da terör örgütü Hizbullah’a yönelik düzenlenen ilk operasyon bu konuda

¹⁷⁷ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 97.

¹⁷⁸ Örgün, ss. 98-99.

değerlendirme yapılması için iyi bir örnek olabilir. 17 Ocak 2000 tarihinde İstanbul Beykoz semtinde bir hücre evine düzenlenen operasyon televizyonlardan canlı olarak yayınlandı. Operasyon başarıyla sonuçlanmıştı ama olaydaki medyanın tavrı yeteri kadar değerlendirilmedi. Operasyon sırasında teröristler televizyon seyredip, evin çevresindeki polisleri tespit etselerdi çok büyük olumsuzluklar meydana gelebilirdi. Medyanın yanlış tutumu operasyondan sonraki günlerde daha net anlaşılmaya başlandı. Operasyonu televizyondan seyreden terör örgütünün diğer mensupları hücre evlerini terk ederek, medya sayesinde zaman kazanmış oldular. Hizbullahın terör vahşetinin boyu o kadar büyüktü ki bu kaçışlar yaptıkları insanlık suçunu örtemedi.¹⁷⁹

Terörizme karşı mücadele konusunda son derece deneyimli olan İngiltere’de, Margaret Thatcher başbakanlığındaki hükümet, IRA ile ilgili haber ve yazılar konusunda medyaya kısıtlama getirirken, teröristlerin oksijenlerini kestiklerini iddia etmiş ve bir anlamda medya olmadan teröristlerin yaşayamayacağını öngörmüştü. Zira kimi terör uzmanları “medya istemese bile, genellikle güvenliği göz ardı edip, teröristlerin imajlarını göz alıcı hale getirerek ve hatta romantikleştirerek, onlara inanılmaz bir reklam sağlamakta” olduğunu iddia etmektedirler.¹⁸⁰ Bu nedenle de reklam saatlerinin ellerinden alınması, teröristlerin ciddi anlamda etkinlik kaybetmesi anlamına gelecekti. Dünyanın en özgürlükçü olduğu iddiasındaki toplumlarından birinde, medyaya uygulanan bu sansürün mantığı, güvenliğin sağlanması ve teröristlerin işlevsiz kılınmasıydı.¹⁸¹

İngiltere, yıllarca terörist eylemlere sahne olmuş ve bu saldırılara karşı mücadele vermiş önemli bir Avrupa ülkesidir. Dış dünyaya karşı kendisini demokrasinin beşiği olarak yansıtmayı başarıyla yürüten bu ülkedeki terörist eylemlerden birçok dünya vatandaşının haberi dahi olmamıştır. Benzer şekilde, terör eylemlerini İspanya ve İtalya örneği ile de pekiştirmek mümkündür.¹⁸²

ABD’ye yapılan saldırıyla birlikte medya ve terör kavramları yeniden gündeme geldi. Amerika’daki terör saldırıları sırasında ve olay sonrası Amerikan medyasının geneli etik

¹⁷⁹ Örgün, s. 99.

¹⁸⁰ Paul Wilkinson, “The Lessons of Lockerbie”, **Conflict Studies**, Research Institute for Study of Conflict and Terrorism, London, 1989, s. 21.

¹⁸¹ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 99.

¹⁸² Şenol Kantarcı, “Terör-Medya- Devlet: Türk Medyası İstanbul’u Terör Başkentimi Yapacak?”, **2023**, S.32, (Aralık 2003), s. 41.

kurallara sadık kalarak tüm dünyaya örnek davranışlar sergiledi. Terör olayında yakınlarını kaybeden mal varlıkları zarar gören insanlar elbette üzüntülü hatta öfkeliydi. Ancak Amerikan medyasında bağırın, öfkesini haykıran insan manzaraları yoktu. Uçak saldırıları sırasında ve saldırı sonrasında birçok televizyon kamerası tarafından çeşitli açılardan görüntüler sağlandı. Ancak hiçbir kamera olay sonrası bölgenin içine girmede. Sadece itfaiye ve güvenlik güçleri oradaydı. Binlerce insanın öldüğü ve yaralandığı bu sıcak gelişme karşısında Amerikan medyasında hiçbir ceset, kan ve vahşet görüntüleri yoktu. Terör saldırısında ölenlerin sayısının binlerce olduğu tahmin ediliyor. Ancak olayın ilk anından itibaren ne yetkili bir kişi ne de hiçbir medya mensubu ölü ve yaralı insan sayısı üzerine yorum yapmadı rakam söylemedi. Özellikle ulusal yayın yapan Amerikan medyasının genelinde etik kurallara sadık kalındı.¹⁸³

Terör eyleminden sonra, özellikle yazılı basın, yayınlarında terör eylemlerinin ve teröristlerin propagandalarının yapılmasına yardımcı olduğu noktasında eleştirilmektedir. Basının terör eylemlerini mazur göstermekten kaçınması, tam tersine eylemin belirtilmesinden sonra suçlu olduklarını vurgulaması, teröristlerin bir kahraman gibi tanıtılmasından kaçınılması üzerinde durulmaktadır. Gerçekten zaman zaman, gerek yazılı basında, gerekse televizyonda teröristlerin bir kahraman gibi gösterildiğine, onlarla geniş ve ayrıntılı röportajlar yapılarak propagandalarının yapıldığına şahit oluyoruz. Dolayısıyla basının rolü olmaksızın terörizmin etkisinin toplumda daha az olacağına da bilinmesi gerekir. Şu halde meseleye, halkın bilmek hakkını ortadan kaldırmadan, basını teröristler için nasıl daha faydasız hale getirebileceği açısından bakılmalıdır.¹⁸⁴

Basının terör olaylarını yansıtmaları şeklinin bir dereceye kadar terörizmin gelişmesine yardımcı olduğunu gerçekten inkar edemeyiz. Siyasal terörizme hedef olan bütün demokrasileri rahatsız eden bu mesele, haberleşme hürriyetinin bu açıdan yeniden tartışma konusu yapılmasına yol açmıştır. Bu tartışmalar arasında şiddet olaylarının basın organlarıncaya yansıtılmasının sınırlanması için, katı bir sansür rejiminin, demokratik devletin üzerine en azından gölge düşüreceği iddia edilmektedir. Aslında böyle bir uygulamaya gitmek, demokrasiyi istikrarsızlık içine düşürmek isteyen teröristlerin amacına da uygun düştüğü savunulmaktadır.¹⁸⁵

¹⁸³ Örgün, s. 100.

¹⁸⁴ Hazır, s. 95.

¹⁸⁵ Hazır, ss. 95-96.

Öte yandan, basının terör olaylarına geniş yer vermesinin yarattığı olumsuz etkileri de inkar edemeyiz. Ne var ki, bu gerekçe ile basın hürriyetinin kanunla veya idari işlemle sınırlanması demokrasinin mantığı ile bağdaşmaz. Tekrar belirtelim ki, hür basın, hür bir toplumun vazgeçilmez bir kurumudur. Bu sebeple, terör ve şiddet haberlerinin verilmesinde izlenecek en uygun yol, gönüllü olarak basının kendi kendini sınırlamasıdır. Basın, demokratik rejimin yaşamasında sorumluluğunun şuurunda olmak zorunda olduğu gibi, demokratik ortamın kendisinin yaşamasının temel şartı olduğunu da ve ona göre davranmak zorundadır.¹⁸⁶ Fakat ideal olan bu duruma gerçekte çok az uyulmaktadır. İngiltere de ve İspanya da yaşanan kısıtlamalardan hareketle terör konusunda medyaya sınırlamalar getirilebilir.

Medyanın kontrolü ve yönlendirmesi gerek teröristler, gerekse güvenlik güçleri açısından öncelikli hedeftir. Güvenlikçilerin bakış açısıyla medya, terörizme ilişkin haberler yapmak ve onları kitlelere tanıtmak yoluyla terörizmi meşrulaştırdığından, bulaşıcı bir etkiye sahip. Terörizmin tamamlayıcı parçası olarak işlev görüyor ve terörizme destek olan ana unsurlardan birisi olarak kabul ediliyorlar. Bu nedenle de terörizme karşı bir mücadele, ister istemez medyayla karşı karşıya gelmeyi gerektiriyor.¹⁸⁷

D. 11 EYLÜL VE ULUSLARARASI TERÖRİZMİN YENİ YÜZÜ

1. Saldırının Gelişimi ve Etkileri

11 Eylül 2001’de, saat 07.58’de United Airlines’ın UA175 sefer sayılı uçağı, bir Boeing 767 California, Los Angeles seferini yapmak üzere Massachusetts, Boston’daki Logan Uluslararası Havaalanı’ndan ayrıldı. Uçakta 61 yolcu, 11 mürettebat, 26 bin galon kerosen yakıtı vardı. Kalkıştan kısa süre sonra maket bıçaklarıyla donanmış, Birleşik Arap Emirliği vatandaşı Mervan el Şehhi liderliğindeki beş kişi yolcu uçağın denetimini ele geçirdi. Bundan bir dakika sonra bir başka Boeing 767, Amerikan Airlines’ın AA11 sefer sayılı uçağı UA175’in biraz önce seçtiği piste girdi. O da Los Angeles’a gidiyordu. AA11 81 yolcu, 11 mürettebat taşıyordu. Kalkıştan 14 dakika sonra Muhammed Atta adlı Mısırlı liderliğinde beş adam tarafından kaçırıldı.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Hazır, s. 99.

¹⁸⁷ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 100.

¹⁸⁸ Jason Burke, **El Kaide: Terörün Gölgesi**, cev. Ebru Kılıç, Everest Yayınları, İstanbul, 2004, s. 274.

08.20'de, Amerikan Airlines'ın AA77 sefer sayılı uçağı, bir Boeing 757, Washington D.C.'nin dışındaki Dulles Uluslararası Havaalanı'ndan kalktı. O da Los Angeles'a gidiyordu. AA77'nin 58 yolcusu, altı da mürettebatı vardı. Uçakla son rutin telsiz bağlantısı 08.50'de kuruldu. Dört dakika sonra, uçak güneye doğru izinsiz bir dönüş yaptı ve kısa süre sonra telsiz bağlantısı kesildi. 08.42'de, UA93 sefer sayılı United Airlines uçağı Newark'tan kalktı. Bu da 37 yolcusu ve 7 mürettebatıyla San Francisco'ya giden bir başka Boeing 757'ydi.¹⁸⁹

AA11, 08.48'de New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin kuzey kulesine çarptı. Saat 09.03'te on milyonlarca televizyon seyircisinin gözleri önünde UA175 güney kulesine girdi. 09.40'da AA77 Pentagon'un batı kanadına çarptı ve içerdeki 189 askeri ve sivil personel öldü. Son olarak yolcular ve hava korsanları arasında yaşanan bir mücadelenin ardından UA93, saat 10.10'te Pennsylvania, Stoney Creek kasabasının yakınlarında bir bataklığa düştü; uçaktaki herkes öldü.¹⁹⁰

11 Eylül 2001 tarihinde New York'ta tarihin en büyük terörist eylemi gerçekleştirildi. İki yolcu uçağının Dünya Ticaret Örgütü'ne ait New York'taki ikiz gökdelenlere intihar saldırısı sonucu binlerce sivil hayatını kaybetti. Tüm dünya ekonomisine ve siyasetine büyük etki eden, hatta uluslararası sistem tartışmalarını yeniden başlatan bu olay ertesinde terörizm konusu yoğun bir şekilde gündeme geldi. Devlet yöneticileri, siyasetçiler, gazeteciler, akademisyenler ve hatta sokaktaki insanlar bile yeni boyutlarıyla terörizmi tartıştılar.¹⁹¹

Bu saldırı hedef aldığı ülke ve saldırıların gerçekleştiği yerlerle ilgili olarak büyük önem kazanıyor. Saldırı yıkılan SSCB'den sonra tek süper güç olan ABD'ye yapılmıştı. Saldırının yapıldığı yerler: Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon. Hatta düşen uçağın hedefinin Beyaz Saray olduğu da iddialar arasında. Dünya Ticaret Merkezi, dünya ekonomik sisteminin sembolü. Hemen hemen tüm ülkelerden ve tüm milletlerden burada çalışanlar var. Buraya yapılan saldırıyla hem diğer ülkelerin dikkati buraya yöneldi hem de dünya ekonomik sisteminin sembolü yıkılmış oldu. Pentagon, dünyanın jandarması olarak nitelendirilen ve askeri açıdan istediği yeri vurabilecek gücü kendisinde hisseden ABD'nin askeri merkezi. En güvenilir bölge. Yani yeni dünya düzeninin sembolü olan önemli yerler saldırıda hedef

¹⁸⁹ Burke, s. 275.

¹⁹⁰ United States: Terrorist Attacks on Washington and New York, **Keesing's Record of World Events**, Vol.47, No.9, 2001, s. 44333.

¹⁹¹ Purtaş, s. 29.

noktasıydı. Belki de bu yüzden yapılan yorumlarda yeni dünya düzeninde değişiklikler olacağı yönündeydi.¹⁹²

Terör ABD'nin itibarına büyük bir darbe vurdu. Kendi halkının ve tüm dünyanın gözü önünde Amerika terör karşısında çaresizlik duygusunu yaşadı. Körfez Savaşındaki yayınlarıyla ABD'nin gücünü tüm dünyaya duyuran CNN, saldırı sonrası yaptığı yayınlarla yine tüm dünyaya ABD'nin yara aldığını gösterdi.¹⁹³ Saldırı o kadar şiddetli açtığı yara o kadar fazla ki Amerikalı yetkililer terör kelimesinden daha fazla savaş kelimesini telaffuz ettiler. Hatta *CNN International'in* yayınlarında “Amerika Saldırı Altında” başlığı kullanıldı.¹⁹⁴

İki simgesel kuleye ve Pentagon'a çarpan uçaklar, ABD'yi sınır sisteminden vururken, büyük bir dehşet ortamı yaratıldı. Eylemi kimin gerçekleştirdiği bu noktada çok fazla önemli gözükmüyor. Ancak sonuç olarak eylem bir savaş ilanı olarak algılanırken, sorumlu tutulan Taliban yönetimini bertaraf edebilmek amacıyla kıtalar aşırı bir misilleme yoluyla Afganistan bombalandı. Bir yandan eski Sovyet Cumhuriyetleri'nin topraklarına asker konuşlandırılırken, diğer yandan da yeni ulusal güvenlik doktrini ilan edildi. Savunma harcamaları ileride daha da yükseltmek koşuluyla 400 milyar dolarları bulacak biçimde yüksek boyutlara taşındı. Terörizmle ancak dünya çapında mücadele edilebilir iddiasıyla, Ortadoğu müdahalesi gündeme getirildi. Ayrıca nükleer stratejide değişiklik yapılarak, nükleer silaha sahip olmayan devletlere karşı da nükleer saldırı yapılabileceği ilan edildi. Saldırının şiddeti dolayısıyla ABD halkı tüm bu önlemleri sorgulamadan kabul etmek durumunda kaldı.¹⁹⁵

ABD 11 Eylül Saldırısı sonrasında güvenlik kurumlarını dünyadaki yerini yeniden gözden geçirecek ve aldığı karar doğrultusunda politikasını belirleyecektir. Olaydan birkaç saat sonra Cumhuriyetçi bir senatörün CNN'e “*Bu olay bize Amerika'nın ihtiyacının daha iyi bir eğitim ya da daha iyi bir sağlık sistemi olmadığını göstermiştir. Amerika'nın ihtiyacı daha çok güvenlikti.*” açıklaması önümüzdeki yıllarda Amerika'nın önceliklerinin değişeceğini göstermektedir.¹⁹⁶

¹⁹² Örgün, s. 39.

¹⁹³ Örgün, s. 39.

¹⁹⁴ Hasan Cemal, “Teröre Karşı Birleşik Cephede Omuz Omuza”, *Sabah*, 13 Eylül 2001.

¹⁹⁵ Arıboğan, *Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak*, s. 31.

¹⁹⁶ Örgün, s. 42.

11 Eylül'de ABD'de Pentagon ile Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırı ve sonrasında yaşanan gelişmeler ile birlikte dünya yeni bir sürece sokulmuştur. Bu saldırılar ile dünyada tüm ülkelerde güvenlik sorunu iyice açığa çıkmış bulunmaktadır. Gerekçesi ne olursa olsun güvenliğin ihmal edilmeyeceği, güvenlikten vazgeçilemeyeceği gerçeği, bir kez daha anlaşılmıştır.¹⁹⁷

11 Eylül olayları neticesinde ABD'nin coğrafi konumunun ve askeri gücünün güvenliğini sağlamakta yeterli olmadığı ortaya çıkmıştır.¹⁹⁸ ABD'deki bu savunma boşluğunun iki nedeni vardır. Bunlardan birincisi, ABD'nin savunma zihniyetidir. Kendisini dokunulmaz olarak gören ABD, bu yaklaşımıyla dokunulmazlığını ortadan kaldırmış oldu. İkinci neden olarak da, istihbarat birimleri gösterilmektedir. ABD dünyanın en büyük güvenlik şemsiyelerinden birine sahiptir. ABD'de aktif olan tam 9 istihbarat birimi bulunmakta: CIA (Merkezi İstihbarat Ajansı), NSC (Milli Güvenlik Konseyi), DIA (Savunma İstihbarat Ajansı), NSA (Milli Güvenlik Ajansı), G2 (Kara Kuvvetleri İstihbarat Servisi), ONİ (Deniz Kuvvetleri İstihbarat Servisi), A2 (Hava Kuvvetleri İstihbarat Servisi), INR (Dışişleri Bakanlığı İstihbarat ve Araştırma Bürosu), AEC (Atom Enerjisi Komisyonu), FBI (Federal İnceleme Bürosu). Ayrıca Hazine ve Enerji bakanlıklarının da istihbarat birimleri bulunmakta. Amerikan ordusu ve istihbarat birimleri klasik bir örgütlenme içerisinde oldukları için daha çok dış ülkelere gelecek saldırılara karşı hazırlık yapıyorlardı.¹⁹⁹

ABD'nin diğer büyük korkusu da biyolojik ve kimyasal saldırılardı. Ancak saldırı hiç beklemedikleri şekilde geldi. İnsana dayalı istihbarat yapısı daha az güvenilir ve daha masraflı olduğu için Amerika istihbaratı da teknolojiye ağırlık verdi. Ancak terörün öyle bir yapılanması vardı ki teknolojinin oluşturduğu kör noktalardan yararlanarak bu saldırıyı gerçekleştirdiler. Tabii bu arada teröristlere yabancı devlet desteği ya da Amerika içindeki destek iddialarını da unutmamak gerekir. Saldırı klasik yöntemlerle yapılmış olsa da, iyi bir istihbarat alt yapısı var. Bu olayla birlikte bütün Amerikan kurumları ve kendisini Amerika ile birlikte hisseden her ülkenin güvenlik anlayışı yeniden yapılacaktır.²⁰⁰

¹⁹⁷ Bal, s. 26.

¹⁹⁸ John L. Gaddis, "And Now This", **The Age of Terror: Amerika and the World After September 11**, ed. by Strobe Talbott and Nayan Chanda, Basic Books, New York, U.S.A, 2001

¹⁹⁹ Tuncay Özkan, "Amerikan Güvenlik Sistemi Neden Çöktü", **Milliyet**, 13 Eylül 2001.

²⁰⁰ Örgün, s. 41

Bu arada biyolojik-kimyasal terör tehdidinin geçmediğini ve bu tehdidin artarak devam ettiğini özellikle vurgulamak gerekir. Bu terör tarzını asimetrik terör olarak da nitelendirmek mümkündür. Dünya Ticaret Merkezine düzenlenen saldırı da masumlara verilen zarar, biyolojik-kimyasal terörde havalandırma sistemine bırakılacak küçük bir gaz bombasıyla daha fazla insana zarar verilebilir. Bu tehdidin barajlara, gökdelenlere, alışveriş merkezlerine yöneldiğini düşünürsek tehlikenin boyutu daha da korkunç olur. Saldırı sonrası ABD yetkilileri biyolojik-kimyasal terör tehdidine karşı alınan önlemleri daha da artırmıştır. Asimetrik terör yoluyla yapılacak bir saldırı, bir savaşta kaybedilen insanlardan çok daha fazla insanın yaşamını yitirmesine neden olacaktır.²⁰¹

11 Eylül'ün ardından terörizm küresel ölçekli bir olgu olarak ele alınmakta ve onunla küresel ölçekte savaşmak gerektiği düşünülmektedir. Bu çerçevede Usame Bin Ladin'e karşı savaş açan ABD kuvvetleri önce tüm Afganistan'ı bombaladı ve sonrasında mücadeleyi Ortadoğu bölgesine doğru yaygınlaştırdı. Ayrıca New York'ta gerçekleştirilen saldırı sonrasında olayla ilgili bilgiler İsrail ve Avrupa istihbaratından gelmiş ve saldırının arkasında Ladin'in Afganistan'da faaliyet gösteren El Kaide örgütü olduğu öne sürülmüştür.²⁰²

ABD'de gerçekleşen bu eylemlerin ortaya çıkardığı yeni zeminde dünya yeniden yapılandırılmak ve dünya jeopolitiğinde yeni tasarımlara gidilmek istenmektedir. Büyük güçler, bu eylemleri, dünyada “yeni oluşumlar” ve “yeni coğrafyalar” yaratmak için fırsat olarak değerlendirmektedir. Ayrıca 1990 sonrası dönem ve 11 Eylül saldırılarını izleyen süreç içerisindeki terör eylemlerinde, ahlaki ve insani sınırlar tamamen kaldırılmıştır.²⁰³

Çalışmanın ilk bölümlerinde bugüne kadar yapılan terör ve terörizm yorumlarına yer verildi. Neyin terör olduğu açıklandı. Ancak bu bilgilerle ABD'ye yapılan saldırı değerlendirildiğinde gerçekten de karşımıza yeni bir terör anlayışı yeni bir terör kavramı çıkıyor. Terör siyasi amaçları gerçekleştirmek için şiddet kullanır.²⁰⁴ Ancak son olayda siyasi amaç kendisini göstermedi. Bir terör örgütü için böyle kanlı bir eylem tanıtım için vazgeçilmeyecek bir fırsattı. Zaten terör örgütlerinin amaçları da, seslerini duyurmaktı. Buna rağmen hiçbir terör örgütü bu eylemi üstlenmedi. ABD'nin öfkesine hedef olmamak için

²⁰¹ Örgün, s. 41

²⁰² Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 198.

²⁰³ Bal, s. 26

²⁰⁴ Alex P. Schmid, “The Response Problem as a Definition Problem”, **Western Responses to Terrorism**, ed. by Alex P. Schmid and Ronald D. Crelnsten, Frank Cass, New York, U.S.A., 1993, s. 11.

böyle bir yöntem seçildiği düşünülse bile bu tavır terörün ruhuna aykırı. Artık dünyanın karşısına terör yeni bir konseptle çıkmaktadır.

2. Uluslararası Terörizmin Yeni Boyutları

Gelişen teknoloji ve devletler arasındaki ilişkiler terörizmin de boyut değiştirmesine neden oldu. Devletler arasındaki sıcak savaşların sona ermesi ve bu savaşların uluslararası arenada onaylanmaması devletleri terör örgütlerine destek vermelerine neden oldu. Devletler ve hükümetler siyasi mücadelelerinde daha rahat hareket edebilmek için terörizmden yararlanmaktadırlar. Devletlerin teröre dolaylı ve direkt olarak verdikleri bu destekle birlikte terörizm yerel ve bölgesel kimliğinden sıyrılarak uluslararası bir kimlik kazandı. Bu süreç sonunda karşımıza çıkan küresel terör, terörü destek olan ve olmayan tüm ülkeleri daha doğrusu dünyayı zor durumda bıraktı. Ve gereken önlemler alınmazsa bırakmaya da devam edecek.²⁰⁵

Terörist örgütler arasındaki bağlar günümüzde ön plana çıkan diğer bir olgudur. Birbirleriyle çatışan farklı ideoloji ve amaca sahip olsalar dahi, terörist örgütler artan bir şekilde işbirliğine gitmektedirler. Özellikle uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi organize suçlar konusunda ortaklıklar söz konusudur. Bir eylemin ardında, birbirlerinin farklı örgütler yer alabilmektedir. Günümüzde, terörizmin profesyonelleştiği bir meslek dalına dönüştüğü gözlemlenmektedir. Terörizmin değişen yönlerinden biri de, terörist eylemlerin kitlesel ölümlere yol açacak bir şekil almasıdır. 1968-1977 yılları arasında meydana gelen uluslararası terörizm olaylarında 1017 kişi ölmüş, 2509 kişi yaralanmıştır. Türkiye'nin 20 yıllık terör bilançosu ekonomik ve diğer yönler bir yana, yaklaşık 40.000 can kaybı olarak ifade edilmektedir. ABD'de 11 Eylül'de meydana gelen hadise neticesinde ise, tek bir eylemde 3000'in üstünde kişi hayatını kaybetmiştir. Bu rakamlar bir bakıma terörün yeni yüzünü açıklamaktadır. Terör eylemlerinde kitlesel imha silahlarının kullanılması olasılığı ise, dehşetin boyutlarını iyice artırmaktadır.²⁰⁶

Geçmişte terörizm, siyasi amaçlar için korkunun sistemli bir şekilde kullanılması olarak tanımlanırdı.²⁰⁷ Terörist gruplar geçmişte kendilerine ait bir takım siyasi, sosyal ya da ekonomik amaçlar belirlemekteydiler ve terörist eylemler belirgin bir komuta kontrol sistemi

²⁰⁵ Örgün, s. 20.

²⁰⁶ Purtaş, s. 32.

²⁰⁷ Robert Moss, **Urban Guerillas**, Temple Smith, London, 1972, s. 264.

bulunan, terörist teknik ve taktikler konusunda eğitim veren tanımlanabilir bir örgütün üyeleri tarafından gerçekleştirilmekte idi. Japon Kızıl Ordusu, Alman Kızıl Ordu Fraksiyonu, İtalyan Kızıl Tugaylar, Dev-Sol gibi radikal solcu, Marksist-Leninist, Maoist, Stalinist örgütler ve IRA, Bask ayrılıkçı grubu ETA, FKÖ gibi ayrılıkçı terörist örgütlerin tümü geleneksel terörist grupların özelliklerini yansıtmaktaydılar. Bu örgütlerin amaçları ve motivasyonları ne kadar kabul edilemez olsa da ideolojileri ve niyetleri en azından anlaşılır ve belirli ölçüde makuldü. En önemlisi bu terörist gruplar, seçtikleri hedefler bağlamında büyük ölçüde ayırım gözetemeyen şiddet eylemleri gerçekleştirmekteydiler. Genellikle, kendilerine ve davalarına ilgi çekebilmek için, düşmanlıklarının kaynağını temsil eden, elçilikler, devlet binaları, bankalar gibi çeşitli sembolik hedefleri bombalamakta ya da ekonomik sömürden veya siyasi baskıdan sorumlu tuttıkları belirli kişilere zarar vermekteydiler.²⁰⁸

Teröristler çok sayıda insanın ölmesini değil, izlemesini ve dinlemesini istemekteydiler.²⁰⁹ Son yıllardaki terörist saldırıların büyük sayılarda ölüme neden olması ve özellikle bir kitle imha silahını içeren bir terörist saldırının gerçekleşmesi terörizm konusundaki eski kuramsal görüşlerin büyük oranda sorgulanması sonucunu doğurmuştur. Birbirinden bağımsız aşağıdaki farklı olaylar terörizmin artan şiddet ve ölüm içeren bir döneme giriyor olduğu şeklinde endişeler yaratmıştır. Bu olaylar:

-Dünya Ticaret Merkezinin, 1993'te Remzi Yusuf liderliğindeki radikaller tarafından bombalanması. Bu saldırıda teröristler kimyasal ya da biyolojik, zehirli bir gaz bulutu yaymayı, ve bununla aynı anda büyük bir patlama yaratarak Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerinden birini diğerinin üstüne devirmeyi tasarlamışlardır.

-Tokyo metrosunda 1995 Mart'ında vahiyssel bir Japon mezhebi olan Aum Shrinkyo (Üstün Doğruluk) tarafından gerçekleştirilen ve 12 kişinin ölümüne 3000'den fazla kişinin yaralanmasına sebep olan sinir gazı saldırısı.

-Oklahoma Federal Binası'nın, ABD'de yaygın olan Hıristiyan-Beyaz Üstünlüğü gruplarının iki üyesi tarafından, ulusal bir devrimi başlatmak amacıyla bombalanması. Bu olay 168 kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır.

-ABD'nin Kenya ve Tanzanya'daki Büyükelçiliklerine karşı gerçekleştirilen saldırı olayları.²¹⁰

²⁰⁸ Turan, s. 41.

²⁰⁹ Jenkins, **International Terrorism: A New Model of Conflict**, s. 3.

²¹⁰ Turan, s. 45.

-11 Eylül terör saldırısı şimdiye kadar yapılmış en büyük terör eylemidir. Bu eylem sonucunda 3000'den fazla insan ölmüştür.

-12 Ekim 2002'de Bali'de patlayan üç bomba 180 kişinin ölümüne yol açtı.

-İstanbul'da düzenlenen 15 Kasım ve 20 Kasım 2003 tarihlerindeki terör saldırılarında 58 kişi ölmüş ve 500 den fazla kişi yaralanmıştır.

-Son olarak 11 Mart 2003 Madrid'deki terör saldırılarında 200 den fazla kişi hayatını kaybetmiştir.

Yeni terörist gruplar eski gruplardan farklı olarak sadece kamuoyunu hedef almamakta, mesaj verme isteğinin yanı sıra yoğun biçimde zarar vermeyi de istemektedirler. Teröristlerin son yıllarda saldırılardan sonra olayları üstlenmemeleri ve eylemin yapılmış olmasını yeterli görmeleri de bunun bir göstergesidir. İmzasızlığın arkasına saklanmak örgüt üyelerini daha ölümcül saldırılar gerçekleştirebilme konusunda serbest bırakmaktadır.²¹¹

Terörist eylemler giderek daha ölümcül hale gelmektedir. 1970'lerin ve 80'lerin faal terörist örgütleri açık ve belirli siyasi hedeflere sahiptirler. Saldırıları davalarına ilgi çekebilecek ölçüde kan dökümü ile sınırlandırmakta, aşırı bir saldırının potansiyel kamu desteğinin kendilerine yabancılaşmasına neden olacağından endişe duymaktaydılar. IRA ve FKÖ gibi grupların arayışı belirli siyasi ayrıcalıklar ve imtiyazlar elde etmektir. Günümüzde ise terörist saldırılar çoğunlukla mümkün olduğunca fazla insanı öldürmek üzere tasarlanmaktadır. Bugün faaliyet gösteren uluslararası terörist örgütlerin önemli bir kısmı genel olarak Batı'ya ve ABD'ye karşı katı bir düşmanlık ve eski kuramsal siyasi ideolojilerden ziyade dini buyruklara dayanılarak oluşturulduğu iddia edilen bir intikam ve karşılık verme arzusu ile motive olmuşlardır. Usame Bin Ladin'in örgütü El-Kaide gibi motivasyonlu gruplar ABD'ye karşı büyüyen bir nefreti temsil etmektedirler. Ayrıca geçmişte terörist gruplar gerçekleştirdikleri şiddet eylemlerinin sorumluluğunu kabul etmekte ve eylemlerinin nedenlerini açıklamaktaydılar. Ancak son yıllarda teröristler sivillere karşı gerçekleştirdikleri en ölümcül saldırıları bile üstlenmemeye başlamışlardır.²¹²

SSCB'nin dağılmasıyla birlikte bu bölgelerde ortaya çıkan siyasal istikrarsızlıkların Balkanlar ve Orta Asya'nın büyük bölümünde siyasal mücadele ve etnik çatışmaların

²¹¹ Sedat Laçiner, "11 Eylül Olayları (Yeni Terörizm) ve Ermeni Sorunu", **Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi**, <http://www.awsam.org.>, 28 Aralık 2001.

²¹² Turan, ss. 43-46.

neticelenmesi, bu topraklarda terörizmin yeşermesi için verimli bir zemin yaratmaktadır.²¹³ Ayrıca meydana gelen olaylar ve yaşanan otorite boşluğu, serseri devletlerin ve devlet dışı aktörlerin nükleer ve kimyasal silahlara ulaşımını mümkün kılmıştır. 1990'ların başından itibaren kitle imha araçlarının yayılmasının önlenmesi konusu en önemli global meselelerden biri haline gelmiştir. Nükleer terörizm, radyoaktif maddelerin kullanımından, nükleer reaktörlere saldırıya, nükleer bomba kullanımına kadar çok geniş bir spektruma sahiptir. ETA örgütünün Kuzey İspanya'daki Lemoniz santraline roketle saldırması gibi, nükleer reaktörlere saldırılar meydana gelmektedir. Özellikle anti-nükleer ve terörist grupların buralara sabotaj, kuşatma ve tutsak alma gibi eylemleri söz konusu olabilir.²¹⁴

İslam dünyasında ortaya çıkan köktendincilik akımı ve onun Batıya karşı kutsal bir savaş verilmesini öngören ideolojik yaklaşımının popülerleşmeye başlamıştır. Bu akımın güç kazanması, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da ortaya çıkan küçük ama son derece tehlikeli radikal dinci grupların muhtaç oldukları finansal ve askeri desteği sağlamalarını kolaylaştırmaktadır.²¹⁵ Yirmi yılı aşkın bir süredir dünya da ideolojik ve ayrılıkçı terör dışında, dini motifli yeni bir terör dalgası gelişmektedir. Özellikle 1979 İran Devrimi'ni müteakip, Batı'ya tepki olarak din motivasyonlu terör hareketlerinin ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. 1980'li yıllarının sonlarından itibaren ise, artan globalleşme ve bunun geleneksel değerlerin erozyonuna sebep olması, Kuzey-Güney arasındaki uçurumun giderek artmasıyla oluşan ekonomik ve siyasi eşitsizlik, insanlarda sürekli artan gelecek endişesi bu tepkinin daha da artmasına neden olmuştur. Bu noktada din, inançların savunucusu, düşmanların mağlup edilmesi ve adalet için daha çok siyasi ideallerin vurgulandığı bir araç konumuna gelmektedir.²¹⁶

Terörizmi kolaylaştıran bir başka etken ise, tek bir bireyin ya da küçük grupların da teknoloji edinim yeteneklerinin artması ile birlikte büyük bir tahrip etme potansiyeline sahip hale gelmeleridir. Aynı şekilde araştırma merkezlerinin dünya çapında, örneğin Çin, Hindistan, Pakistan, Güney Afrika, Brezilya ve Arjantin gibi ülkelerde de kurulmasıyla silah teknolojisi konusundaki bilgilerin yaygınlaşması ve ulaşılabilir hale gelmesi terörizmi daha da artıracaktır. Ayrıca, SSCB'nin dağılması sonucu bir çok nükleer fizikçinin işsiz kalması ve bu

²¹³ Arıboğan, "Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü", s. 468.

²¹⁴ Purtaş, s. 32.

²¹⁵ Arıboğan, "Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü", s. 468.

²¹⁶ Purtaş, s. 33.

bölgelerdeki özellikle Rusya, Ukrayna ve Kazakistan'daki siyasal yozlaşmanın nükleer araçları para karşılığında teröristlerin kullanımına açılabilir hale getirmesi önemli bir tehlike oluşturmaktadır. Bunlara ilave olarak, biyolojik silah üretme teknolojisinin hızla gelişmesi ve bu konudaki araştırma kaynaklarının esas olarak yasal tıbbi nedenlerle başlatılıp, sonradan bu alana kaydırılıyor olmasının denetimi neredeyse imkansız hale getirmesi türünden etkenler uluslararası terörizmin gelişmesini kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadırlar.²¹⁷

Tarihin ilk dönemlerinden itibaren varolan terörizm, değişen sınırları ve araçlarıyla günümüzde daha tehlikeli bir nitelik taşımaktadır. 11 Eylül 2001'de ABD'de meydana gelen saldırının da gösterdiği gibi potansiyel tehditler felakete sebep olabilecek niteliktedir. Bu neticede, teknolojiye ve bilimdeki gelişmeler kadar, teröristlerin iyice karmaşıklaşan amaçları da etkilidir. Günümüzde kimyasal, biyolojik ve nükleer terör saldırıları söz konusudur, ülkelerin bilgi sistemlerini hedef alan, hayatın tümünü sekteye uğratabilecek siber terörden bahsedilmektedir. Tüm bunlar yeni terör türleri olarak karşımıza çıkmaktadır.²¹⁸

Gelecekte nasıl bir dünyanın bizi beklediği konusu üzerinde yorum yapan çoğu araştırmacının ortak görüşü, terörizm tehdidinin her geçen gün daha da artacağı ve belki de en temel sorunlarımızdan birisi haline geleceğidir. Çünkü bilim ve teknolojiye ilerlemeler modern toplumun tümünü kapsadığından, çatışmaya dahil olmasa dahi, hiçbir kesimine bağımsızlık tanımadan onları terörizmin potansiyel kurbanları haline dönüştürmektedir. Bu nedenle süper terörizm muhtemelen gelecekteki yaşam kalitemiz ve düzenli, uygar varoluşumuz üzerinde şimdiye kadar eşi görülmemiş ölçüde ciddi bir etki yaratacaktır.²¹⁹

3. Terörizmin Dış Politika Aracı Olarak Kullanılması

Genel bir ifadeyle zayıf olan taraf terörizme, çaresizliğini ve sesini başkalarına duyurabilmek için propaganda amacıyla başvurmaktadır. Öte yandan çoğu ülke terörizmi dış politika aracı olarak değerlendirmekte ve kullanmaktadır. Terör uzmanı B.M. Jenkins, bunu şu şekilde ifade etmektedir: "Savaş, diplomasiyin devamıdır denir. Terörizme ise, savaş ve diplomasi ile elde edilemeyen sonuçları elde etmek için başvurulur".²²⁰

²¹⁷ Arıboğan, "Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü", s. 468.

²¹⁸ Purtaş, s. 33

²¹⁹ Arıboğan, "Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü", s. 462.

²²⁰ Jenkins, **International Terrorism: A New Model of Conflict**, s. 20.

İki kutuplu dönem sonrasında, bu kutuplardan birine dahil olmanın kendilerine sağladığı avantajlardan yoksun kalan ve bu nedenle güvenliklerini daha çok tehdit altında gören az gelişmiş ülkeler, terör ve terörizmi düşük maliyetli bir savaşın aracı olarak görerek, terör ve terörizmle iç içe olmuşlardır. Ancak sadece az gelişmiş ülkeleri terörle ilişkilendirmek eksik olacaktır. Siyasal emellere ulaşmada, en az masraflı yol olması, terörizmi, devletler için cazip kılmaktadır. Ancak, terör silahının destekçi ülkeye döndüğü pek çok örnek de bulunmaktadır. Almanya, uzun süre PKK terörüne dolaylı destekte bulunmuş bir ülkedir. 1993 yılında ise, PKK'nın en fazla eylem gerçekleştirdiği ikinci ülke Almanya olmuştur. 1994 yılında ABD desteğiyle ortaya çıkan Taliban, 2001 yılı Ekim'inde ABD'nin terörizme destek sağladığı için savaştığı bir yönetim olmuştur.²²¹

Söylemlerden değil eylemlerden, olması gerekenlerin dillendirilmesinden değil olanların irdelenmesinden yola çıkıldığında; bugünün etkin güçlerinin terör karşısındaki tavrının dünkülerden çok da farklı olmadığı görülmektedir. Teröristleri koruyan, finanse eden, savunan ülkelerin; terörist eylemlerin sonucundan elde ettikleri diplomatik kazançlar dikkate alındığında, terörizmin marjinal grupların yalnız başına gerçekleştirdikleri eylemler olmadığını anlamak mümkündür.²²² Örneğin, Asala'nın onlarca Türk diplomatını öldürmesi ya da PKK'nın binlerce sivili öldürmesi bir çok Batılı ülke tarafından kınanmamakta, suçluların iadesi yoluna gidilmemektedir. ABD ve Batı Avrupa ülkeleri terörle mücadele konusunda Türkiye destekler görünmekle beraber bu destek sadece sözde kalmakta, kimi devletler doğrudan kimileride dolaylı olarak terör örgütlerinden yana tavır almaktadırlar. Bunu yapmalarındaki amaç, Türkiye'nin bölgesel güç olmasını engellemek ve bu bölgede inisiyatifin Türkiye'nin eline geçmesini engel olmaktır. Zira güçlü bir Türkiye Batı'nın manevra alanını daraltacaktır. Avrupa yanında zayıf, yönlendirilebilir, denetlendirilebilir ve pazarlık gücü zayıf bir Türkiye istemekte ve bu amaçla terör örgütlerini bir araç olarak kullanmaktadırlar.²²³ Saddam'a yapılan suikastların Amerika tarafından, Şah'a yönelik terörist eylemlerin Humeyni tarafından hem destek hem de takdir görmektedir. Abdullah Öcalan'ın uzun yıllar Şam'da muhafazası, askeri ve ekonomik yönden nispeten zayıf bir devlet olan Suriye'nin bile Türkiye'ye karşı terörü bir koz olarak kullandığının açık bir delilidir.²²⁴ Terörü dış politika aracı olarak kullanan ülkeler, terörizmle mücadele şöyle

²²¹ Purtaş, s. 30.

²²² Yeniçeri, s. 22.

²²³ Erol Kurubaş, **1960'lardan 2000'lere Kürt Sorununun Uluslararası Boyutu ve Türkiye Cilt 2**, Nobel Yayınları, Ankara, 2004, ss. 222-223.

²²⁴ Yeniçeri, s. 22.

dursun, teröristlere kendi topraklarında çeşitli kolaylıklar sağlamak, barınma ve destek vermek gibi imkanlar da tanıyabilmektedirler.²²⁵

İdeolojilerin gereği olarak faşist ve komünist diktatörler hariç diğer lider ve yönetimler terörizmi doğrudan bir yöntem olarak benimsedikleri söylenemez. Ancak gerçekte bir çok ülke teröristlere adeta müttefiklere davranır gibi davranmaktadırlar. Bu yüzdendir ki geçmişte terörist olarak tanımlanan bir çok kişinin bir süre sonra saygın bireyler, hatta bağımsız ülkelerin başkanları olarak ortaya çıkmaktadırlar. Stern Çetesi ve İsrail'deki Irgun Zvai Leumi'nin, Afrika'daki Joma Kenyatta ve Ropert Mugabe'nin ve daha birçok kişi daha önceden terörist olarak tanımlanmaktaydılar. Ancak bugün adları krallar ve devlet başkanlarıyla birlikte ifade edilmektedir. İngilizlere göre terörist örgüt IRA, birçok Amerikalının gözünde mali destek verilmeye degecek bir grup özgürlük savaşçısıdır. Birçok teröristin hiçbir yasal dayanağı olmamasına rağmen terörizmle suçlananların bazıları, aslında devlet görevlileri ve memurlarıdır. Usame Bin Ladin, daha önce Amerika tarafından desteklenirken terörist olarak kabul görmüyordu. Yabancı devletler tarafından işbaşına getirilen ve desteklenen ve ülkelerinde terör estirmiş olan birçok Latin Amerika ülkesinin liderini burada saymaya gerek yok.²²⁶

Soğuk Savaş döneminde terörizm, çoğunlukla bir devletin başka devletlerin istikrarını bozmaya yönelik politikalarının bir aracı olarak kullanmış, bu da devlet destekli terörizm olgusunu doğurmuştur. Devletçe desteklenen terörizm, terörizmin arkasında bir veya daha çok egemen ulus-devletin bulunmasıdır. Bu devlet veya devletler, terörizmi kendi dış politika hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla kullanırlar. Böyle bir devlet desteği, bu devletin teröristleri eğitmesi, para veya silah temin etmesi, lojistik destek ve propaganda araç ve imkanları temin etmesi, hatta belirli bir terörist eylemi doğrudan yönetmesi anlamına gelebilir. Devlet himayesi, emin bir hareket üssü sağlanması, mali imkanlar verilmesi, güvenilirliğini artırmak bakımından uluslararası propagandaya ağırlık verilmesi gibi şekil ve suretlerle, teröristlere son derece önemli hususlarda çeşitli yararlar ve koruma sağlanmaktadır.²²⁷

²²⁵ Denker, s. 151.

²²⁶ Yeniçeri, s. 22.

²²⁷ Caycı, s. 11.

1970’li yıllardan itibaren İran, Libya, Sovyetler Birliği, Bulgaristan, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Suriye, Küba, Nikaragua ve Kuzey Kore gibi devletler, “ulusal kurtuluş hareketleri” diye adlandırdıkları yöntemlerle, bir kısım ulusal kaynaklarını, hedef olarak seçtikleri bir kısım ülkelere karşı terörizmi desteklemek ve geliştirmek için kullanmışlardır. Bu suretle “devletçe desteklenen terör”, etkin ve hemen hemen sıfır maliyetli bir savaş biçimi olarak ortaya çıkmıştır.²²⁸

Olağanüstü eşitsizlik, haksızlık ve sömürü üzerine kurulmuş olan bir dünya da terör için gerekli felsefi ve ahlaki alt yapı hazır demektir. Bunun üzerine bir de terörizmin ulusal politik bir araç olarak kullanılması, durumu daha da vahim bir hale sokmaktadır. Yıllarca Doğu Bloku ülkeleri, terörizmin bir ulusal politika aracı olarak kullanılabilceği inancındaydılar. Batı Almanya’da faaliyet gösteren terörist örgütlerin Doğu Almanya tarafından oluşturulduğu, finanse edildiği ve eğitildiği belirtilmektedir. Aynı şekilde Irak, İran, Suriye ve Libya’nın da terörist gruplar oluşturdukları, eğittikleri ve Batı dünyasını, özellikle ABD’yi terörize etmek için kullandıkları ifade edilmektedir. SSCB ve Doğu Bloku’nun çöküşünden sonra etnik esasa dayalı grupların terörizme başvurması onları bu büyük destekten mahrum bırakmıştır. Ancak etnik sorunun bazı sosyal gerçekliklere dayanması ve bu gerçekliklerin görmezden gelinmesi söz konusu oldukça bu durumdan bazı devletler dış politikalarını gerçekleştirmek için istifade etmeyi düşünebileceklerdir. SSCB’nin bu tür hareketleri kendi dış politika amaçlarına ulaşmak için kullandığı doğrudur.²²⁹ Ray Cline ve Yonah Alexander, “*Terrorism: The Soviet Connection (1984)*” isimli kitaplarında, Sovyetlerin, bütün dünya daki terörist örgütlere en ileri düzeyde eğitim sağlamakta olduğunu, onlara hedef ülkelerdeki kilit tesislere saldırabilecekleri gerekli her türlü, araç ve gereçleri vermekte olduğunu bildirmektedir.²³⁰ Ancak şurası unutulmamalıdır ki, bu işi yapan tek devlet SSCB olmadığı gibi ondan sonra da söz konusu hareketleri kendi dış politika hedefleri için, başka gerçeklere dayanarak kullananlar da çıkacaktır. En önemli nokta ise etnik problemlerin onları kullanan devletlerin dış politikalarından bağımsız, ayrı sosyal meseleler olarak varolmaları ve terörizme yol açabilmeleridir.²³¹

²²⁸ Caycı, s. 11.

²²⁹ Yeniçeri, s. 23.

²³⁰ Harvey W. Kushner, “The New Terrorism”, **Terrorism and Political Violence Limits and Possibilities of Legal Control**, ed. by Henry H. Han, Oceana Publications, London., 1993, s. 5.

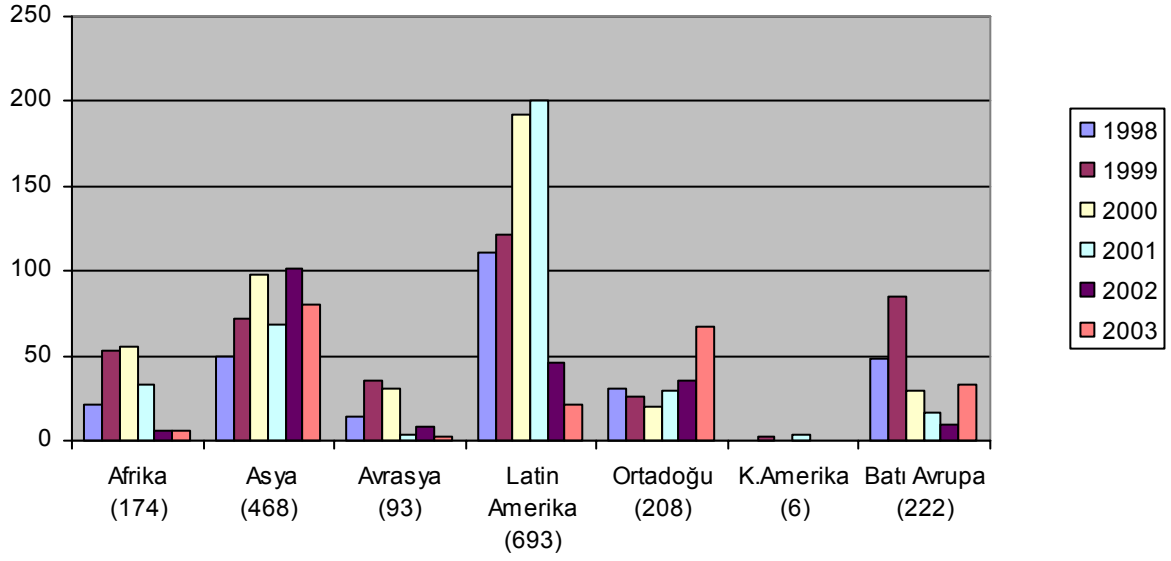
²³¹ Yeniçeri, s. 23.

Bush yönetimince 11 Eylül'den sonra geliştirilen küresel boyutta terörle savaş politikası, görünürde uygarlık düşmanı terörün kaynağını kurutmak gibi son derece ikna edici ve güçlü meşruluk temeline dayandırılrsa da; Irak işgali örneğinde açıkça görüldüğü gibi, bu stratejinin aslında çok farklı politik amaca hizmet ettiğine ilişkin dünya kamuoyunda ciddi bir kuşku vardır. Yaratılan uluslararası terör mitinin arkasında gizlenen gerçek gündemin, çerçevesi ve stratejisi 11 Eylül olaylarından önce muhafazakar bir grup siyasal elit (Neo-Con) tarafından çizilen, ABD'nin küresel hegemonyasını pekiştirmek olduğuna inanılmaktadır. Bu eleştiriler yalnızca ABD karşıtlarından değil, bizzat ABD'nin içinden; hatta Kongre üyelerinden gelmektedir. Terörizmi doğuran soysa-ekonomik ve siyasi koşulları düzeltmeyi içermeyen, salt modern savaş tekniklerine dayalı bir terörle savaş stratejisi, şiddet döngüsünü beslemekte; dolayısıyla daha güvensiz dünya yaratmaktan başka bir işe yaramamaktadır. Bali, İstanbul ve Madrid saldırıları da şiddet döngüsünün sadece Ortadoğu'yla sınırlı kalmayacağını göstermektedir. Bu çerçevede terörizmin global merkezi olarak Ortadoğu gösterilmesine rağmen; son on yılda ortalama olarak en çok terör saldırılarının görüldüğü bölge Ortadoğu değil Latin Amerika'dır. 1998-2003 yılları arasında Ortadoğu da toplam 207 terör saldırısı meydana gelirken; bu sayı Avrupa'da 222, Asya'da 468 ve Latin Amerika'da 692 olarak gerçekleşmiştir.²³² (Şekil 4). Özetle, ABD'nin uluslararası terörizmle mücadele çerçevesinde etki alanlarını genişletmeyi amaçladığını ifade edebiliriz.²³³

²³² Birol Akgün, "Küresel Terör Miti ve ABD Hegemonyası", 2023, S.40, (Ağustos 2004), s. 51-54.

²³³ Özdemir, s. 171.

Şekil 4. 1998-2003, Coğrafi Bölgelere Göre Toplam Terör Saldırı Sayıları²³⁴

ABD'nin teröre karşı başlattığı bu mücadele uluslararası terörizmi, sadece ABD dış politikasını etkilemeye çalışan terörizmi hedef almamalı, aynı zamanda nerede ve hangi nedenle olursa olsun “masum sivillerin öldürülmesi” olarak tanımlanan “terörizmle evrensel mücadele” şeklinde yapılmalıdır.²³⁵ Fakat ABD'nin izlediği politikalar bu yönde değildir. Örneğin terörle mücadele kapsamında Irak'ı işgal eden ABD'nin denetimi altında PKK terör örgütü silahlı varlığı ve örgütsel yapısını korumaya devam etmektedir.²³⁶

²³⁴ **Patterns of Global Terrorism: 2003**, US Department of State, Counter Terrorism Office, 2003, <http://www.state.gov/s/ct/rls/c14812.htm>, 15 Haziran 2005

²³⁵ Hanlı, “Global Terörizm: Uluslararası ve Uluslararası Boyutu”, s. 6

²³⁶ Veli F. Güven, “Uluslararası Terörizm ve Türkiye'ye Yansımaları”, **Stratejik Analiz**, C.5, S.51, (Temmuz 2004), s. 60.

ÜCÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELE

I. ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI YAKLAŞIMLAR

A. ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

Yeni Dünya düzeni ile birlikte demokratikleşme alanında atılan adımlar, terörü azaltacağı yerde, elde ettiği demokratik zemindeki imkanları kullanarak daha geniş kitlelere ve alanlara yaymıştır.²³⁷ Uluslararası terör olayları sıklaşmaya başlayınca terörizme karşı uluslararası işbirliği söylemleri daha yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır. Ancak teröristler himaye gördükleri, finanse edildikleri müddetçe bu, başarısız bir girişim olarak kalmıştır. Demokratik toplum sözcüleri, bir yandan terörizmin tüm dünyaca lanetlendiğini iddia ederken, diğer yandan da terörist örgütleri himaye etmeye devam edeceklerdir.²³⁸

Terörizm konusundaki asıl sorun onun nasıl kontrol edileceği ile ilgilidir. Bir çok akademik çalışmada ve resmi belgede, terörün etkinliğini ve tırmanmasını azaltmak için, koordine edilmiş uluslararası işbirliğinin zorunluluğu vurgulanmaktadır. Ancak henüz, bütün dünya devletleri tarafından onaylanmış bir terörizm tanımı dahi yapılmamıştır. BM’de kabul edilen birçok kararda terörizme ilişkin farklı tanımlar yapılmıştır.²³⁹ Durum böyle olunca uluslararası işbirliği, daha başlangıç noktasında zayıflamaktadır.

SSCB’nin dağılmasından sonra, dünya barışının terör örgütleri tarafından tehdit edileceği öngörülmüştür. Ama hiç kimsenin hayal gücü, bu kadar mükemmel bir organizasyon ile ABD’nin teknoloji ve müthiş haber alma olanaklarına dayalı güvenlik kalkanının birilerinin aşip böyle bir felaket yaratabileceğini tahmin etmeye yetmedi. Global güvenliğin terörü eksen alan bir anlayışla yapılandırılması kanaati zaten yerleşiyordu. Saldırı, bu gerekliliği şimdi hükümetleri de aşarak uluslara mal etmiştir. Uluslararası terörizmin aldığı boyut, dünyada terörizmle mücadelenin derinliğini ve genişliğini arttıracaktır. Vatan sınırlarını iyi korumanın ulusal güvenlik için yeterli olmadığına dayanan Amerikan tecrübesi her ülkeye ders olacak, terörü barındığı yerde yok etme stratejisi, uluslararası bir tercih olacaktır.²⁴⁰

ABD’ye yapılan saldırı sonrası bir diğer önemli gelişme AB’den geldi. AB devlet ve hükümet başkanlarının Brüksel’deki olağanüstü toplantısında bir basın toplantısı düzenleyen

²³⁷ Dilmaç, s. 2.

²³⁸ İsmet Gürbüz Civelek, **Terörizm ve Kuzey İrlanda Örneği**, SAV Yayınları, Ankara, 1996, s. 23.

²³⁹ Sertaç Başeren, “Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme”, **Terörizm İncelemeleri, Teori, Örgütler, Olaylar**, der. Ümit Özdağ, ve Osman M. Öztürk, ASAM Yayınları, Ankara, 2000, s. 1-2.

²⁴⁰ Güngör Mengi, “Güç ve Adalet”, **Sabah**, 13 Eylül 2001.

AB dönem başkanı Belçika'nın Başbakanı Guy Verhofstadt, terörizme karşı mücadele konusunda onaylanan eylem planını açıkladı. Planı “AB'nin Terörizme Açık Yanıtı” olarak nitelendiren Verhofstadt, “fanatizm ve terörizm” ile “Arap ve Müslüman ülkeler” arasında her türlü kavram kargaşasından üzüntü duyduklarını belirtti. AB liderlerinin onayladıkları belgenin ilk bölümünde, ABD halkı ile dayanışma mesajı verildi ve ABD'nin maruz kaldığı terörist saldırılara karşı BM'nin 1368 sayılı kararı çerçevesinde göstereceği tepkinin yasallığı onaylandı. AB ülkeleri, kendi boyut ve olanakları çerçevesinde söz konusu tepkiye katılım sözü verdiler. Tepki eylemlerinde hedeflerin açıkça belirlenmesi gereği üzerinde duran AB liderleri, terörizme yardım eden, destek veren, terörist barındıran devletlerin de hedef alınabileceğini özellikle vurguladılar. Adli ve polisiye işbirliğini güçlendirme kararı alan liderler, adalet ve içişleri bakanlarına bazı talimatlar verdiler. Bunlar arasında, Avrupa tutuklama emri uygulamasının acilen hayata geçirilmesi, terörizmin ortak tanımının yapılması, terörist örgütler listesi çıkarılması, ortak araştırma ekipleri oluşturulması, Avrupa polisi bünyesinde anti-terör ekibi kurulması alınan kararlardan önemli başlıklardır.²⁴¹

AB Komisyonu'nun hazırladığı 19 Eylül 2001 tarihli Terörle Mücadele Taslağında, hangi hedefe yönelik olursa olsun terörün temel insan haklarını hedef aldığı için, hiç bir şekilde haklı yanı olmadığı belirtilmiştir. Üye ülkelerin terörizmle mücadeleye ilişkin etkili ceza kanunlarına sahip olmasının ve terörizme karşı uluslararası işbirliğini güçlendirici önlemler alınmasının hayati öneme sahip olduğu ifade edilmiştir.²⁴² Aynı şekilde terörizmle mücadelede uluslararası işbirliği çabaları, KEİB ve BDT gibi bölgesel nitelikli örgütler bünyesinde de sürdürülmektedir.

Uluslararası işbirliklerinin terörizmle mücadele konusunda yaptığı belki de en önemli katkı, terörizm konusunda ülkeler arasındaki görüş farklılıklarının kaldırılması hususunda olmuştur. Uzun yıllar, bir tarafın terörist olarak tanımladığını, diğer taraf özgürlük savaşçısı olarak görüp açıkça destek sağlayabilmekteydi. Ancak, son dönemde yayınlanan tüm uluslararası belgelerde her ne maksatla olursa olsun terör eylemlerinin haklılığını söz konusu olmayacağı ifade edilmektedir.²⁴³

²⁴¹ Örgün, ss. 75-76.

²⁴² Purtaş, s. 31.

²⁴³ Purtaş, s. 31.

Terörizmle uluslararası mücadele konusunda genel bir konsensüs fırsatının yakalandığı 11 Eylül saldırısı sonrası atılacak somut adımlar tüm insanlığın yararına olacaktır.²⁴⁴ Uluslararası terör hukukunun teşekkülü ve gelişmesi sağlanmalı, bunun için diplomatik alanda girişimci davranmalı ve katkılarda bulunmalıdır. Bugüne kadar neler yapıldığı, neler yapılması gerektiği belirlenmeli ve planlı olarak uluslararası mevzuatın geliştirilmesine çalışılmalıdır. Bütün ikili ve çok taraflı anlaşmalara, terör ile ilgili hükümler konmalı ve bazı ülkelerle ikili anlaşmalar imzalanmalıdır. Terörist ülkelere karşı tedbir alınması sağlanmalı ve başka ülke ve kurumlar tarafından alınan tedbirler desteklenmelidir. Ulusal terörle, uluslararası terör birbirine bağımlıdır. Dış desteği olmayan terörün yaşama şansı yoktur. Uluslararası önlemler, ulusal düzeyde teröre karşı başarıyı büyük oranda destekler.²⁴⁵

Teröre karşı uluslararası işbirliğini sağlayacak önlemler yaygınlaştırılmalı ve güçlendirilmelidir. Uluslar üstü yasal ortam, teröre karşı işbirliğini kolaylaştıracak, iş birliğini mecbur edecek şekilde geliştirilmelidir. Bu amaçla uluslararası kuruluşların veya diğer ülkelerin girişimi desteklenmeli, hatta başkalarının harekete geçmesi beklenmeden çalışmalar yapılmalı ve girişimde bulunulmalıdır. Yapılacak yasaları uygulamaya koyacak, teröre karşı ortak hareketi sağlayacak, uluslar üstü kuruluşlar, kurumlar, kurulup işletilmelidir.²⁴⁶

Gelinen bu noktada uluslararası arenada terörün önüne geçebilmek için somut ve kalıcı adımlar atmak gerekir. Bunun içinde yukarıda bahsedildiği gibi terörizme ortak tanım belirlenmelidir. Çünkü terörizmin farklı tanımlanması, terörizme karşı politika geliştirilmesini güçleştirmektedir.²⁴⁷ Ayrıca uluslararası terörizm mahkemesi ve global Terörizmle Mücadele Örgütü kurulabilir. Kanımızca bu mücadelenin BM önderliğine verilmesi daha da yararlı olacaktır. Böylece tüm devletlerin bu mücadele eşit katılımı sağlanarak teröre karşı ortak cephe daha da güçlenecektir.²⁴⁸

B. ULUSLARARASI HUKUK YAKLAŞIMLARI

Birçok defa vurguladığımız gibi, çağımızda terörizm ülkeler ölçeğinde demokrasileri tehdit eden bir olgu olmaktan öteye uluslararası ilişkilerin çok ince çıkar hesaplarına dayanması yüzünden bugüne kadar terör karşısında önleyici, ortak hukuk siyasetini öngören

²⁴⁴ Örgün, s. 85.

²⁴⁵ İlhan, s. 272.

²⁴⁶ İlhan, s. 16.

²⁴⁷ Schmid, "The Response Problem as a Definition Problem", s. 7.

²⁴⁸ Hanlı, "Global Terörizm: Uluslararası ve Uluslararası Boyutu", s. 6.

bir tavır alınamamıştır. Gerçi bu alanda uluslararası kuruluşların kabul ettiği birçok antlaşmalar ve sözleşmeler bulunmakla birlikte, bu normların aynı değer yargılarını baylaşan devletlerce bile hiç uygulanmadıklarından dolayı yeteri kadar etkili olmadıkları görülmektedir. Kaldı ki, bu normların varlığına rağmen bazı devletlerin terörizmi desteklemeleri veya destekler bir tutum içine girmeleri de, bu tedbirlerin yetersizliğine işaret etmektedir.²⁴⁹

Mevcut anlaşmalara bakıldığı zaman, henüz terörizmin tanımı üzerinde bile bir uyuşma bulunmadığını görmekteyiz. Söz konusu uyuşmazlığın birçok sebepleri bulunmakla birlikte temel ayrılığın, bazı devletlerin siyasal suç ile terör suçunu birbirinden ayırmakta sergiledikleri tutumdan kaynaklandığını söylemek gerekir. Gerçekten, uluslararası antlaşmaların büyük ölçüde etkisiz kalmasında terör eylemlerini siyasal suç kabul eden ülkelerin, bu eylemlerin faillerini mağdur ülkeye iade etmekten kaçınmalarının başlıca rolü oynadığı görülmektedir.²⁵⁰

Ceza Hukukunu Birleştirme 1930 Brüksel Konferansı'nda terörizm kavramının tarifine ilk defa teşebbüs olunmuş; “müşterek tehlike yaratabilecek her hangi bir aracın kasten kullanılması” ölçütü getirilmiştir. Bundan sonra 4. Paris Konferansı'nda konu yeniden ele alınmış ve terörizm bütün devletlerce evrensellik prensibine uygun olarak cezalandırılmasını sağlayacak bir uluslararası sözleşmenin meydana getirilmesi temennisini dile getirilmiş, fakat bizatihi terörizmin tarifi üzerinde bir sonuca ulaşılamamıştır.²⁵¹ 1934 Madrid Konferansı'nda yapılan tanım: Sosyal düzeni yıkmak amacıyla, ne suretle olursa olsun halkı dehşet içine sürükleyecek araçları kimse cezalandıracaktır... Böylece uluslararası hukuka aykırı bir cürüm sıfatıyla tedhişçilik bir tür anarşizm suçu oluşturur.²⁵²

Konu 1935 yılında Kopenhag'da toplanan Ceza Hukukunu Birleştirme Konferansı'nda yeniden ele alındı. Bu konferansın kabul ettiği metnin 1. maddesi terörizmi şöylece tarif etmektedir. “Bir devlet reisi ya da eşinin, veyahut devlet reisi imtiyazlarına sahip bulunan diğer kişi ve eşlerinin, veliahdın, hükümet üyelerinin, diplomasi muafiyetlerinden yararlananların, anayasal kuruluşlar, yasama ve yargı organları mensuplarının hayat, beden

²⁴⁹ Hazır, s. 118.

²⁵⁰ Sulhi Dönmezer, “Uluslararası Tedhişçilik” **İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C.44, S.1-4, 1978, ss. 58-59.

²⁵¹ İlbeği, s. 79.

²⁵² İlhan, s. 178.

tamamiyeti, sağlıklarına yneltiymiş kasti hareketler”;

“Uluslararası ilişkileri bozacak, yahut devlet organlarının işlemesini engelleyecek ya da bu konuda bir değişikliği tahrik edecek tedhiş hali ya da muişterek tehlike yaratan fiiller de” terörizmdir. Metnin ikinci maddesine göre, söz gelişi bir felaketi tahrik etme, içme sularını zehirleme, kirletme, sari hastalıkları yayma kamu hizmeti veren tesisleri tahrip etme, kamuya açık yerlerde patlayıcı maddeler kullanma gibi hareketlerde terörizm sayılacaktır.²⁵³

Terörizm konusunda uluslararası hukuki düzenlemelerin yapılmasında karşılaşılan bir başka engel de, milli kurtuluş mücadeleleri ve kendi kaderini tayin hakkının tanımlanmasında ortaya çıkan güçlüktür. Gerçi birçok örgüt eylemlerinde kendilerini bu sıfatla nitelendirmelerine rağmen, uluslararası kuruluşlar tarafından genel kabul görmemişlerdir. Bununla birlikte, bazı ülkelerin bu örgütlerin üyelerini özgürlük savaşçıları olarak alkışlamaya devam etmeleri ve bunları siyasi suçlu görmeleri yüzünden uluslararası alandaki hukuki düzenlemeler önleyici olamamaktadır. Kısaca, bazı ülkelerin siyasi çıkarları terörizmin önlenmesinden nde geldiği için, bu ülkelerce kendi kaderine tayin halkı ilkesine değişik bir anlam verilerek terörizm adeta desteklenmektedir.²⁵⁴

Siyasal rejim farklılıkları sebebiyle terörizme değişik amaçlarla yaklaşan ülkeleri bir tarafa bırakacak olsak bile, demokratik ülkelerde dahi bu konuda arzulanan yükseklikte fikir birliği olduğu söylenemez. Maalesef bir demokratik ülkenin terörist kabul ettiği kişi ve kişileri, diğer demokratik ülke özgürlük savaşcısı veya siyasi sığınmacı olarak görmesindeki elişikeyi burada da rastlıyoruz. Nitekim bazı demokrasiler, bu gerekçe ile bir başka demokrasideki terörist eylemleri destekler bir tutum takınmakta, hatta bunların kendi topraklarında hedef devlet aleyhine faaliyet sürdürmelerine göz yummaktadır.²⁵⁵

Hedefi ulusal düzeyden uluslararası düzeye doğru kayma eğilimi gösteren terörist saldırılarının uluslararası alanda da düzenlenmesi, bir zorunluluk haline gelmiştir. Eskiden terör saldırılarını her devletin kendi iç meselesi olarak kabul eden uluslararası uygulama şimdilerde terör olaylarına tüm insanlığa karşı işlenmiş suçlar kapsamında değerlendirmektedir. Terör olaylarına karşı yapılacak hukuksal düzenlemelerin önemi ve ivediliği artmıştır. Bu bakımdan temel bazı kavramların ortaya konması ve bunların

²⁵³ Dönmezer, s. 60.

²⁵⁴ Hazır, s. 119.

²⁵⁵ Hazır, s. 120.

uygulanabilmesi ancak uluslar üstü bir girişimle mümkün olabilmektedir. BM uluslararası hukuk alanında kararlar alan ve yürüten en önemli organizasyondur. Konumuz olan terörün önlenmesi için yapılan ve yapılacak hukuki düzenlemeler BM bünyesinde yapılmalıdır.²⁵⁶

Terörizme karşı gerek uluslararası, gerekse ulusal alanda alınan tedbirlerin başarısı bu konuda genel bir fikir birliğinin bulunmasına bağlı olduğunu söylemek gerekir. Çünkü, terörizm sadece hukuki bir mesele değil, aynı zamanda, belki daha ağırlıklı olarak siyasi bir meseledir. Bu yüzden hukuki tedbirlerin etkili olması terör eylemlerini siyasal açıdan meşru görülmemeleri halinde mümkündür. Dolayısıyla, farklı siyasal amaçlarla bir ülkedeki terörün başka ülkeler tarafından desteklenmesinden sadece hedef ülke zarar görmez, diğer ülkeler de, boyutları farklı olsa bile aynı zararı görürler. Hiç değilse, aynı demokratik değerleri paylaşan devletler terörizme karşı aynı tutumu sergilemeleri halinde, sonuçta bundan karlı çıkacak olan bizzat demokratik ülkelerin kendisidir.²⁵⁷

Uluslararası anlaşmaların uygulanması, milli mevzuatlarda uygulamaya ilişkin düzenlemelerin yapılmasına, öncelikle de terörizmin tanımlanmasına bağlıdır. Örneğin, yalnızca rehine almayı kapsamına alan bir mevzuat, yeterli olmamaktadır. Terörizm kapsamında mütalaa edilebilecek tüm eylemlerin, ceza hukuku ilkelerine uygun olarak açıkça belirtilmesi, sonra da –korsanlık gibi- uluslararası bir suç haline dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu suretle hazırlanacak uluslararası sözleşmeler, terörist eğitimi, lojistik veya mali destek sağlanmasını ve teröristler için emin sığınaklar sağlanmasını yasaklamalıdır. Bir başka önemli adım, suçluların iadesi sözleşmelerindeki siyasal suçlulara ilişkin istisna hükümlerinin de istisnalarına yer verilmesi olabilir.²⁵⁸

11 Eylül eylemleri sonrasında, önleyici saldırı doktrini adı altında devletlerin teröristlere yönelik önemli sayılabilecek nitelikte destek vermesi halinde, destekleyen devlete karşı kuvvet kullanımına başvurulabileceği ileri sürülmeye başlanmıştır. ABD Başkanı Bush; 1 Haziran 2002’de West Point’te yaptığı konuşmada, haydut devletlerin ve teröristlerin amaçları göz önüne alındığında, muhtemel saldırganı caydırmadaki başarısızlık, günümüz tehditlerinin aciliyeti ve saldırıda kullanılan silahların vereceği zararın büyüklüğünün düşman saldırısının gerçekleşmesinin beklemesi seçeneğini ortadan kaldırdığını ifade etmiştir. Uluslararası

²⁵⁶ Enver Bozkurt, **Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı**, Nobel Yayınları, Ankara, 2003, s. 202.

²⁵⁷ Hazır, s. 120.

²⁵⁸ Çaycı, s. 23.

hukukun öteden beri gerçekleşmesi muhakkak bir silahlı saldırı tehdidine karşı önleyici meşru müdafaa hakkını tanıdığını iddia etmiştir. Bush, yapılması gerekenin gerçekleşmesi muhakkak tehdit kavramının terör eylemlerine ve potansiyel olarak kolayca saklanan, gizlice ulaştırılan ve uyarı olmaksızın kullanılabilen kitle imha silahlarına güvenen haydut devletler ve teröristler göz önünde bulundurularak yeniden yorumlamak olduğunu ileri sürmüştür.²⁵⁹

Bush'un 20 Eylül 2002 tarihinde ortaya attığı Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde ise; ABD'nin, vatandaşlarını ve çıkarlarını ülke içinde ve dışında korumak için, tehdidi teşhis ederek imha yoluna gideceği; teröristlerin ülkeye ve halka zarar vermelerinin önlenmesi için gerekli olduğunda tek başına hareket etmekte tereddüt etmeksizin teröristlerden önce hareket edileceği; ABD'nin küresel uzantıları olan teröristlere karşı savaştığı ve düşmanın, politik bir rejim, ideoloji veya din olmayıp masum kişilere karşı yürütülen önceden tasarlanmış siyasi amaçlı şiddet anlamında terörizm olduğu; teröristler ve bunları barındıranlar arasında ayırım yapılmayacağı ifade edilmiştir.²⁶⁰

ABD'ye göre silahlı saldırının gerçekleşmesini beklemek, günümüz şartlarına uygun bir yaklaşım değildir. Kendisine karşı ortaya çıkacak tehditleri tamamen gelişmeden vurmayı hedeflemektedir. ABD'nin terörizm tehdidini kendi hareket serbestisini genişletmek amacıyla kullanmaya çalıştığı görülmektedir. Bush Doktrini kapsamında hareket edildiği takdirde, teröristlerin saldırıda bulunacakları varsayımı ile bunları barındıran devletin ülkesinde gerçekleştirilen meşru müdafaa esasına dayalı kuvvet kullanma eylemi haklı kabul edilecektir. Uluslararası alanda keyfiliğe yol açabilecek Bush Doktrini, diğer devletleri başka devletlere saldırma konusunda serbest bırakmakta, yeri ve zamanı belirsiz bir tehdide karşı kuvvet kullanılmasını öngörmektedir. Bir diğerine saldıran devlet, belli bir tehdidi önlemek için müdahale ettiği bahanesine dayanarak eylemini meşrulaştıracaktır. Söz konusu yaklaşımın uluslararası hukukta öngörülen kuvvet kullanma sistemi bakımından kabul edilmesi mümkün değildir.²⁶¹

²⁵⁹ Topal, ss. 170-171.

²⁶⁰ Hasan Köni, "Amerikan Ulusal Güvenlik Stratejisi", **Stratejik Analiz**, S. 38, C.4, 2003, ss. 81-83.

²⁶¹ Topal, s. 172.

C. ULUSLARARASI ÖRGÜTLERDE TERÖR KONUSUNUN ELE ALINIŞI

1. Birleşmiş Milletler Çerçevesindeki Gelişmeler

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun son yıllardaki çalışmaları neticesinde terörist bombalamalarının önlenmesine ve terörizmin finansmanının önlenmesine yönelik olarak iki sözleşme de dahil olmak üzere şimdiye kadar 12 uluslararası anlaşma imzalanmıştır. Bunlar terörün çeşitli türlerine ilişkindir. Antlaşmalar başlangıçta sivil havacılığa karşı yöneltilen eylemleri önlemek için imzalanmıştır. Türkiye bu antlaşmaların hepsini imzalamıştır. Söz konusu sözleşmeler, uçakta işlenen suçlar (1963), uçak kaçırma (1970), sivil havacılıkta güvenliği tehdit eden eylemler (1971), diplomatlara karşı işlenen suçların önlenmesi ve cezalandırılması (1973), rehin alma (1979), nükleer malzemelerin muhafazası (1979), deniz yollarında güvenliği tehdit eden eylemler (1988) uluslararası havaalanlarına saldırı (1988), plastik patlayıcıların tanımlanabilir biçimde işaretlenmesi (1991) ve terörist bombalama eylemleri (1997), terörist bombalarının önlenmesi (1997), terörizmin finansmanının önlenmesi (1999) gibi çeşitli alanlardadır.²⁶²

Birleşmiş Milletler BM Antlaşması'nın 1.maddesinde, BM'in amaçlarından birinin, uluslararası barış ve güvenliği korumak olduğu, 2. maddesinin 4. fıkrasında da, üye devletlerin, uluslararası ilişkilerde, birbirlerinin toprak bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına saygı gösterecekleri öngörülmüştür. BM Antlaşması'nın bu hükümlerini, özellikle devlet destekli uluslararası terörizm açısından görmek gerekir. Bu hükümlere göre, BM'e üye devletler, bir devletin toprak bütünlüğünü ve siyasal bağımsızlığını hedef alan oluşumlara, hiçbir şekilde taraf olmamak yükümlülüğü altındadırlar. Çünkü, bir devletin, bir başka devletin egemenliğini, ülke bütünlüğünü, siyasal bağımsızlığını hedef alan silahlı terör örgütlerine doğrudan veya dolaylı olarak destek vermesi, uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler açısından, o devlete yapılmış bir saldırı sayılmaktadır.²⁶³

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1970 tarihli Devletler Hukuku İlkeleri Hakkındaki Bildirisi bu konuda şu yasağı getirmiştir: “Her devletin, diğer devletteki bir savaşı veya terörist hareketini örgütlemekten, tahrik etmekten, onlara yardım etmekten veya bu hareketlere katılmaktan veya kendi ülkesinde böyle hareketlerin yapılmasına yönelik organize faaliyetlere... göz yummaktan kaçınma görevi vardır.” Birleşmiş Milletler'in bu uyarısıyla terör örgütlerine karşı alınacak önlemler ve terör örgütlerinin siyasi çıkarlara kullanılmaması

²⁶² İlbeği, s. 91

²⁶³ Örgün, s. 68.

için tüm devletler göreve çağrılıyor. Bu yıllarda teröre ortak bir tanımlama çabası hız kazansa da bu mücadele uluslararası platformlarda her zaman başarıya ulaşamıyordu. 1972 yılında bu metinlerden biri (The Draft Convention for The Prevention and Punishment of Certain Acts of International Terrorism) ABD tarafından BM Genel Kurulu'na sunuldu. Birçok batı ülkesi tarafından desteklenen bu belge, komünist blok ve üçüncü dünya ülkeleri tarafından bağımsızlık için mücadele veren örgütlerin faaliyetlerine yasallık kazandırdığı gerekçesiyle reddedildi. Terörün gündeme geldiği uluslararası kuruluşlar ve platformlarda devletler arasındaki uzlaşmada yaşanan en büyük problem bu noktada olmaktadır. Bazı devletler için bağımsızlık mücadelesi veren gruplar, bazı devletler tarafından da terör örgütü olarak değerlendirilmektedir.²⁶⁴

Terörün giderek yaygınlaşması, tüm ülkeleri tehdit eder duruma gelmesi, terörle mücadele konusunda devletlerin birlikte hareket etmelerini gerektirmiştir. Bu nedenle bütün yönleri ile dünya kamuoyuna açıklanması, terörle mücadele konusunda devletler arasındaki eşgüdümün sağlanabilmesi, uluslararası işbirliğinin artırılması için, dünya kamuoyunun birlikte hareket etmesini sağlayabilecek bir organ olması bakımından Birleşmiş Milletlerin terörizm konusundaki görüş ve yaklaşımının büyük önemi bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler geçmişte terörizmi ciddi bir tehlike olarak görmemiş ise de, son yıllarda özellikle Batılı ülkelerde yaşanan gelişmeler sonrası bu yaklaşımda ciddi gelişmeler olmuştur.²⁶⁵

BM çerçevesinde son yıllarda Türkiye'nin de inisiyatifi ile bir dizi karar alınmıştır. Bunlardan 17 Nisan 1998 tarihli, İnsan Hakları ve Terörizm başlıklı kararın öğeleri şunlardır;

-Tüm terörizm eylemleri, nasıl, nerede ve kim tarafından yapılırsa yapılsın hiçbir şekilde haklı gösterilemez; insan haklarının yerleşmesi uğruna terörizme başvurulması da haklı gösterilemez.

-En temel insan hakkı olan yaşama hakkını ortadan kaldırmaya amaçlayan terörizm, tüm biçim ve belirtileriyle devam etmektedir. Terörist gruplar insan haklarını ağır şekilde ihlal etmektedirler.

-Terörizm, demokrasiyi, sivil toplumu ve kanunun üstünlüğü ilkesini tehdit etmektedir.

-Terörizm, insanların korkusuzca yaşayabilecekleri bir ortamı ortadan kaldırmaktadır.

-Rastgele uygulanan terör ve şiddet; kadınlar, çocuklar, yaşlılar dahil olmak üzere pek çok masum insanı katletmekte, sakatlamaktadır; bu eylemler hiçbir şekilde haklı gösterilemez.

²⁶⁴ Örgün, s. 68.

²⁶⁵ İlbeği, s. 110.

-Pek çok terörist grup, yasadışı silah kaçakçılığı ve uyuşturucu kaçakçılığı yapan, ayrıca cinayet, tehditle para sızdırma, insan kaçırma, saldırı, rehin alma, hırsızlık, kara para aklama ve ırza tecavüz eylemlerine karışmış bulunan başka suç örgütleriyle, ulusal veya uluslararası düzeyde işbirliği yapmaktadır.

-Terörizme karşı alınacak önlemler, uluslararası insan hakları normlarına ve uluslararası hukuka uygun olmalıdır.

-Devletler arasında, uluslararası ve bölgesel örgütler arasında, terörizme karşı mücadelede yapılan işbirliği artırılmalıdır; dolayısıyla hangi şekilde olursa olsun, nerede ve kim tarafından yapılırsa yapılsın tüm terörizm biçimleri ile mücadele edilmeli ve terörizm ortadan kaldırılmalıdır; terörizm herkes tarafından kınanmalıdır.

-Terörizm insan haklarını, temel özgürlükleri ve demokrasiyi yok etmeye yönelik bir eylemdir; bu eylem, devletlerin toprak bütünlüğünü ve güvenliğini tehdit etmektedir; meşru bir şekilde göreve gelmiş hükümetleri sarsmaya, çoğulcu sivil toplumu ve hukukun üstünlüğü ilkesini yok etmeye yöneliktir. Devletlerin ekonomik ve toplumsal gelişmesine olumsuz etki yapmaktadır.

-Her türlü etnik kin ve nefret, şiddet ve terörizm kınanır.

-Devletler, uluslararası insan hakları normlarına ve hukuka tam uygunluk içinde, nerede ve kim tarafından yapılırsa yapılsın her türlü terörizmi önlemeye, onunla mücadele etmeye ve ortadan kaldırmaya davet edilir; uluslararası camia terörizmi ortadan kaldırmak için işbirliğine çağrılır.

Yukarıda ana hatları verilen bu karar, 115 lehte ve 57 çekimser oyla Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Oylamanın ilgi çekici yanı, Batı camiasına mensup bazı ülkelerin bu ve benzeri kararlara çekimser oy kullanmış olmasıdır. Çekimser oy kullanmalarının nedeni, terörizmin bir insan hakkı ihlali olduğunun karara yazılı olmasıdır; Batı camiasına göre, insan hakkı ihlalleri sadece devletler tarafından yapılmaktadır. Türkiye ile Batılı devletler arasında temel görüş ayrılığı budur.²⁶⁶

11 Eylül terörü, Birleşmiş Milletler'in bu konudaki çalışmalarını hızlandırmasına neden olmuş ve bu konuda takınılan tutumlarındaki kararlılığını etkilemiştir. Saldırı sonrası, öncelikle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 12 Eylül 1368 sayılı kararı ile terörü kınamış, Usame Bin Laden'in örgütü El-Kaide ve ona destek veren Taliban rejiminin olaylardan

²⁶⁶ Tacar, s. 82.

sorumlu tutularak, ABD'nin yanında bir tutum takınmıştır.²⁶⁷ BM Antlaşması çerçevesinde güç kullanmayı meşru kılacak yollardan biri devletlerin meşru müdafaa mekanizmalarına başvurmalarıdır. BM Antlaşması'nın 51. maddesi silahlı bir saldırının vuku bulması halinde devletlerin bireysel veya kolektif olarak savunma haklarını kullanabileceklerini öngörmektedir. Güvenlik Konseyi 1368 sayılı kararında BM Antlaşması'na uygun olarak münferit ya da doğal meşru müdafaa hakkını teslim etmektedir. Devletlerin başka devletlere yönelik saldırılarda bulunan terörist örgütleri barındırmaları BM Antlaşması'nın 51. maddesi çerçevesinde meşru müdafaa hakkı doğuran bir saldırı sayılmaktadır. Ancak burada önem taşıyan en önemli unsur, meşru müdafaa amacıyla gerçekleştirilen eylemin yapılan saldırı ile orantılı olması ve sivillerin zarar görmemesidir.²⁶⁸

Terörizme karşı uygulanabilecek diğer bir yol, BM Antlaşması'nda öngörülen ortak güvenlik mekanizmasını kullanmaktır. BM Güvenlik Konseyi, 28 Eylül 2001'de aldığı 1373 sayılı karar ABD'nin, BM Antlaşması'nın kuvvet kullanımını düzenleyen VII. bölümü esaslarına uygun davranabileceği yönünde bir eğilim göstermiştir. BM Antlaşması'nın VII. Bölümü, uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacıyla BM'nin alacağı önlemleri ve bu önlemlerin uygulanmasını öngören ortak güvenlik mekanizmasını düzenlemektedir. Bu çerçevede barışın tehdit edildiği, bozulduğu veya bir saldırı eyleminin gerçekleştiğini tespit etme yetkisi ve bu tespitten ardından tavsiyelerde bulunma veya zorlayıcı önlemler alma konusunda BM Güvenlik Konseyi yetkilidir.²⁶⁹

VII. Bölümde yer alan 39. maddeye göre, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasından başlıca sorumlu organ olan Güvenlik Konseyi, barışın tehdit edildiği, bozulduğu veya bir saldırı eyleminin gerçekleştiğini tespit etmesi halinde, uluslararası barış ve güvenliğin korunması veya yeniden kurulması için tavsiyelerde bulunur ya da 41 ve 42. maddeler çerçevesinde hangi önlemlerin alınacağını kararlaştırır. 41. madde, Güvenlik Konseyi'nin kuvvet kullanılmasını içermeyen ne gibi önlemler alınmasını kararlaştırabileceğini ve üye devletleri alınan önlemlere uymaya çağırabileceğini belirtmektedir. 42. madde ise, Güvenlik Konseyi'nin 41. madde çerçevesinde alınan önlemlerin uygun olmadığı kanaatine ulaşması halinde uluslararası barış ve güvenliğin korunması için kara, hava ve deniz kuvvetleri

²⁶⁷ Bozkurt, s. 216.

²⁶⁸ Fatma Taşdemir, "Taliban Bağlamında Bölgesel ve Küresel Güvenlik Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, ed. Refet Yinanç ve Hakan Taşdemir, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002, ss. 298-299.

²⁶⁹ Topal, s. 176.

aracılığıyla gerekli gördüğü her türlü girişimde bulunabileceğini öngörmektedir.²⁷⁰ 1368 ve 1373 sayılı karar ile terörizmin uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiği tespiti yapılmıştır. Dolayısıyla 11 Eylül eylemleri sonrasında ortak güvenlik mekanizmasının kullanılabilir hale geldiği ileri sürülmektedir.

Anlaşılacağı gibi BM'nin terörizme karşı bakışında ve terör eylemlerinin değerlendirilmesinde özellikle son yıllarda büyük değişiklikler vardır. Bu değişimde, Türkiye gibi uzun yıllardır terörle mücadele eden ülkelerin etkisi olduğu gibi, terörizm tehdidini kendi ülkelerinde de hissetmeye başlayan batılı ülkelerin bu konudaki görüşlerini değiştirmelerinin de rolü vardır.

2. Avrupa Konseyi

Uluslararası alanda etkin bir yeri olan Avrupa Konseyi, terörizmin bastırılması konusunda çaba harcayan örgütlerden biridir. Bu konudaki ilk girişimi, 29 Haziran 1970 tarihli Bakanlar Komitesi kararı ile uçak kaçırma eylemlerine ilişkin olmuştur. Bu kararda Konsey, özellikle Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü'nün (ICAO) girişimlerini desteklemekte ve bu kuruluşu uçak kaçırma ve sabotaj eylemlerinin önlenmesi ve cezalandırılması ile ilgili olarak işbirliği yapılabilir kabul etmektedir. Konsey, üyelerini en kısa zamanda, uluslararası kuruluşlarla ortak çalışmaya çağırarak, uçaklara yasadışı silah ve patlayıcıların sokulmasının önlenmesi konusunda gerekli tedbirlerin alınmasını önermektedir.²⁷¹

Avrupa Konseyi İstişare Meclisi, 1973 Mayıs'ında 25. toplantısında, uluslararası terörizme ilişkin 703 sayılı tavsiye kararını kabul etti. Bu tavsiye kararda, sebebi ne olursa olsun, uluslararası terörizmin, bir suç olarak ceza yaptırımları ile karşılanması gereğine işaret edilmiştir. Bu nedenle de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne başvurarak, komiteden, üye devlet hükümetlerinin, siyasal suçlar konusunda ortak bir tanıma varmalarına ve siyasal suçlar için geçerli olan siyasal cezasızlık nedeninin masum kişilerin hayatlarının tehlikeye düştüğü bütün durumlarda bir kenara itilebilmesine olanak sağlayan bir çağrıda bulunmasını istedi. 24 Ocak 1974'de toplanan Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 53. toplantısında bu tavsiyeleri inceleyerek 3 sayılı kararı kabul etti. Bu karar da, kişi güvenliğini tehlikeye atan terör

²⁷⁰ BM Enformasyon Merkezi, **BM Antlaşması ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü**, Ankara, 1997, ss. 22-23.

²⁷¹ Dönmezer, s. 66.

eylemlerinin çoğaldığına işaret edilmekte, eylem faillerinin cezasız kalmaması için önlem alınması ve bu anlamda iadenin mümkün olabileceği ifade edilmektedir.²⁷²

27 Ocak 1977’de ise, Avrupa Konseyi’nde hükümetlerce tayin edilen uzmanlardan oluşan bir komite, “Tedhişçiliğin Tenkili Hakkında Avrupa Sözleşmesi”ni hazırlamış ve aynı tarihte imzaya açılmıştır. Sözleşme 4.8.1978 tarihinde yürürlüğe girmiştir.²⁷³ Sözleşmenin esas gayesi, terör eylemlerinin faillerinin cezalandırılması ve Avrupa Konseyi üye devletler arasındaki iade veya adli yardım mukavelelerini değiştirerek veya tamamlayarak terör suçlularının iadesini ve tenkilini sağlamak konusunda yardımda bulunmaktadır. Özellikle bir terör eylemi ile suçlanan veya mahkum olan kişilerin iadesi, bu konudaki adli yardımlaşmada çıkan güçlükleri aşabilme ve 13 aralık 1957 tarihli Avrupa İade Sözleşmesi ve 20 Nisan 1959 tarihli Cezai Alanda Adli Yardımlaşma Avrupa Sözleşmesi hükümlerini tamamlama başlıca temel amaçlardan birisini oluşturmaktadır.²⁷⁴

Avrupa konseyi bünyesinde imzalanan, İnsan Hakları ve Temel Hürriyetleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi’nin 17. maddesinde de, “özgürlükleri yok etme özgürlüğünün tanınmayacağı” öngörülmüştür. Sözleşme hükümlerinin ihlali iddialarını inceleyen ve karara bağlayan, AİHK ve Divan da, BM Genel Kurulu’nun aldığı karar doğrultusunda, terörü, başkalarının insan hakları ve temel özgürlüklerini yok etmeye amaçlayan yıkıcı eylemler olarak tanımlandı. Yine Avrupa Konseyi bünyesinde, 1997 yılında, Terörün Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi imzalandı. Bu sözleşmede, artan terör suçlarının sebep olduğu sorunlarının gidermek amacıyla, bazı düzenlemelere gidildi. Sözleşmenin bugün için önem arz ettiği düşünülen birinci yanı, “adam kaldırma, rehin alma ve gayri kanuni hürriyeti tehdit eden suçlar” ile, “şahısların hayatı için tehlike teşkil ettiği ölçüde bomba, el bombası, roket, otomatik, ateşli veya bombalı mektup veya koli kullanmak suretiyle işlenen suçların” siyasi suç, siyasi suça bağlı suç veya siyasi nedenle işlenmiş suç sayılmayacağıının öngörülmesi; bu tür suç işleyen kişiyi ırk, din, milliyet, siyasi kanaatleri dolayısıyla kovuşturma veya cezalandırma gayesine yönelik olduğu izlenimini veren iade talebinin karşılanmayabileceğinin hükme bağlanmış olmasıdır. Bu sözleşmenin bugün için önem arz ettiği düşünülen ikinci yanı ise, suçluyu iade etmeyen tarafın, lüzumundan fazla gecikmeden

²⁷² Süheyl Donay, “Tedhişçiliğin Cezalandırılması Hakkında Avrupa Sözleşmesi”, **İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C.33, S.1-4, İstanbul, 1979, s. 417-418.

²⁷³ Dönmezer, s. 66.

²⁷⁴ Donay, s. 419.

olayı kovuşturmak maksadıyla kendi yetkili makamlarını harekete geçirmek hükümlülüğü altında olduğudur.²⁷⁵

Avrupa’da Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Helsinki Sonuç Belgesi’nde de, katılımcı devletlerin, güvensizliği ortadan kaldırıp güveni artırmak için, çabalarını birleştirecekleri; birbirlerinin egemen eşitliğine, kişiliğine, toprak bütünlüğüne, özgürlüğüne ve siyasal bağımsızlığına saygı gösterecekleri; birbirlerini içişlerine karışmaktan kaçınacakları; uluslararası hukuk uyarınca üstlendikleri yükümlülükleri iyi niyetli olarak yerine getirecekleri, hükme bağlanmıştır.²⁷⁶

3. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)

Soğuk Savaş’ın sona erdiği ilk yıllarda, Doğu Bloğu’nun yıkılmasından sonra ortaya çıkabilecek yeni tehdit biçimlerinin tahmin edilmesinde ve bunlara karşı önleyici tedbirler alınmasında büyük zorluklar çekilmiştir. 45 yıl süren mücadeleden galip çıkan Batı’nın, söz konusu yeni ortam, ya da yeni dünya düzeni karşısında yaşadığı bocalama en bariz biçimde, Batı Bloku’nun en etkili savunma örgütü niteliğindeki NATO’nun dönüşüm çabalarında gözlemlenmiştir.²⁷⁷

İki kutuplu dönem sonrasında, özellikle etnik temel üzerine kurulup işletilen, devlet destekli uluslararası silahlı terör faaliyetleri, en önemli güvenlik riski olarak kabul edilmiştir. AGİT, BAB ve NATO belgelerinde bu hususların öne çıktığı görülmektedir.²⁷⁸ NATO bünyesinde ilk defa Kasım 1991’de Roma’da yapılan zirvede, “terörizmin ittifakının güvenlik çıkarlarının etkilendiği risklerden biri” olarak sıralanmıştır. NATO’nun terörle mücadeleyi içeren yeni Stratejik Konsepti’nden sonra, NATO kapsamında yapılan Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlar Toplantıları sonrasında yayımlanan ortak bildirimlerin hemen hemen hepsinde terör konusunda hükümlere yer verilmiştir.²⁷⁹

Bu bildirimlerde;

-Kaynakları, nedenleri ve amaçları ne olursa olsun, uluslararası terörizmin eylem, yöntem ve uygulamaları kınanmış;

²⁷⁵ Örgün, s. 67.

²⁷⁶ Örgün, s. 67.

²⁷⁷ Erhan, “Küreselleşme Döneminin Tehditleriyle Mücadele”, s. 8.

²⁷⁸ Hanlı, “Global Terörizm: Uluslararası ve Uluslarüstü Boyutu” s. 3.

²⁷⁹ Purtaş, s. 31.

-Ülkelerin toprak bütünlüklerini tehdit edebilecek olan bu suçların barış, güvenlik ve istikrara yönelik ciddi bir tehdit oluşturduğu;

-Uluslararası terörist suçların hiçbir koşulda haklı gösterilmeyeceği;

-Bu hareketlerin, hem insan onurunu ve haklarını pervasızca ihlal ettiği, hem de uluslararası ilişkilerin normal seyrini tehdit ettiği;

-Bu musibetin önlenmesi ve bastırılması için mümkün olan en etkili işbirliğinin yapılmasının gerekli olduğu;

-İttifak içinde bazı düzenlemeler de dahil olmak üzere, ittifakın terörle mücadele konusundaki tüm çabaları destekleyeceği;

-Sıkı bir uluslararası işbirliğinin bu illeti ortadan kaldırmanın temel yolu olduğu, hususları belirtilmiştir.²⁸⁰

Ancak NATO'nun bu konudaki en somut adımı 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye yapılan saldırıdan sonra 5. maddeye işlerlik kazandırmasıdır.²⁸¹ NATO Antlaşması'nın 5. maddesi şu şekilde ifade edilmektedir: "Taraflar, Kuzey Amerika'da veya Avrupa'da kendilerinden birine ya da daha fazlasına yöneltilecek silahlı bir saldırının, hepsine yöneltilmiş bir saldırı olarak değerlendirileceği ve eğer böyle bir saldırı olursa, BM Antlaşması'nın 51. Maddesinde tanımlanan bireysel veya kolektif öz savunma hakkını kullanarak her birinin, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği sağlamak ve korumak için bireysel olarak ve diğerleri ile uyum içinde, silahlı güç kullanımı da dahil olmak üzere gerekli görülen eylemlerde bulunarak saldırıya uğrayan taraf ya da taraflar'a yardımcı olacakları konusunda anlaşmışlardır". NATO tarihinde ilk kez, antlaşmanın 5. maddesini işletme kararı almak suretiyle; 11 Eylül 2001 tarihinde New York ve Washington saldırılarını, her NATO ülkesinin topraklarına yapılmış saldırı olarak kabul etmiştir. Böylelikle, ABD'nin uluslararası ilişkilerdeki etkin rolü pekişirken; NATO'nun ABD dış politikasının en etkili kolu haline dönüştüğü açıkça gözlemlenmektedir.²⁸²

NATO'nun aldığı bu tarihi karar terörün uluslararası tanımı ve terörle uluslararası mücadele açısından yeni bir boyut kazandırdı. Her ne kadar yıllardır bu konudaki hassasiyeti Türkiye dile getirirse de batılı ülkeler bu konuda tepkisiz kalmayı tercih etmişler hatta terör grupları lehine kararlar almışlardı. Her şeye rağmen gelinen bu nokta önemli bir aşamadır.

²⁸⁰ Hanlı, "Global Terörizm: Uluslararası ve Uluslarüstü Boyutu", s. 3-4.

²⁸¹ Örgün, s. 65.

²⁸² Hanlı, "Global Terörizm: Uluslararası ve Uluslarüstü Boyutu", s. 4.

Olaylardan sonra saldırıyı şiddetle kınayan dünya devletleri, “büyük bir felaket” yorumunu yaptılar. NATO Daimi Konseyi de acilen toplandı. Saldırıların demokrasi için affedilmez bir darbe olduğunu söyleyen NATO Genel Sekreteri George Robertson, ittifak ülkelerini “terörizm belasına” karşı “ortak cephe” kurmaya çağırdı. Kızıl Ordu’nun üstlenmesi üzerine zan altında kalan Japonya da, şiddetle saldırıyı kınarken dünyaya “yardıma hazırız” mesajı veriyordu. “51 bin Amerikan askerinin görev yaptığı üstlerin çevresinde azami güvenlik önlemleri alındı” açıklamasını yaptı. Amerika’nın tüm dünya daki büyük elçilikleri ile temsilcilikleri süresiz kapatıldı, binaların etrafındaki güvenlik önlemleri artırıldı.²⁸³

Olaylar sonucu ise NATO süper güç ABD’den yana tavır alıyordu ve NATO Daimi Konseyi, ABD’ye düzenlenen terörist saldırıların ardından, bir ittifak ülkesinin saldırıya uğradığı anda, tüm ülkelerin saldırıya uğradığı ilkesini içeren 5. Maddesinin uygulanmasına karar veriyordu. Olağanüstü toplanan BM de “saldırıları en sert biçimde kınayan” kararı ivedilikle oybirliğiyle kabul edilmiştir. ABD’nin NATO’yu yanına çekerek hem yaptıklarının, daha doğrusu yapacaklarının hukukiliğini garanti altına alırken; yapılacak muhtemel bir askeri hareket için de askeri kuvvet yardımı alıyordu. Böylelikle NATO’nun desteğine alan ABD kimi fikirlere göre Kosova’daki gibi NATO üyesi her devlete bu olayda söz söyleme ve veto yetkisi vermeyi pek düşünmüyordu, bu bakış açısıyla ABD 11 Eylül olaylarına karşı olabildiğince geniş tabanlı bir destek oluşturarak meşruiyet zeminini güçlendirmeye çalışıyordu.²⁸⁴

ABD’ye yapılan 11 Eylül 2001 tarihli saldırı ile, yeni dünya düzeninin, bu tarihten itibaren kurulmaya başlanılacağı anlaşılmaktadır. Tek kutuplu bir uluslararası sistem, eğer bir dünya savaşına girecekse, bunun karşı tarafı olmalıdır. Burada karşı taraf, dünya çapında ilan edilmiş olan; uluslararası terörizmdir.²⁸⁵

Uluslararası terörizm, çağdaş teknolojinin imkanlarını kullanan ve hem bireyselleşmiş şiddete, hem de bunun uluslararası ölçekte uygulanabilmesine dayanmaktadır. Bu yeni küresel düşmanın özelliği ise, kendisine karşı yürütülecek savaşın cephesini küresel zemin olarak belirlemiş olmasıdır. Bu yeni düşmana karşı verilecek mücadele; çağın gereklerine ve

²⁸³ Bozkurt, s. 229.

²⁸⁴ Bozkurt, s. 230.

²⁸⁵ Hanlı, “Global Terörizm: Uluslararası ve Uluslararası Boyutu”, s. 4.

düşmanın tanımına uygun olarak, uzun zamana yayılacak biçimde ve çok yönlü olarak ve küresel platformda her türlü teknolojik olanaklar ile yürütülecek; siyasi, askeri, diplomatik ve istihbarat araçlarını kullanacaktır.²⁸⁶

II. TERÖRİZMLE MÜCADELEDE DEMOKRATİK ÜLKELERİN KARŞILAŞTIĞI GÜÇLÜKLER

Demokrasi, azınlıkların haklarına saygı gösterilen çoğunluğun yönetimidir. Demokrasi farklı şekilde düşünen kişilere tolerans göstermeyi içerir. Terörizmin temelinde sivil yönetimin kurallarına karşı gelme vardır.²⁸⁷ Demokrasi ile terörizm arasında zıtlık bulunuyor. Başlangıçta, terörün ortaya çıkması ve kolayca yeşerebilmesi için demokratik kanalların varolması gerekliliği çoğunlukla kabul ediliyor. Terörizm literatürünün en bilinen ve oйдаşılan tezlerinden bir tanesi de bu, “terörizmin demokratik sistemlerde daha kolay serpildiği”. Teorik düzeyde tartışmaya çok açık olan bu varsayımı yanlışlayabilecek birçok karşı tez geliştirilebilirse de, geçerli olmasını sağlayan nedenlerin varlığı inkar edilemez. Her şeyden önce demokratik sistemler, terör eyleminin etkilerinin daha geniş kesimlere yayılması aşamasında en elverişli şartları sağlamaktalar.²⁸⁸

Demokratik olmayan sistemlerin en büyük özelliği, iletişim araçlarının tek merkezden kontrol edilerek, bilgilendirme işlevinin devletin denetimine alınması olduğundan, teröristlerin gerçekleştirdiği eylemlerin halka duyurulmaması sağlanabilmekte. Böyle bir durumsa tiyatrunun sahne alması, ancak kimsenin seyretmemesi anlamına geldiğinden, yapılan eylem verimsiz hale geliyor. Eylemin haber haline gelmesi eylemin yok olarak kabul edilmesi anlamını taşımakta. Nitekim en demokratik sistemlerde bile terör eylemlerinin popüler hale gelmesini engellemek, kitlesel dehşeti önlemek amacıyla oto-kontrol uygulanmakta, gerçekleştirilen eylemin toplumsal etkilerini azaltma arayışına girilmekte. Terörizmin kurbanı değil, olayın dışındaki izleyici kitlesini hedef aldığı düşünülürse, bu tür bir denetimin ne kadar anlamlı olduğu da görülebiliyor.²⁸⁹

Demokratik sistemlerin teröriste sağladığı diğer bir kolaylık, teoride, örgütlenme ve fikirlerini yayabilme özgürlüğünü kısıtlamamaları. Demokrasinin ayrılmaz bir parçası olan

²⁸⁶ Hanlı, “Global Terörizm: Uluslararası ve Uluslararası Boyutu”, s. 4.

²⁸⁷ Alex P. Schmid., “Terrorism and Democracy”, **Western Responses to Terrorism**, ed. by Alex P. Schmid and Ronald D. Crelinsten, Frank Cass, New York, U.S.A., 1993, s. 14.

²⁸⁸ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 148.

²⁸⁹ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 149.

örgütlenme özgürlüğü, teröristler tarafından istismar edilerek demokrasiye karşı kullanılabilir.²⁹⁰ Demokrasi, herkese düşüncelerini ifade edebilmesi ve kendi fikirlerine yandaşlar bulabilmesi için yasalar çerçevesinde garanti edilmiş haklar sunuyor. Demokratik bir sistemde sosyalist, faşist, feminist ya da anarşist, ne tür bir düşünceniz olursa olsun, bu düşüncelerinizi ifade etmekte hür olmanız beklenmekte. Hürriyetlerinizi ise, ancak toplumun diğer kesimlerini rahatsız edecek eylemlere girişmeniz halinde set çekilebilir.²⁹¹

Demokratik hukuk sisteminin devlete getirdiği sınırlamalar vardır. Terörizmle mücadelede kesin çizgilerle demokratik hukuk sisteminin sınırları içinde hareket edilmesi zorunluluğu, böyle bir mecburiyeti bulunmayan terör örgütleri açısından avantaj teşkil ederken, terörizmle mücadelede güçlük anlamına gelmektedir.²⁹² Demokratik hukuk devletlerinde teröristin suçu kesinleştikten sonra bile, cezaların insani olması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Cezalandırmadaki amaç, suçlunun ıslah edilmesi olduğundan, caydırıcı niteliği olan ağır cezaların uygulanması söz konusu olamamaktadır. Anti demokratik sistemlerde ise, ucunda ölüm korkusu olmayan hiçbir cezalandırmanın işe yaramayacağı ve diğerlerinin bu suçu işlemekten alıkoymayacağı düşüncesi hakimdir. Suçluya yönelik şiddetin, suçluyu düzeltme de suça meyledenleri, ister istemez adam edeceğine inanılmaktadır. Kullanılan şiddet, yalnızca cezalandırıcı değil, aynı zamanda önleyici ve caydırıcıdır. Demokratik sistemlerde terörle mücadelede kullanılan yöntemlerin şiddete dayalı çözümlerden çok, sosyal ve siyasal araçlar vasıtasıyla yapılması da bir başka bir eleştiri konusudur. Özellikle sempatizanlara yönelik tavrın oldukça ılımlı olması nedeniyle, örgütün kendisini destekleyebilecek kişilere kolaylıkla ulaşabildiği düşünülmektedir. Terörle mücadele edenlerin eğilimi ise, genellikle sempatizanların da terörist kategorisinde değerlendirilmesi yönündedir. Her sempatizan, potansiyel bir terörist olarak nitelendirildiğinden, onların da ceza görmesi ve hasım olarak algılanması kaçınılmaz bulunmaktadır. Sempatizan kitlenin lehine olacak şekilde sosyal ve siyasal önlemler alınması ise, demokrasinin bir gereği olarak değil, terörizme verilen bir taviz olarak düşünülmektedir. Bu nedenle, sempatizan olmak bile riskli hale geldiğinden, terörist örgüt ile kitle arasındaki bağlantının önemli ölçüde kopması sağlanabilmektedir.²⁹³

²⁹⁰ Ted Robert Gurr, "Terrorism in Democracies: Its Social and Political Bases", **Origins of Terrorism, Ideologies, Teologies, States of Mind**, ed. by Walter Reich, Cambridge University Press, Cambridge, 1990, s. 101.

²⁹¹ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 149.

²⁹² Neil C. Livingston, "Proactive Responses to Terrorism: Reprisals, Preemption and Retribution", **International Terrorism, Characteristics, Causes, Control**, ed. by Charles W. Kegley, St. Martin's Press, New York, 1990, s. 226.

²⁹³ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 150.

Demokratik ilkelerin ve hukuk kurallarının fazla anlam taşımadığı sistemlerde, terörizmin kendisine fazlaca zemin bulamadığı temel varsayımlardan birisi. Ancak bunun doğruluğunun da oldukça tartışmalı olduğunu belirtmek gerek. Her şeyden önce özellikle son dönemlerde terör eylemlerine mekan olma açısından Latin Amerika, Kuzey Afrika ve Ortadoğu büyük öncelik kazandı. Buna karşın Avrupa merkezli terörün, esas olarak ideolojik bazlı şekillenmesi ve Soğuk Savaş sonrası, bu çatışmanın ortadan kalkmasıyla birlikte Avrupa, önemli ölçüde iç barışa ulaştı. Baader Meinhoff, Kızıl Tugaylar, RAF gibi terör örgütlerinin çözülmesi ya da marjinal hale gelmesi, demokratik ilkelerle idare edilen Avrupa ülkeleri açısından büyük bir rahatlama yarattı. Nitekim 1960 ve 1970'li yıllarda bu bölgede yoğunlaşan terör faaliyetleri önemli ölçüde gündemden çıktı. Etnik, dinsel ve organize suç bağlantılı terörizmin yaygınlaşması ise, eylemlerin üçüncü dünyaya doğru kaymasını doğurdu. Batı'ya ve özellikle ABD'yi hedefleyen eylemlerin bile Kenya, Tanzanya, Suudi Arabistan merkezli olarak gerçekleşmesi de, aslında baskıcı ve antidemokratik sistemlerin de terörizme karşı ciddi bir koruma sağlayamadığını gösteriyor. Nitekim son on yılda sıkça duymaya alıştığımız El Kaide (Afganistan), Abu Sayyaf (Filipinler), Hizbullah (Lübnan), FIS (Cezayir), Tamil Eelam (Sri Lanka), M19 (Kolombiya) gibi örgütlerin ne ölçüde demokratik sistemlerin ürünleri olduğu tartışmalı. Demokratik olmayan sistemlerin bilgi akışını zorla tek elden kontrol edebilme özelliğinin olumsuz etkilerinin yanı sıra, şiddet kullanma ve ağır cezalara başvurarak caydırıcılık sağlayabilmelerinin son derece olumsuz sonuçlarına da dikkat çekmek gerekiyor. Şiddet nereden gelirse gelsin yıpratıcı, çözücü ve zayıf olanı ezici bir niteliğe sahip. Üstelik devlet otoritesi, insanlar üzerinde şiddet kullanma eğiliminde olan tüm hususlar karşı esas koruyucu. Bu, devletin varlık sebebi. Kuramsal olarak insanlar, kendilerinden daha güçlü olanlara karşı, güvenliklerini kendi başlarına sağlama yeteneğine sahip olmadıklarından, devlet, bir emniyet merkezi olarak görevlendirilmiştir. Beklenti, devletin kendi vatandaşlarına yönelik yasadışı şiddet kullanımına karşı onların koruması ve güvenliklerinin sağlanmasıdır. Bunun karşılığında vergi ödenir, asker olunur, devlet hizmetinde çalışılır ve en önemlisi otoriteye itaat edilir.²⁹⁴

Demokratik sistemlerde vatandaşların hak ve sorumluluklarının yasal olarak belirlenmiş ve dengeli bir ilişkinin kurulmuş olması gerekir. Yani vatandaşların gerek devlete, gerekse devletin dışındaki şiddet eğilimi taşıyan gruplara karşı, koruma altında bulunduğu farz edilir.

²⁹⁴ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 153.

Oysa ki, antidemokratik yönetimlerin önceliği, vatandaşların güvenliğinden çok, varolan siyasal sistemin, yani otoritenin devamlılığını sağlamaktır. Bu amaçla her türlü şiddet kullanımı meşrudur ve devlet terörizmi denilen olgu da, bu şekilde gerçekleşir. Devlet otoriteleri, yarattıkları sanal dünya içerisinde, düşman imajları oluşturur ve içeride destekçi olduklarını düşündükleri kişilere karşı şiddet uygulamaktan kaçınmazlar. Dünyanın hiçbir yerinde model fazlaca değişmez. İnsanlar otoritenin kurallarına uyarlar ya da ceza görürler.²⁹⁵

Bununla birlikte, demokratik devletlerin terörizmle mücadelede kaçınılmaz bir ikileme karşı karşıya geldiklerindeki itiraf etmemiz gerekiyor. Bir yandan, demokratik devlet, daha doğrusu hukuku uygulamakla görevli ve yetkili kurumlar terörist grupların bütün tahriklerine rağmen, demokratik süreci tehlikeye düşürecek aşırı tepki politikalarından kaçınmak zorundadırlar. Öte yandan, hükümet, yargı ve güvenlik güçleri kanunları uygulamada, can ve mal emniyetini korumak maksadı ile teröre karşı mücadelede çekingenliklerini ortaya koyarlarsa, bu seferde inandırıcılıkları ve otoriteleri zayıflamış olacaktır.

Hükümetin uyguladığı şiddet arttıkça, etnik duygular dayanışma duygusu haline dönüşür. Bu nedenle, demokratik hükümetler, terör eylemlerine karşı aldıkları önlemlerde son derece dikkatli davranmak zorundadırlar; sert ve aşağılayıcı önlemlerin günün birinde ters teptiği hiçbir zaman unutulmamalıdır.²⁹⁶ Terörizme karşı uygulanacak stratejinin ve alınacak tedbirlerin öncelikli hedefi, hukuk devletinin dolayısıyla, demokratik sürecin korunması ve devamlılığın sağlanması olmalıdır. Bu amacın gözardı edilerek, siyasal şiddetin ve terörizmin üstesinden gelmeye çalışması halinde, ancak bir diktatörün seçeceği kolay yol seçilmiş olur ki, bu da zaten terörizm yanlılarının ulaşmak istedikleri bir sonuçtur. Her alanda olduğu gibi, demokratik hükümet, terörizme karşı politikalarında da, açık ve hukuka bağlı olmak zorundadır. Başta hukuki tedbirler olmak üzere siyasal şiddet ve terörizmi önleyici, her türlü tedbirin toplumu terörist saldırılara karşı korumayı hedeflemiş olmasının önemini bir kere daha belirtmekte yarar vardır. Ayrıca sınırları iyice belirlenmiş yetkilerin hukuka uygun kullanıp kullanılmadıklarını denetlemenin kolaylığı da göz önüne alınırsa, kullanılacak yetkilerin hukuk dışına taşırılması engellenmiş olacaktır. Demokratik devlet, eylem ve işlemlerinde hukuka bağlı devlettir. Bu bakımdan şartların ağırlığı ve tehlikenin büyüklüğü ne olursa olsun, demokratik hükümetin hukuk içinde hareket etme zorunluluğu vardır. Eğer hükümet ve özellikle güvenlik güçleri hukuku hiçe sayan bir tutum sergilerlerse, hiçbir

²⁹⁵ Hazır, s. 71.

²⁹⁶ Tacar, s. 158.

şekilde vatandaşlardan hukuka saygı ve itaat beklemeye hakları da olmaz. Hukuku hiçe saymanın daha ileri ciddi bir tehlikesi de gözardı edilmemelidir. Otoritelerin hukuk dışı tutumları, teröristlerce iyi bir menfi propaganda konusu yapılmak suretiyle, rejimin meşruiyetini zayıflatmak için kullanılacaktır. Böyle, rejim yönünden gömemezlikten gelinemeyecek, ihmal edilmeyecek kadar önemli bir tehlikenin, şüphesiz ancak hukuka bağlı kalınmasıyla önlenmesi mümkün olabilir.²⁹⁷

Teröre başvuran gruplara karşı mücadelede en önemli etken, halkın desteğini sağlamaktır. Devlet güçlerinin halka eziyet etmesi, haksızlık izlenimi veren davranışlar içinde bulunması, halkın desteğinin kaybı sonucunu verecektir. Bu amaçla güvenlik güçlerinin psikolojik eğitimden geçirilmesi yararlı olmaktadır. Güvenlik güçlerinin terörle mücadelede uzmanlığı özel eğitimle artırılmalıdır. Halk, güvenlik güçlerinden korkmamalı; geçmişte yaşanan olaylar bu izlenimi yaratmışsa bunu silmek devletin önde gelen amacı olmalıdır. Bu, eğitime ve sosyal psikolojiye ağırlık veren bir programla sağlanmalıdır.²⁹⁸

İstihbarat faaliyeti başarının anahtarıdır; önceliklidir. terörizme karşı politikaların isabetli bir şekilde alınmasında haber almanın getireceği yarar küçümsenemez. Gerçekten, düşmanın kim olduğunu, nereden ve ne zaman vuracağını bilmeden karşı tedbir olarak alınan hiçbir siyasetin başarılı olması mümkün değildir. Bu bakımdan siyasi, hukuki, güvenlik, hatta askeri tedbirlerin başarısının istihbarat bilgilerine bağlı olduğunu söylemek mübalağalı sayılmaz. Hatta, terörizmin uzun dönemli karşı mücadeleyi gerektirdiği dikkate alınır, bu mücadelede başarılı olmak için terörist odaklar hakkında biyografik veriler, teşkilat yapıları, güçleri ve zayıflıkları, teknik yetenekleri, sempatanları ve bunlarla aralarındaki ilişkiler gibi daha ileri derecede bilgilere ihtiyaç vardır. Ülkelerin terörizm karşısında ağır bir bedel ödemekten kurtulmalarının tek yolu, etkili bir istihbarat örgütü ile daha başlangıç basamağında bu tehditlerin önlenmesine bağlıdır. Fakat bilgi toplamak konusunda birçok demokratik devletin istihbarat örgütleri ile polis örgütü arasında çıkan görev ve yetki çatışmasından, sonuçta terörizm karlı çıkmıştır. Özetle, demokrasileri tehdit eden iç ve dış tehlikeler var olduğu sürece istihbarat örgütlerine de ihtiyaç vardır. Devletin düzeninin sulh ve sükun içinde devam etmesi isteniyorsa, düzen bozucu eylemlerin şiddete dönüşmeye başlamadan bastırılması için

²⁹⁷ Hazır, ss. 76-79.

²⁹⁸ Tacar, ss. 160-163.

gerekli tedbirlerin alınabilmesinde istihbarat bilgilerinin hayati öneme haiz oldukları unutulmamalıdır.²⁹⁹

Demokrasi açısından 11 Eylül'ün etkileri incelenecek olursa, 11 Eylül öncesinde yaklaşık 140 ülkede çok partili seçimler yapılmakta, ancak bunlardan yalnızca %57'si insan haklarını garanti altına almaktaydı. 106 ülke ise hala sivil ve siyasal hakları sınırlandırmaktan kaçınıyordu. Bugün bakıldığında, 11 Eylül etkilerinin tüm dünya da hissedildiği ve devletlerin otoriter eğilimleri artarken, klasik demokrasi ilkeleri ile uyumlu olmayan birçok sınırlamanın getirildiği görülmekte. Oysa ki, liberal demokrasinin zaferi sonrası sürekli gündemde tutulan ana hedef, ilkelerde taviz vermek bir yana, demokratik işleyişin daha da mükemmelleştirilmesi üzerine oturtulmuştu. Demokratik ülkelerde bile demokrasinin derinleştirilmesi gerekiyordu ki, Anthony Giddens buna “demokrasinin demokratikleşmesi” adını vermişti. Her düzeyde siyasal yozlaşmanın önüne geçecek, etkin önlemlerin alınması, anayasal reformların yapılması, siyasette daha fazla saydamlık sağlanması ve sivil kültürün güçlendirilmesi bu çerçevede ana hedefler olarak sıralanıyordu.³⁰⁰ Aynı şekilde ocak 2000'de yayınlanan ABD'nin Yeni Bir Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesinde demokrasi ve insan haklarına şu şekilde vurgu yapılmıştır: “*Milli Güvenlik Stratejimizin üçüncü temel amacı, demokrasiyi ve insan haklarını ve hukukun üstünlüğünü yaygınlaştırmaktır. ABD demokrasi ve serbest Pazar kurumlarını ve özellikle de kapalı toplumdaki açık topluma geçen ülkelerde güçlendirmek için çalışmaktadır. Güvenliğimiz, tüm bölgelerin istikrarını ve birtakım ülkeleri sarabilecek baskı, suistimal ve istikrarsızlık olmadan dünya çapında demokrasinin korunmasına ve genişletilmesine bağlıdır. Çabalarımızı, demokratik gelişmelere karşı gelen ülkeler için de dahil olmak üzere siyasal özgürlük ve bütün dünyada temel insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygı konularında baskı yapmak üzere yoğunlaştırmalıyız. ABD, iki taraflı ve çok taraflı kuruluşlarla işbirliği yaparak evrensel anlamda insan hakları standartlarına ve demokratik ilkelere bağlılığı geliştirmeye çalışmaktadır.*”³⁰¹

²⁹⁹ Hazır, ss. 81-85.

³⁰⁰ Anthony Giddens, **Runaway World**, Routhledge, New York, 2000, s. 87; Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 146.

³⁰¹ ABD'nin Yeni Bir Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisi (Ocak 2000), çev. Mesut Şenol, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Ankara, 2000, ss. 41-42.

Dünya Ticaret Merkezine yapılan saldırılar sonucunda dört binin üzerinde insanın ölmesi, biyolojik terör korkusu demokratikleşmenin derinleştirilmesi yönündeki çalışmaları olumsuz etkilemiştir. 11 Eylül ve sonrasında meydana gelen gelişmeler, demokrasinin en güçlü olduğu ülkelerden biri olan ABD’de bile demokratik hak ve özgürlüklerin terör korkusu nedeniyle tehlikeye atılabileceği oldu. 11 Eylül saldırıları sonrasında, demokratik hak ve özgürlükleri sınırlandırıcı hukuki düzenlemelerin yapılma ihtiyacı duyulmuş olması, demokrasinin geleceği için endişe verici bir durumdur.³⁰² Şu konu oldukça açık ki, en demokratik ülkelerde bile demokrasinin ilkeleri belirli şartlar altında geçerliliğini koruyabiliyor. Savaş, iç savaş, terörizm ya da siyasal sisteme yönelik herhangi bir potansiyel tehdidin varlığı durumunda, bu ilkelerin askıya alınması mümkün olabiliyor. 11 Eylül sonrası ABD hükümetince alınan önlemlerin demokratik gelenekle ne ölçüde uyumlu olduğu, gerçekten sorgulanmaya değer. Kendisini dünyanın en demokratik ülkesi olarak nitelendiren, demokrasinin kalesi olarak gösteren bir ülkede bile, güvensizlik ortamı nedeniyle, son derece sert ve antidemokratik önlemler alınması mümkün. Yürütmenin, yani başkanın yasamaya, yani Temsilciler Meclisi ve Senato’ya karşı gücünü artıracak önlemler paketinin “Kanun Hükmünde Kararnameler” çerçevesinde kabul edilmesi esaslı bir örnek.³⁰³ Keza 26 Ekim 2001’de Başkan Buş tarafından onaylanan Vatanseverlik Yasası (Patriot Act) kapsamında, güvenlik güçleri şüpheli gördükleri şahısları bilgilendirmeksizin takip altına alabilecek ve kişinin kütüphanelerden ödünç aldığı kitapları tesbit etmekten e-maillerine bakmaya, banka hesapları ve hastane kayıtlarını incelemekten evine habersiz ve izinsiz olarak girip aramaya kadar akla gelebilecek her metodu kullanabilecekti.³⁰⁴ Patriot Act devreye girmesinden sonra geçen dört yıl içinde hemen hemen tamamı Arap ve Pakistan asıllı 13.000 kişi ya tutuklandı ya da sınır dışı edildi. Bunların ancak yüzde birlik bir kısmı hakkında resmi suçlamada bulunuldu ve ancak küçük bir kısmı hakim karşısına çıkarıldı.³⁰⁵ Ayrıca Guantanamo üssünde tutuklu bulunan kişilere karşı hukuk dışı muamele ve işkence konusunda uluslararası basında çıkan yazılara bakılırsa, bugünkü koşullarda ABD’nin kendisini demokratik bir hukuk devleti olarak tanımlamasının anlamsızlığı ortaya çıkıyor. Demokrasinin korunması adına ödenen ilk bedel, demokrasinin kendisi oluyor. Ünlü stratejist Robert Kaplan’ın 11 Eylül sonrasında kullandığı şu ifade oldukça dikkat çekicidir: “*Demokrasi görüşümüz bile değişmeli. Pakistan, Mısır ve Tunus gibi*

³⁰² Özdemir, s. 165.

³⁰³ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 146.

³⁰⁴ Özdemir, s. 165.

³⁰⁵ Kerim Balcı, “Özgürlüklere Yasal Gölge”, 2005, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=22479> (12.09.2005), s. 2.

*ülkelerin demokratikleşmelerini istemek yerine, zararsız diktatörlüklere ve karışık rejimlerin farklı türlerine, bu çabamızda (terörle mücadelede) destek verdikleri sürece hoşgörüyü yaklaşıcağız. Bunda ahlak dışı ya da iki yüzlü bir şey yok. ABD kendini iyi hissettiği sürece, dünya daha iyi bir yer olur.”*³⁰⁶

ETA ile bağlantısı olduğu bilinen, Herri Batasuna'nın özgürlükler ve demokrasi diyarı Avrupa'nın orta yerinde yasaklanmasının hangi çerçeveye oturabileceği, bu önemli sorunun basit bir yansıması. 1980'li yıllarda ETA üyelerine suikastler düzenleyen, destekleyici yazıları yazanları tutuklayan, özel terörle mücadele yasaları çıkaran İspanyol hükümetinin, 1990'lı yıllarda nispeten yumuşamaya başlayan tavrını, 11 Eylül sonrasında bir anda sertleştirmekten kaçınmadığı bir örnekte görüldü. Tüm dünyaya yayılan tavizsiz politikalara yönelik eğilimi ve etkileri, yaklaşık 800 yıllık Manga Carta'nın yaratıcısı olan İngilizlere de sıçradı. Bu tarihten sonra İngiliz hükümetinin, Sinn Fein'e yönelik ılımlı tutumu, ülke içerisinde daha çok eleştirilmeye başlandı. Siyasal partilerle terör örgütlerinin bağlantılarının olması halinde, parti kapatmaların daha sık görüleceği ortaya çıktı. Bir tek eylemle birlikte, küresel değerler yeniden tanımlandı ve demokrasinin ana ilkelerinden olan siyasal partilerin özgürce faaliyette bulunmaları gereği, rafa kaldırıldı.³⁰⁷

³⁰⁶ Robert Kaplan, “Dış Politika İçer Dönmeli”, **Küreseleşme ve Terör**, der. Mehmet A. Civelek, Ütopya, Ankara, 2001, s. 299; Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, ss. 143-155.

³⁰⁷ Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, s. 147.

SONUÇ

1990 Soğuk Savaşın bitişi ve 11 Eylül 2001 terör saldırısını izleyen süreç içerisinde uluslararası terörizm en önemli güvenlik sorunlarından biri haline dönüşmüştür. İki kutuplu dünyanın sona ermesinden itibaren dünyanın çeşitli yörelerinde ortaya çıkan dini motivasyonlu ya da etnik nitelikli bölgesel çatışmalar ve uluslararası sistemde yaşanan siyasal, sosyal ve ekonomik istikrarsızlıklar, önümüzdeki sürecin giderek artan bir kargaşaya sahne olacağını göstermektedir. 11 Eylül 2001’de Dünya Ticaret Merkezi’ne ve ABD Savunma Bakanlığı (Pentagon)’a karşı yapılan saldırılar bu küresel kargaşanın en önemli unsurlarından birinin uluslararası terörizm olacağını göstermektedir.

Bu çalışmada Soğuk Savaş sonrasında uluslararası terörizmin dönüşümü incelenmeye çalışılmıştır. 1990 sonrası terör eylemlerinin önceki tarihtekilerden en büyük farkı kullanılan yöntemlerin değişmesi ve boyutlarının artmasıdır. 1995’de Tokyo’daki sarin gazı saldırısı, 11 Eylülde yolcu uçaklarının bomba gibi kullanılması gibi göstergeler, geleneksel yöntemlerin yanında yeni yöntemlerin de terör örgütleri tarafından kullanılacağını kanıtlamıştır. Evrim geçirmiş bu yeni terör biçimi asimetrik terör olarak adlandırılmaktadır.

Asimetrik terör kavramının temelinde saldırganın, muhatabı karşısındaki zayıflığına karşılık göreceli biçimde üstünlüklere sahip olması yatmaktadır. Asimetrik saldırılar genellikle muhatabın zaaflarından yararlanılarak gerçekleştirilmektedir. Sivil halkın korkularını kullanarak yönetim unsurlarına olan desteğini azaltmayı hedefleyen bu yolla muhatabında siyasal ve ekonomik istikrarsızlıklar yaratmayı amaçlayan asimetrik saldırılarda, küreselleşmeyle birlikte kolay erişim imkanı bulan kitle imha silahlarını da kullanabilir. Yine, bilgi teknolojilerinin yardımıyla, çok küçük terörist grupların, boylarıyla ölçülmeyecek kadar büyük tahribata yol açan saldırılar gerçekleştirilmesi mümkün olabilir.

Geleneksel olarak siyasal bir amaca ulaşmak için terörizme başvuran teröristlerin amaçlarında son yıllarda önemli değişiklikler olmuştur. Eskiden ne olduğu açıkça ifade

edilebilen hedefleri olan terörist gruplar yerini artık belirsiz, açık uçlu ve intikam alma gibi amaçları olan teröristlere bırakmıştır. Yıkma istedikleri düzenin yerine yeni bir düzen kurmak istememektedirler. Amaç intikam almak olduğu için şiddet kullanımında radikal bir artış gerçekleşmiştir. Ayrıca terörist saldırıyı gerçekleştirenler eylemi üstlenirlerdi. Fakat 11 Eylül saldırısında olduğu gibi yeni terör eylemlerinde saldırıyı gerçekleştirenler olayı üstlenmemektedirler. Küreselleşmeyle beraber terör eylemlerinin etkisi artık belirli bölgelerde sınırlı kalmamaktadır. Küreselleşen terör, küresel korkuyu beraberinde getirdi. Küresel terör sadece uluslararası ilişkileri değil insanların yaşamını da doğrudan etkilemektedir. Bunlara ilave olarak bilimsel gelişmeler teröristlerin yeni taktikleri başvurmalarını ve daha yıkıcı eylemler yapabilmelerinin yolunu açmıştır.

Teröristler günümüz şartlarında kitle imha silahlarıyla küçük çaplı saldırılar gerçekleştirmesi her an için mümkündür. İlerleyen teknolojiyle beraber teröristler kimyasal, biyolojik ya da nükleer silahlara sahip olarak, bu silahlarla yüz binlerce kişinin ölümüne neden olabilecek saldırılarda kullanılmasından endişe duyulmaktadır. Bu nedenlerden dolayı devletlerin bu tehditlerle ilgili olarak uluslararası işbirliğine dayanan önlem almaları gerekmektedir.

Terörizmin evrim süreci içine girmesinde en büyük etken bilgi ve iletişim sistemlerinde 1990 sonrasında gerçekleşen büyük ilerlemelerdir. Bu durum, terörist örgütlere yapısal anlamda değişime gitme yolunda fırsatlar sunmuş, yeni taktiksel olanaklar sağlamış ayrıca teröristlerin düşmanlarının incinebilirlikleri artmıştır. İletişim araçlarındaki gelişmeler, özellikle internet, terörist grupların ve teröristlerin birbirleriyle olan iletişimini kolaylaştırmış, siber saldırıların yolunu açmıştır. Bunlarla beraber teröristlerin örgütlenme şekilleri de değişmiştir. Artık teröristler internet üzerinden örgütlenmekte ve saldırı planlarını internet üzerinden yapmaktadırlar. Teröristlerin bu şekilde yapılanmaları ve eylem yapmaları devletler tarafından izlenmelerini ve engellenmelerini güçleştirmiştir.

11 Eylül 2001'de ABD'ye yönelik gerçekleştirilen saldırı, başta Amerika olmak üzere tüm dünyada köklü değişikliklere sebep olmuştur. Bu saldırı ile ilk defa ABD'nin yenilmez bir güç olmadığı görülmüş ve saldırı sonucunda Amerikan halkında belirgin düzeyde güvensizlik duygusu ortaya çıkmıştır. Gerek ABD'de, gerekse uluslararası kamuoyunda, böyle bir izlenimin oluşması ABD'nin itibarını sarsmıştır. Bush yönetimi, ortaya çıkan bu olumsuz psikolojiyi değiştirmek ve sarsılan güveni yeniden tesis etmek için küresel çapta

terörle mücadele politikası başlatmıştır. Bu anlayışla oluşturulan ulusal güvenlik doktrini ile birlikte yeni saldırı stratejileri de geliştirilmiştir. Belirlediği saldırı stratejilerini uygulamaya koyan ABD, öncelikle teröre destek veren ülkelere ve terörist ilan ettiği örgüt ve gruplara yönelik sert önlemler almıştır. Ayrıca teröristlere destek vermesi muhtemel devletlere karşı da nükleer saldırı olasılığından bahsetmiştir. Böylece ABD yönetimi 11 Eylül sonrasında aşırı bir duyarlılık sergileyerek terörizmi uluslararası ilişkilerin temel konusu haline getirmiştir. ABD yönetiminin geliştirdiği söz konusu politikanın etkisiyle, uluslararası alanda terörizm, büyük bir tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır. 11 Eylül sonrasında meydana gelen askeri ve siyasi gelişmeler ile terörist saldırılar ve bu saldırılar karşısında ABD öncülüğünde başlatılan terörle mücadele politikası bir dizi yeni terörist saldırıların gelişmesine yol açmıştır. Söz konusu olaylar Türkiye için tehdit oluşturabilecek mahiyettedir.

Terörizmin uluslararası boyut kazanmışlığı konusunda bir konsensüs vardır. Bundan dolayı terörizmle daha etkin mücadele edebilmek için alınacak önlemlerin uluslararası boyutta düşünülmesi gerekmektedir. Teröristleri cezalandıracak ve iade edilmesini sağlayacak yeni düzenlemelere ihtiyaç vardır. Ayrıca teröre destek vermeyen ülkeler arasında terörizme karşı işbirliği geliştirilmeli, teröre destek veren ülkeler siyasi ve ekonomik yollarla caydırılmalıdır.

Uluslararası terörizm ile daha etkin mücadele edebilmek için yapılması gerekenlerden biri de, konuya uluslararası hukuk açısından yaklaşılması ve yaptırım gücü kazandırılacak anlaşmalar amaçlanmasıdır. Ayrıca terörizmle mücadelede hukuki çerçeve oluşturulmalı, BM'nin etkinliği artırılmalıdır. Bu bağlamda, BM bünyesinde tüm devletlerin katılımı ile yeni ve kapsamlı uluslararası antlaşmalar imzalanmalı, alınan kararların uygulanması sağlanmalıdır.

ABD'ye yapılan saldırı sonrasında güvenlik ile insan hakları ve demokrasi arasında bir tercih problemi ortaya çıkmıştır. Bilhassa ABD'de ve İngiltere'de 11 Eylül 2001 sonrası yapılan bazı düzenlemelerin ve alınan polisiye tedbirlerin demokrasiye, insan haklarına aykırı olduğu gözlemlenmiştir. Güvenlik devletler bakımından önemlidir. Fakat güvenlik ön plana çıkarılarak, demokrasiye zarar verilmemelidir. Bu kavramlar arasında bir denge kurulmalıdır.

Günümüzde bir terör örgütü, devletlerce desteklendiği sürece, o örgütün faaliyetlerini sona erdirmek zor görünmektedir. Bu çerçevede, uluslararası ortak bir mücadele anlayışının geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun için; uluslararası ilişkilerde, ülkelerin kendi çıkarları

doğrultusundaki beklentilerin, farklı yönetim biçimine ve siyasal görüşlere sahip olmaları gibi, terörizm konusunda ülkelerin görüş birliğine varmasının engelleri ortadan kaldırılmalıdır. Terörizmin tüm dünyaca kabul gören bir tanımı yapılmalıdır. Yani terörü fikirler ya da inanç sistemlerinden soyutlayarak. “Terör insanlık suçudur; doğru ya da yanlış terör yoktur” şeklinde ifade etmek gerekir. Bütün terör faaliyetleri kimden ve nereden gelirse gelsin barışa, huzura vurulan en büyük darbedir. Aynı şekilde hangi maksada yönelik olursa olsun hiçbir terör faaliyeti katiyen tasvip edilemez. “Terör bir kurtuluş mücadelesi şekli olamaz” şeklindeki görüşleri kuvvetlendirmek uluslararası terörizmle mücadeleyi kuvvetlendirecektir. Uluslararası terörle mücadele birimleri kurularak faaliyete geçirilmelidir. Bu kapsamda uluslararası terörizm mahkemesi ve global terörizmle mücadele örgütü kurulabilir. Terörizm tüm dünya ülkelerince kınanmalıdır. Terör örgütlerinin uluslararası finansman kaynakları kurutulmalıdır. Dünyadaki terör hareketlerini tetikleyen Irak’ta kalıcı bir hükümet kurularak acilen güvenlik sağlanmalı, Amerikan güçleri de bölgeden çekilmelidir. Dünyadaki terör hareketlerini tetikleyen diğer bir merkez üssü de Filistin-İsrail bölgesidir. Bu bölgede yaşanan terör olaylarını engelleyebilecek kalıcı çözüm yolları üretilerek en kısa sürede yaşama geçirilmelidir. Uluslararası terörizmin arka planını oluşturan ekonomik, sosyal ve siyasi sorunlar çözülmeye çalışılmalıdır.

Çalışmada üzerinde durulan tüm konular sonuçta şunu işaret etmektedir ki, uluslararası terörizm, 1990 öncesinde terörizm olarak ifade ettiğimiz kavramsal çerçevenin dışına büyük bir hızla genişlemekte ve terörizmi anlamlandırmada kullanılan eski kuramsal yaklaşımlar bu anlamlandırma çabasında yeterli olmamaktadır. Soğuk Savaş döneminde devletlerin kullandığı terörizmle mücadele yöntemleri, yeni terörist gruplarla mücadelede yeterli olmamaktadır. 11 Eylül saldırıları ve sonrasında yaşanan gelişmeler, uluslararası terörizmin ve uluslararası terörizmle mücadelenin nasıl bir şekle büründüğünü göstermektedir. Terörizmi doğuran sosyal, ekonomik ve siyasi koşulları düzeltmeyi içermeyen, salt modern savaş tekniklerine dayalı bir terörle savaş stratejisi, şiddet döngüsünü beslemekte; dolayısıyla daha güvensiz dünya yaratmaktan başka bir işe yaramamaktadır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Altuğ, Yılmaz, **Terörün Anatomisi**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1995

Arı, Tayyar, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1999

Arıboğan, Deniz Ü., **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna: Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2003

Armaoğlu, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, Alkım Yayınevi, Ankara, 1999

Bal, Mehmet A., **Savaş Stratejilerinde Terör**, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2003

Bozkurt, Enver, **Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı**, Nobel Yayınları, Ankara, 2003

Burke, Jason, **El Kaide: Terörün Gölgesi**, cev. Ebru Kılıç, Everest Yayınları, İstanbul, 2004

Civelek, İsmet Gürbüz, **Terörizm ve Kuzey İrlanda Örneği**, SAV Yayınları, Ankara, 1996

Davutoğlu, Ahmet, **Küresel Bunalım**, Küre Yayınları, İstanbul, 2002

Denker M. Sami, **Uluslararası Terör Türkiye ve PKK**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1997

Ergil, Doğu, **Türkiye’de Terör ve Şiddet**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1980

Francis Fukuyama, **Tarihin Sonu Mu?**, çev. Yusuf Kaplan, Vadi Yayınları, Ankara, 2003

Freemen, Charles, **Terrorism**, London, 1986

Gönlübol, Mehmet ve diğerleri, **Olaylarla Türk Dış Politikası: 1919-1995**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1996

Gürses, Emin, **Ayrılkçı Terörün Anatomisi/IRA-ETA-PKK**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1997

Güzel, Cemal (haz.), **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002

Hazır, Hayati, **Demokrasilerde İstikrarsızlığın Sebebi Olarak Siyasal Şiddet ve Terörizm**, Nobel Yayınları, Ankara, 2001

Hüseyin, Asaf, **Ortadoğuda Devlet ve Terör**, çev. Taha Cevdet, Pınar Yayınları, İstanbul, 2001

İlhan, Suat, **Terör: Neden Türkiye**, ASAM Yayınları, Ankara, 2002

Jenkins, Brian M., **International Terrorism: A New Model of Conflict**, Crescent Pubs., California, 1975

Keleş, R. ve Ünsal, A., **Kent ve Siyasal Şiddet**, Ankara, 1982

Kongar, Emre, **Küresel Terör ve Türkiye**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003

Kurubaş, Erol, **1960'lardan 2000'lere Kürt Sorununun Uluslararası Boyutu ve Türkiye Cilt 2**, Nobel Yayınları, Ankara, 2004

Lake, Anthony, **Altı Kabus: Tehlikeli Bir Dünya daki Gerçek Tehditler ve Amerika'nın Bunlara Bakış Açısı**, çev. Cem Küçük, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul, 2003

Long, David E., **The Anatomy of Terrorism**, The Free Press, New York, U.S.A, 1990

Moss, Robert, **Urban Guerillas**, Temple Smith, London, 1972

Mullins, Wayman C., **A Sourcebook on Domestic and International Terrorism: An Analysis of Issues, Organizations, Tactics and Responses**, Charles C. Thomas Publisher, Illinois, USA, s. 44.

Örgün, Faruk, **Küresel Terör**, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul, 2001

Tacar, Pulat Y., **Terör ve Demokrasi**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999

Topal, Ahmet H. **Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı**, Beta Yayınları, İstanbul, 2005

“Terrorism”, **The New Encyclopedia Britanica-Micropedia**, Vol. 9, USA, 1974

Volkan, Vamık D., **Kanbağı Etnik Gururdan Etnik Teröre**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1999

Wilkinson, Paul, **Terrorism and the Liberal State**, The Macmillan Ltd., London, 1997

Wilkinson, Paul, **Terrorism: British Perspectives**, Darmouth Publishing Co, Aldershot, 1993

MAKALELER

Akgün, Birol, “Küresel Terör Miti ve ABD Hegemonyası”, **2023**, S.40, (Ağustos 2004)

Alexander, Yonah, “Terrorism and High-Technology Weapons”, **Perspectives on Terrorism**, ed. by Lavrence Zelic Freedman and Yonah Alexander, Hindustan Publishing, New Delhi, 1985

Alexander, Yonah, “Terrorism in the Twenty-First Century: Threats and Responses”, **DePaul Business Law Journal**, Vol. 12, 1999

Alkan, Necati, “11 Eylül Terör Saldırılarından İstanbul Terör Saldırılarına Küresel Terörizm”, 2000, http://www.terror.gen.tr/turkce/makaleler/terorizm_necati_alkan.html, (10 Mart 2004)

Arıboğan, Deniz Ü., “Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü”, **Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar**, der. Faruk Sönmezoğlu, İstanbul, Der Yayınları, 1998

Arıboğan, Deniz Ü., “Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak”, **Karizma**, S.9, (Ocak-Şubat-Mart 2002)

Balcı, Kerim, “Özgürlüklere Yasal Gölge”, 2005, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=22479> (12.09.2005)

Başeren, Sertaç, “Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme”, **Terörizm İncelemeleri, Teori, Örgütler, Olaylar**, der. Ümit Özdağ, ve Osman M. Öztürk, ASAM Yayınları, Ankara, 2000

Bell, Donald H., “Origins of Modern Terrorism”, **Terrorism: An International Journal**, C.9, S.3, 1987

Candansayar, Selçuk, “Terörizm ve psikiyatri”, **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, haz. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002

Cemal, Hasan, “Teröre Karşı Birleşik Cephede Omuz Omuza”, **Sabah**, 13 Eylül 2001

Crenshaw, Martha, “The Causes of Terrorism”, **International Terrorism Characteristics, Causes, Controls**, ed. by Charles W. Kegley, St. Martin’s Pres, New York, 1990

Çömertoğlu, Yeşim, “Terörün Psikolojik Temelleri”, **Strateji Dergisi**, S.2, 1995

Donay, Süheyl, “Tedhişçiliğin Cezalandırılması Hakkında Avrupa Sözleşmesi”, **İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C.33, S.1-4, 1979

Dönmezer, Sulhi, “Uluslararası Tedhişçilik” **İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C.44, S.1-4, 1978

Ergil, Doğu, “Uluslararası Terörizm”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.47, S.4, (Haziran-Aralık 1992)

Erhan, Çağrı, “Küreselleşme Döneminin Tehditleriyle Mücadele”, 2000, http://www.teror.gen.tr/turkce/makaleler/terorizm_cagri_erhan.html, (10 Mart 2004)

Erhan, Çağrı, “Soğuk Savaş Sonrası ABD’nin Güvenlik Algılamaları”, **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, ed. Refet Yinanç ve Hakan Taşdemir, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002

Gaddis John L., “And Now This”, **The Age of Terror: Amerika and the World After September 11**, ed. by Strobe Talbott and Nayan Chanda, Basic Books, New York, U.S.A, 2001

Gurr, Ted Robert, “Terrorism in Democracies: Its Social and Political Bases”, **Origins of Terrorism, Ideologies, Teologies, States of Mind**, ed. by Walter Reich, Cambridge University Press, Cambridge, 1990

Güven, Veli F., “Uluslararası Terörizm ve Türkiye’ye Yansımaları”, **Stratejik Analiz**, C.5, S.51, (Temmuz 2004)

Hanlı, Hakan, “Global Terörizm: Uluslararası ve Uluslarüstü Boyutu”, 2000, http://www.teror.gen.tr/turkce/makaleler/terorizm_hakan_hanlı.html. (22 Aralık 2004)

Hoffman, Bruce “Old Madness, New Methods”, **RAND Review**, Vol.22, No.2, Winter 98-99

Huntington, Samuel P., “The Clashes of Civilizations ?” **Foreign Affairs**, Vol.72, No.3 (Summer 1993)

Jenkins, Brian, “The Future Course of International Terrorism”, **Contemporary Trend on World Terrorism**, ed. by Anna Kurz, Mansell Publishing Ltd, London, 1987,

Kantarıcı, Şenol, “Terör-Medya-Devlet: Türk Medyası İstanbul’u Terör Başkentimi Yapacak?”, **2023**, S.32, (Aralık 2003)

Köni, Hasan, “Amerikan Ulusal Güvenlik Stratejisi”, **Stratejik Analiz**, C.4, S. 38

Kushner, Harvey W., “The New Terrorism”, **Terrorism and Political Violence Limits and Possibilities of Legal Control**, ed. by Henry H. Han, Oceana Publications, London, 1993

Laçiner, Sedat, “11 Eylül Olayları (Yeni Terörizm) ve Ermeni Sorunu”, **Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi**, <http://www.awsam.org>., 28 Aralık 2001.

Laqueur, Walter, “Terörizmin Yorumlanması”, **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, haz. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002

Livingston, Neil C., “Proactive Responses to Terrorism: Reprisals, Preemption and Retribution”, **International Terrorism, Characteristics, Causes, Control**, ed. by Charles W. Kegley, St. Martin’s Press, New York, 1990

Livingstone, Neil C., “Myth&Conspiracy in International Affairs: Terrorism, Conspiracy, Myth and Reality”, **Fletcher Forum For World Affairs**, Vol. 22, 1998

Mengi, Güngör, “Güç ve Adalet”, **Sabah**, 13 Eylül 2001.

Netanyahu, Benjamin, “Defining Terrorism”, **Terrorism: How the West Can Win**, ed. by Benjamin Netanyahu, Farrar-Giroux-Strauss, 1986

Oruka, H. Odera, “Yasal Terörizm ve İnsan Hakları”, **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, haz. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002.

Özdemir, Haluk, “11 Eylül: Post-Modern Savaşın Miladı Ya da Dış Politika Mücadelelerinin Görünmeyen Boyutu”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.7, S.1, 2002.

Özkan, Tuncay, “Amerikan Güvenlik Sistemi Neden Çöktü”, **Milliyet**, 13 Eylül 2001.

Öztürk, Osman M., “Terör ve Terörizm”, 2000, http://www.teror.gen.tr/turkce/teror_nedir/terorizm.html. (22 Aralık 2004)

Öztürk, Osman M., “Uluslararası İlişkiler Terörizm ve Türkiye”, **2023**, S.32 (Aralık 2003),

Pate, Jason, Ackerman, Gary, McCloud, Kimberly, “2000 WMD Terrorism Chronology: Incidents Involving Sup-National Actors and Chemical, Biological, Radiological or Nuclear Materials”, **Center for Nonproliferation Studies**, <http://www.cns.miis.edu/pubs/reports/cbrn2k.htm>, 16 Haziran 2005

Pollard, Neil A., “Terrorism and Transnational Organized Crime: Implications of Convergence”, **The Terrorism Research Center**, <http://www.terrorism.com>, 12 Aralık 2004.

Purtaş, Fırat, “Yeni Boyutlarıyla Terörizm”, **2023**, S.32 (Aralık 2003)

Schmid, Alex P., “Terrorism and Democracy”, **Western Resposes to Terrorism**, ed. by Alex P. Schmid and Ronald D. Crelinsten, Frank Cass, New York, U.S.A., 1993

Schmid, Alex P., “Goals and Objectives of International Terrorism”, **Current Perspectives on International Terrorism**, ed. by R.O. Slater and M. Stohl, The Macmillan Ltd., London, 1988,

Schmid, Alex P., “Terrorism and the Media: Freedom of Information vs. Freedom from İntimidation”, **Terrorism: Roots, Impact, Responses**, ed. by Lavrence Howard, Praeger Publishers, New York, 1992

Schmid, Alex P., “The Response Problem as a Definition Proplem”, **Western Resposes to Terrorism**, ed. by Alex P. Schmid and Ronald D. Crelinsten, Frank Cass, New York, U.S.A., 1993

Slater, Robert O. – Stohl, Michael, “Introduction: Towards a Better Understanding of International Terorizm”, **Current Perspectives on International Terrorism**, ed. by R.O. Slater and M. Stohl, The Macmillan Ltd., London, 1988

Target Amerika, The Evolution of İslamic Terrorism: On Overview, 2001, <http://www.pbs.org/wgph/pages/frontline/shows/target/etc/modern.html>. (19 Ekim 2005)

Taşdemir, Fatma, “Taliban Bağlamında Bölgesel ve Küresel Güvenlik Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme”, **Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye**, ed. Refet Yinanç ve Hakan Taşdemir, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002

“Terörün Tanımı”, 2000, http://www.teror.gen.tr/turkce/teror_nedir/tanimi.html. (22 Aralık 2004)

Wilkinson, Paul, “The Lessons of Lockerbie”, **Conflict Studies**, Research Istitute for Study of Conflict and Terrorism, London, 1989

Yavuz, Ercan, “Narko-terör Etrafımızı Sardı”, 2003, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=18685> (21 Mart 2005)

Yeniçeri, Özcan, “Terör ve ABD: Terörün Hegemonya Aracı Olarak Kullanılması Sorunu” **2023**, S.32, (Aralık 2003)

DİĞERLERİ

ABD'nin Yeni Bir Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisi (Ocak 2000), çev. Mesut Şenol, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Ankara, 2000

Arslanel, M. Nazan, Kamuoyu ve Kamuoyunun Oluşumunda Kitle İletişim Araçlarının Rolü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993)

BM Enformasyon Merkezi, **BM Antlaşması ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü**, Ankara, 1997

Çaycı, Sadi, Düşük Yoğunlukta Çatışma, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989)

Dilmaç, Sabri, Uluslararası Bir Sorun Terörizm ve Türkiye, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996)

Patterns of Global Terrorism: 2003, US Department of State, Counter Terrorism Office, 2003, <http://www.state.gov/s/ct/rls/c14812.htm>, 15 Haziran 2005

Seyrek, Nihat, Terörizm ve Uluslararası Yönü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001)

Turan, Günhan, 21. Yüzyılda Uluslararası Terörizmin Değişen Yüzü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002)

United States: Terrorist Attacks on Washington and New York, **Keesing's Record of World Events**, Vol.47, No.9, 2001

12.04.1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında Trabzon'un Akçaabat ilçesinin Fındıklı köyünde doğan Salim AYDEMİR, ilk ve orta öğrenimini Akçaabat'ta lise tahsilini ise Trabzon Lisesinde tamamlamıştır. 1998 yılında Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler bölümünü kazanan Salim AYDEMİR, 2002 yılında mezun olmuştur. Uluslararası ilişkiler teorisi ve uluslararası güvenlik konularına ilgi duymaktadır. Herhangi bir kamu kurumunda ve özel kuruluşta çalışmamaktadır.

